

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ КОМІТЕТ СЛАВІСТІВ
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Інститут української мови НАН України
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України
Український мовно-інформаційний фонд НАН України
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СТО РОКІВ АКАДЕМІЧНОЇ СЛАВІСТИКИ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
до Дня слов'янської писемності і культури

24 ТРАВНЯ 2018 РОКУ

Київ 2018

ЗАГАЛЬНИЙ ПОРЯДОК РОБОТИ

24 травня, четвер
Міжнародна наукова конференція

СТО РОКІВ АКАДЕМІЧНОЇ СЛАВІСТИКИ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

9:00–10:00 – Реєстрація учасників конференції

10:00–12:00 – Пленарне засідання

12:00–13:30 – Обідня перерва

13:30–17:30 – Секція 1: Славістичне мовознавство

13:30 – 17:30 – Секція 2: Літературознавство в славистиці

13:30 – 17:30 – Секція 3: Мистецтвознавство, фольклористика, етнологія та збереження слов'янських культурних традицій

13:30 – 17:30 – Секція 4: Історична та біографічна славістика

13:30 – 17:30 – круглий стіл 1. Пам'ятки слов'янської писемності і друкарства в контексті новітніх вітчизняних соціогуманітарних досліджень

13:30 – 17:30 – круглий стіл 2. Зарубіжні українознавчі студії як складова частина світової славістики

РЕГЛАМЕНТ РОБОТИ:

доповіді на пленарному засіданні – 15 хв

доповіді на секціях – 15 хв

повідомлення – 10 хв

обговорення – 5 хв

До уваги учасників Міжнародної наукової конференції пропонуються книжкові виставки з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського:

- 1) Давнє українське громадянське книговидання (до 200-ліття Миколаївської друкарні)
- 2) Київська Русь: княжа доба (День слов'янської культури та писемності).

Екскурсії по Бібліотеці на замовлення учасників заходу.

Організаційний комітет

Онищенко Олексій Семенович, радник при Президії Національної академії наук України, почесний генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, голова Українського комітету славістів, академік Національної академії наук України (голова Організаційного комітету)

Дубровіна Любов Андріївна, в. о. генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, член Українського комітету славістів, член-кореспондент Національної академії наук України

Попик Володимир Іванович, директор Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, заступник голови Українського комітету славістів, член-кореспондент Національної академії наук України (заступник голови Організаційного комітету)

Буркут Костянтин Станіславович, учений секретар Відділення мови, літератури та мистецтвознавства Національної академії наук України, кандидат філологічних наук, учений секретар Українського комітету славістів за напрямом філології та мистецтвознавства

Вахніна Лариса Костянтинівна, завідувач відділу Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, член президії Комісії з дослідження слов'янського фольклору при Міжнародному комітеті славістів від України, член Українського комітету славістів, кандидат філологічних наук

Гриценко Павло Юхимович, директор Інституту української мови Національної академії наук України, член Українського комітету славістів, доктор філологічних наук, професор

Даниленко Людмила Іванівна, доцент кафедри слов'янської філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук

Жулинський Микола Григорович, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України, член Українського комітету славістів, академік Національної академії наук України

Карпіловська Євгенія Анатоліївна, завідувач відділу Інституту української мови Національної академії наук України, член Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів від України, член Українського комітету славістів, доктор філологічних наук

Клименко Ніна Федорівна, провідний науковий співробітник Інституту української мови Національної академії наук України, член Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів від України, член Українського комітету славістів, член-кореспондент Національної академії наук України

Лукашанець Олександр Олександрович, директор філіалу «Інститут мови і літератури імені Якуба Коласа і Янки Купали» Центру досліджень білоруської культури, мови і літератури НАН Білорусі, голова Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів, голова Білоруського комітету славістів, член-кореспондент НАН Білорусі

Матвійчук Лариса Олександрівна, учений секретар Відділення історії, філософії та права Національної академії наук України, кандидат наук із соціальних комунікацій, учений секретар за напрямками історії, філософії, права та археології Українського комітету славістів

Микитенко Оксана Олегівна, провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, доктор філологічних наук

Морозов Олександр Володимирович, завідувач кафедри міжкультурних комунікацій Білоруського державного університету культури і мистецтв, доктор філологічних наук, професор

Мотульський Роман Степанович, директор Національної бібліотеки Білорусі, доктор педагогічних наук

Моця Олександр Петрович, завідувач відділу Інституту археології Національної академії наук України, член Українського комітету славістів, член-кореспондент Національної академії наук України

Мушкетик Леся Георгіївна, провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, голова Національної асоціації українців, доктор філологічних наук, член-кореспондент Національної академії наук України

Новак Валентина Станіславівна, завідувач кафедри білоруської культури та фольклористики Гомельського державного університету імені Франциска Скорини, доктор філологічних наук, професор

Радишевський Ростислав Петрович, завідувач кафедри полоністики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член Українського комітету славістів, член-кореспондент Національної академії наук України

Семенюк Григорій Фокович, директор Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член Українського комітету славістів, доктор філологічних наук, професор

Скрипник Ганна Аркадіївна, директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського Національної академії наук України, голова Українського комітету Міжнародної асоціації з вивчення та поширення слов'янських культур при ЮНЕСКО, член Українського комітету славистів, академік Національної академії наук України

Смолій Валерій Андрійович, академік-секретар Відділення історії, філософії і права Національної академії наук України, директор Інституту історії України Національної академії наук України, член Українського комітету славистів, академік Національної академії наук України

Стоєцький Сергій Вікторович, заступник начальника науково-організаційного відділу, керівник сектору суспільних наук Президії Національної академії наук України, кандидат політичних наук, головний учений секретар Українського комітету славистів

Страшний Сергій Юрійович, директор Центру болгаристики та балканських досліджень імені М. Дринова Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, член Українського комітету славистів, доктор історичних наук, професор

Черниш Тетяна Олександрівна, професор кафедри полоністики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, професор

Шевченко Лариса Іванівна, завідувач кафедри стилістики та мовної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заступник голови Українського комітету славистів, доктор філологічних наук, член-кореспондент Національної академії наук України

Шевченко Лариса Леонідівна, завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України, кандидат філологічних наук, професор.

Широков Володимир Анатолійович, директор Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України, заступник голови Українського комітету славистів, академік Національної академії наук України

Яровий Валерій Іванович, завідувач кафедри історії слов'янських народів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор

Стамбол Ігор Іванович, науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук (координатор Міжнародної наукової конференції)

Дем'яненко Людмила Григорівна, науковий співробітник Фонду Президентів України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук (координатор Міжнародної наукової конференції)

24 травня

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

10:00–12:00, Зал засідань (к. 344)

Дубровіна Любов Андріївна,

в. о. генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, член Українського комітету славістів, член-кореспондент Національної академії наук України

Вітальне слово

Онищенко Олексій Семенович,

голова Українського комітету славістів, радник при Президії Національної академії наук України, почесний генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, академік Національної академії наук України

Українська академічна славістика: здобутки і тенденції розвитку

Мушкетик Леся Георгіївна,

провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, голова Національної асоціації українців, доктор філологічних наук, член-кореспондент НАН України

Славістична тематика в сучасних міжакадемічних проєктах Угорщини та України

Ковальчук Галина Іванівна,

директор Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор історичних наук, професор

Нові публікації щодо книгознавчих шкіл: слов'янський вимір

Новак Валентина Станіславівна,

професор Гомельського державного університету імені Франциска Скорини, доктор філологічних наук

Вясельная абраднасць і паэзія Гомельшчыны (на матэрыяле фальклору Ельскага і Кармянскага раёнаў)

Гриценко Павло Юхимович,

директор Інституту української мови НАН України, доктор філологічних наук, професор

Українська мова у загальнослов'янській парадигмі: академічний досвід

Вахніна Лариса Костянтинівна,

завідувач відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук

У джерел славістичної фольклористики: від Етнографічної комісії ВУАН до початку XXI ст.

Презентація нових славістичних видань.

СЛАВІСТИЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

13:30–17:30, Зал Австрійської бібліотеки (к. 312)

Науковий керівник: **Шевченко Лариса Іванівна**,
завідувач кафедри стилістики та мовної
комунікації Інституту філології Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка, доктор філологічних наук, член-
кореспондент НАН України

Учений секретар: **Даниленко Людмила Іванівна**,
доцент кафедри слов'янської філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, кандидат філоло-
гічних наук

ДОПОВІДІ

Ганжа Ангеліна Юріївна,

старший науковий співробітник відділу стилістики, культури мови
та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України, кандидат
філологічних наук

Мех Наталія Олександрівна,

провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови
та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України, доктор
філологічних наук

*Традиції та інновації в слов'янській лінгвокультурології: лексико-фра-
зеологічний вимір*

Вакуленко Максим Олегович,

науковий співробітник ДНУ «Енциклопедичне видавництво», кандидат фізико-математичних наук

Важлива подорож історії українського правопису

Гливінська Леся Костянтинівна,

доцент кафедри стилістики та мовної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук

Художній текст в аспекті корпусної лінгвістики: український досвід на східнослов'янському тлі

Гуменюк Ольга Миколаївна,

доцент кафедри української філології Кримського інженерно-педагогічного університету, доктор філологічних наук

Софія Грица про особливості поетики української народної емігрантської пісні

Даниленко Людмила Іванівна,

доцент кафедри слов'янської філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук

Чеська фразеологічна неологіка

Домилівська Людмила Валеріївна,

доцент кафедри української мови та прикладної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук

Реактивована лексика в сучасній українській мові: принципи кодифікації

Дядишева-Росовецька Юлія Борисівна,

доцент кафедри стилістики та мовної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук

Повтори у фольклорі з погляду принципу «економії мислення»

Лось Ольга Миколаївна,

здобувач кафедри української мови Національного університету «Києво-Могиллянська академія»

Термінологічна лексика у російсько-українському академічному словнику за редакцією А. Кримського та С. Єфремова

Микитенко Оксана Олегівна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, доктор філологічних наук

Переклад як «спосіб збагачення рідної мови»: М. Т. Рильський – Л. А. Булаховський – Й. А. Багмут

Іванчик Олександра Володимирівна,

магістрант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Латинізм в польській мові на прикладі роману Генріка Сенкевіча «Quovadis»

Шевченко Лариса Іванівна,

завідувач кафедри стилістики та мовної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, член-кореспондент Національної академії наук України

Ідеї й наукові концепції в персоналіях українсько-польського мовного пограниччя і професор Михайло Лесів

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА СЛАВІСТИКА

13:30–17:30, Зал Фонду Президентів України (к. 307)

Науковий керівник: **Пелешенко Юрій Володимирович**,
провідний науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка
НАН України, доктор філологічних наук

Учений секретар: **Костиря Борис Миколайович**,
молодший науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

ДОПОВІДІ

Данильченко Оксана Юріївна,
викладач Підготовчого відділення для навчання іноземних громадян
Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат
філологічних наук
Феномен преромантизму в українській літературі: генологічна параметризація

Пелешенко Юрій Володимирович,
провідний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка
НАН України, доктор філологічних наук
*Особливості поетики мартирію «Муки Іоанна Нового Сучавського»
Григорія Цамблака*

Бірюк Альона Валеріївна,
магістрант Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Болгарська література в Україні: історія та сучасний стан

Гоголя Марина Петрівна,

молодший науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, кандидат філологічних наук
Україна 1933 року у творах Артура Кестлера і Данила Кіша

Гуменюк Віктор Іванович,

старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту кримсько-татарської філології, історії та культури етносів Криму Кримського інженерно-педагогічного університету, доктор філологічних наук
Крим у поетичному світі Миколи Костомарова

Кіраль Сидір Степанович,

завідувач відділу національної бібліографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор філологічних наук
З історії чесько-словацьких літературно-творчих контактів В. Костюченка та І. Чендея (за матеріалами неопублікованої епістолярної спадщини)

Костиря Борис Миколайович,

молодший науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
Символістські тенденції у творах Кліма Поліщука про Першу світову війну та Українську революцію 1917–1921 рр.

Дем'яненко Людмила Григорівна,

науковий співробітник Фонду Президентів України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук
Імпресіоністичні риси у творчості композитора В. Барвінського та прозаїка М. Коцюбинського у зіставному ключі

Яковенко Яніна Василівна,

аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Історична тематика у творчості Францішека Равіти-Гавронського

Руда Тетяна Петрівна,

провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, доктор філологічних наук
Сербська культура у творчих інтересах Максима Рильського

**МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО, ФОЛЬКЛОРИСТИКА,
ЕТНОЛОГІЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ
КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ**

13:30–17:30, Зал публікацій ООН (к. 345)

Науковий керівник:

Вахніна Лариса Костянтинівна,
завідувач відділу Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, кандидат філологічних наук

Учений секретар:

Карацуба Мирослава Юріївна,
старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, кандидат філологічних наук, доцент

ДОПОВІДІ

Козар Лідія Петрівна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

До розгляду рукописної збірки прислів'їв і приказок Марії Грінченко та інших громадських діячів (за архівними матеріалами ІМФЕ НАНУ)

Куцир Тетяна Василівна,

молодший науковий співробітник Інституту народознавства Національної академії наук України

Значення орнаменту в українсько-литовських студіях народного мистецтва початку ХХІ ст.

Головатюк Валентина Данилівна,

науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Фольклор польсько-українського пограниччя у студіях Михайла Лесіва

Волковічер Тетяна Михайлівна,

аспірант Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Джерела світлин вишитих написів (кінець XIX – перша половина XX ст.) та сучасних коментарів до них

Карацуба Мирослава Юріївна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук, доцент

Мотив смерті у народній баладі південних слов'ян: спроба типологічного зіставлення

Коваль-Фучило Ірина Мирославівна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Усноісторичні оповіді як культурний код

Росул Тетяна Іванівна,

доцент кафедри історії України ДВНЗ Ужгородський національний університет

Хронотоп Підкарпатської Русі в творчості чехословацьких митців міжвоєнного періоду

Шевчук Тетяна Миколаївна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук

Легенди про церкву, що «провалилася крізь землю», у контексті українсько-єврейських фольклорних контактів

Шевернога Маргарита Володимирівна,

учитель-методист Рахнівського навчально-виховного комплексу «ЗОШ І–ІІІ ступенів, ДНЗ» Дунаєвецької міської ради Хмельницької області

Антропоморфічний образ Доли у віруваннях українців

Требик Ольга Сергіївна,

старший викладач Державного університету телекомунікацій
Сюжети і структури маятникової кумуляції в українських народних казках

Халюк Леся Миколаївна,

молодший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук

Сучасна польська міська легенда: історіографічний аспект

Чебанюк Олена Юріївна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук

Південна Пінцина: на перетині трьох культур

Ли Цзиньпин,

г. Цзинань, Китайская Народная Республика

Изучение народных сказок как эффективный путь исследования ментальности

Снагощенко Валентина Володимирівна,

доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних зв'язків та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Українська пісня в західнослов'янській культурі: історичний аспект

ІСТОРИЧНА І БІОГРАФІЧНА СЛАВІСТИКА

13:30–17:30, Зал засідань (к. 344)

Науковий керівник: **Старовойт Світлана Володимирівна**,
завідувач відділу Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Учений секретар: **Стамбол Ігор Іванович**,
науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

ДОПОВІДІ

Дзира Іван Ярославович,

професор кафедри професійної освіти у сфері технологій та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну, кандидат філологічних наук, доктор історичних наук

Відетнонімні та відтопонімні прізвищеві назви Реєстру Війська Запорозького Низового 1756 р. як джерело вивчення контактів запорозького козацтва та слов'янських народів у середині XVIII ст.

Бевзюк Євгеній Володимирович,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін Ужгородського національного університету, доктор історичних наук

Ідея політичної інтеграції в національній ідеології західних слов'ян та її віддзеркалення у зовнішній політиці Російської імперії (перша половина XIX ст.)

Петрикова Валентина Теодорівна,

докторант Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
Поліфункціональність книги у науковому просторі України XIX ст.

Коник Олександр Олександрович,

професор кафедри всесвітньої історії та історіографії Херсонського державного університету, доктор історичних наук
«Слов'янський клуб» у Кракові про поляків, росіян і майбутню Державну думу. Жовтень 1905 р.

Шип Надія Андріївна,

професор кафедри філософських та соціальних наук Київського національного торговельно-економічного університету, доктор історичних наук
Слов'янофільський погляд на розв'язання «польського питання» в Російській імперії (початок XX ст.)

Міщук Сергій Миколайович,

провідний науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор історичних наук
Зарубіжне слов'янознавство на XIV Археологічному з'їзді у Чернігові (1908 р.)

Старовойт Світлана Володимирівна,

завідувач відділу археографії Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук
Джерела до історії славістики у фонді академіка АН УРСР О. І. Білецького

Шаповал Андрій Іванович,

старший науковий співробітник Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук
До історії видання збірника на пошану академіка О. І. Соболевського (за матеріалами епістолярної спадщини В. М. Перетця)

Патик Вікторія Василівна,

старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Наукова спадщина Олександра Івановича Білецького (1884–1961) та її вплив на сучасне літературознавство

Гдакович Мар'яна Степанівна,

доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук
Редакторська і видавнича діяльність В. Сімовича у 30–40-х роках ХХ ст.

Годжал Світлана Сергіївна,

аспірант кафедри історії ім. М. П. Ковальського Національного університету «Острозька академія»
Славістичні дослідження в науковому доробку Марка Антоновича

Гуржій Іванна Олександрівна,

науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Мяскова Тетяна Євгеніївна,

старший науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук
Бібліотека славіста Т. Ф. Флоринського: історія побутування та сучасний стан

Іваннікова Людмила Володимирівна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук
Катеринославська губерньська вчена архівна комісія як науковий осередок із вивчення фольклору Запорожжя

Індиченко Ганна Володимирівна,

завідувач відділу історії академічної науки Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук
Діяльність АН УРСР з підготовки та проведення ІХ Міжнародного з'їзду славістів

Каран Дмитро Борисович,

науковий співробітник Інституту культурології Національної академії мистецтв України

Стан і розвиток польських, білоруських та українських шкіл в XVI–XVII ст. у наукових студіях К. В. Харламповича

Левичев Ігор Валентинович,

старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук

Провиденціальна миссія славянства в мировоззренні і творчестве М. Волошина

Любовець Надія Іванівна,

заввідділу Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Київський період діяльності філолога-славіста Олександра Александровича Котляревського

Мирончук Анатолій Святославович,

старший науковий співробітник відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

«Як учений – я завжди був, є і буду прихильником живої і активної дослідницької та видавничої роботи». А. В. Флоровський у славістичному житті російської наукової еміграції 1920–1930-х років

Осіння Наталія Володимирівна,

молодший науковий співробітник Інституту геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова НАН України

Етнографія, краєзнавство та мовознавство у спадщині вчених-геологів України (книгознавчий та бібліографічний аспекти)

Стамбол Ігор Іванович,

науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Знакові постаті польської біографічної славістики XX ст.

Німенко Наталія Анатоліївна,

викладач Сумського державного університету

Дослідження матеріальної культури слов'ян у науковому доробку М. О. Макаренка

Фйольдварі Шандор,

викладач Дебреценського університету (м. Дебрецен, Угорщина),
доктор унів.

Греко-католицькі випускники римо-католицьких семінарій – ідентичність уніатської церкви в Габсбурзькій імперії

Лук'янець Катерина Юрївна,

молодший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних
видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені
В. І. Вернадського

*Діяльність Української Народної Республіки на міжнародній арені
у 1918 р. (за колекцією листівок НБУВ)*

Шорсткіна Олександра Федорівна,

молодший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних
видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені
В. І. Вернадського

*Революційні події 1917 р. в аркушевих друках українських осередків поза
межами України (за матеріалами колекції листівок НБУВ)*

Круглий стіл 1

ПАМ'ЯТКИ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ І ДРУКАРСТВА В КОНТЕКСТІ НОВІТНІХ ВІТЧИЗНЯНИХ СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

24 травня, 13:30–17:30

корпус по вул. Володимирській, 62,

читальна зала відділу стародруків та рідкісних видань (к. 306)

Науковий керівник:

Бондар Наталія Петрівна,

завідувач відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Учений секретар:

Рудакова Юлія Костянтинівна,

старший науковий співробітник Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Бондар Наталія Петрівна,

завідувач відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Історія друку київського, кутейнського та могильовського видань Апостола С. Соболя через призму нових філігранологічних досліджень

Бочковська Валентина Григорівна,

директор Музею книги і друкарства України

Історія колекційного примірника «Метрики або реєстру» Й. Шумлянського (Львів, 1687) та метричні записи

Ніка Оксана Іванівна,

професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики Інституту

філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор філологічних наук
Мовно-культурний формат полемічних текстів у конволюті Книг Біблії
Ф. Скорини

Заболотна Наталія Валентинівна,

старший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук
Румунські стародруки церковнослов'янською мовою у збірці НБУВ: особливості видань та примірників

Ціборовська-Римарович Ірина Олегівна,

старший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук
Польськомовні стародруки книгозбірень римо-католицьких монастирів Луцької / Луцько-Житомирської дієцезії XVII – першої половини XIX ст. філологічної тематики: кількісна і видова характеристика

Рудакова Юлія Костянтинівна,

старший науковий співробітник Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук
Нетипові особливості примірника львівського видання «Chwała krzyża...» 1758 р. з фонду НБУВ

Гальченко Олена Михайлівна,

старший науковий співробітник Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук
Сюжети контурних середників як джерело до атрибуції оправ кирилических книг

Волощенко Станіслав Анатолійович,

співробітник музею староукраїнської книги, Львівської національної галереї мистецтв імені Б. Г. Возницького
Колофони кирилических списків Єрусалимського Уставу: від «ізволення» до «совершенія»

Курганова Олена Юрїївна,

науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства, кандидат філологічних наук

Реактуалізація книжкових пам'яток українського бароко в роботах С. І. Маслова

Шустова Юлія Едуардівна,

старший науковий співробітник Російської державної бібліотеки (Москва, РФ), кандидат історичних наук

Українські друковані Анфологіони XVII ст. як календарно-хронологічні джерела

Гончаренко Аліна Володимирівна,

молодший науковий співробітник Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, кандидат філологічних наук

Вираження ідеї святості в Києво-Печерському патерику

Березенко Богдан Олексійович,

координатор Історичного гуртка Київської «Просвіти»

Видання Віленського братства, видані в друкарні Мамоничів (1586–1618)

Максимчук Ольга Василівна,

молодший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук

Флористичні мотиви в Акафісті святій великомучениці Варварі Йоасафа Кроковського

Скурко Поліна Дмитрівна,

молодший науковий співробітник Центральної наукової бібліотеки імені Якуба Коласа Національної академії наук Білорусі (Мінськ, Білорусь)

Форми книжної міграції на українських землях у XVI–XVII ст. на матеріалі стародруків з білоруських книгосховищ

Губанова Ольга Олександрівна,

науковий співробітник Центральної наукової бібліотеки імені Якуба Коласа Національної академії наук Білорусі (Мінськ, Білорусь)

Пераплёты екзэмпляраў украінскіх выданняў XVI – першай чвэрці XVII ст. у фондах ЦНБ НАН Беларусі

Титовець Олена Йосипівна,

завсектору книгознавства відділу рідкісних книг і рукописів Центральної наукової бібліотеки імені Якуба Коласа Національної академії наук Білорусі (Мінськ, Білорусь), кандидат історичних наук
Асаблівасці дэкартыўнага афармлення ўкраінскіх кірылічных выданняў першай чвэрці XVII ст. (на фондах ЦНБ НАН Беларусі)

Киреева Галина Владимировна,

заведующая научно-исследовательским отделом книговедения Национальной библиотеки Беларуси
Старопечатные книги XVI–XVII вв. украинских типографий в фонде Национальной библиотеки Беларуси

Шпаргало Альона Вікторівна,

молодший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
Особливості гражданського друку в Україні за матеріалами відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ (до річниці створення Миколаївської друкарні)

Круглий стіл 2

ЗАРУБІЖНІ УКРАЇНОЗНАВЧІ СТУДІЇ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СВІТОВОЇ СЛАВІСТИКИ

24 травня, 13:30–17:30
корпус по вул. Володимирській, 62,
читальна зала відділу зарубіжної україніки (к. 302)

Науковий керівник: **Антонюк Тетяна Дмитрівна**,
завідувач відділу зарубіжної україніки
Інституту книгознавства Національної
бібліотеки України імені В. І. Вернад-
ського, доктор історичних наук, доцент

Учений секретар: **Супронюк Оксана Костянтинівна**,
старший науковий співробітник відділу
зарубіжної україніки Інституту книго-
знавства Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського, кандидат філоло-
логічних наук

Антонюк Тетяна Дмитрівна,
завідувач відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Націо-
нальної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор історичних
наук, доцент

Внесок Омеляна Прицака у розвиток закордонних українознавчих студій

Астапенко Ігор Анатолійович,
науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН Ук-
раїни, кандидат філологічних наук

Емма Андіївська – український вимір слов'янського світу

Атаманенко Алла Євгенівна,
директор Інституту досліджень української діаспори, декан факультету
міжнародних відносин Національного університету «Острозька акаде-
мія», доктор історичних наук

Закордонне українознавство: структура та перспективи розвитку

Божук Людмила Володимирівна,

доцент кафедри історії України та документознавства Національного авіаційного університету України, кандидат історичних наук
Сучасна періодика українського зарубіжжя як джерело вивчення та популяризації культурно-освітніх здобутків закордонних українців

Гуменюк Олена Анатоліївна,

доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук
Українські молодіжні організації міжвоєнної Європи: концепції та напрями дослідження зарубіжної науки

Даниленко Олександр Вікторович,

завідувач кафедри історії зарубіжної україністики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук
Наукова спадщина співробітників Українського високого педагогічного інституту імені М. Драгоманова в Празі

Джус Оксана Володимирівна,

завідувач кафедри професійної освіти та інноваційних технологій ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», кандидат педагогічних наук
Визначні репрезентанти українознавчих студій за рубежом: біо-бібліографічний огляд

Дзира Олеся Іванівна,

науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук
Внесок українських учителів у розвій українознавчих студій у школах діаспори Канади 1918–1939 рр.

Лях Галина Миколаївна,

провідний бібліотекар Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка
Представлення і просування фонду екстеріоріки у бібліографічних проєктах відділу «Україніка» ім. Т. Г. Шевченка ХДНБ ім. В. Г. Короленка

Нагачевська Зіновія Іванівна,

професор кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика ДВНЗ «Прикар-

патський національний університет імені Василя Стефаника», доктор педагогічних наук

Жіночі постаті української дитячої літератури зарубіжжя другої половини ХХ ст.

Петриченко Катерина Вікторівна,

молодший науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
Польська література у фонді відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Піскун Валентина Миколаївна,

завідувач відділу джерелознавства новітньої історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, доктор історичних наук
Часопис «Нові дні» (Канада) про українську мову, її особливості та розвиток

Солонська Наталія Гаврилівна,

старший науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук
Інституту слов'янознавства Української вільної академії наук – 70 років

Супронюк Оксана Костянтинівна,

старший науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук
Юрій Шевельов – українознавець і славіст

АНОТАЦІЇ / ABSTRACTS

Пленарне засідання:

Мушкетик Леся Георгіївна,

провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, голова Національної асоціації українців, доктор філологічних наук, член-кореспондент Національної академії наук України

Славістична тематика в сучасних міжакадемічних проєктах Угорщини та України

У доповіді йдеться про наукове співробітництво між Національною академією наук України та Угорською академією наук, а саме Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України та Інститутом етнографічних досліджень Центру гуманітарних наук УАН. Співробітництво триває з 1990 р. у формі договорів поміж двома установами, що поновлювалися кожні п'ять років. З 2013 р. – це міжнародні проєкти, так, останній має назву «Національні, регіональні і локальні форми народної культури і суспільних трансформацій в Україні та Угорщині в ХХ–ХХІ ст.» (2016–2018 рр.). За роки співробітництва було проведено багато польових досліджень, наукових відряджень, конференцій, видано монографії і статті, переклади з указаної та ін. проблематики. Чільне місце у дослідженнях та публікаціях зайняли слов'янсько-угорські, українсько-угорські зв'язки у фольклорі та фольклористиці, етнографії двох країн, з проблематики останніх років назвімо вивчення слов'янських нацменшин Угорщини (монографії Л. Мушкетик «Славістичні студії в Угорщині : історія розвитку та сучасний стан», 2014; «Фольклор українсько-угорського порубіжжя», 2014 та ін.), етнологічні дослідження прикордонних територій – дві збірки студій Інституту етнографічних досліджень про т. зв. потрійний кордон (Hármas határok néprajzi nézetben, Будапешт, 2015) та ін. ІМФЕ підтримує співробітництво також з іншими інститутами УАН, університетами, кафедрами, Угорським етнографічним товариством та ін.

В докладі йде про научне співробітництво між Національною академією наук України та Венгерською академією наук, а саме Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Ф. Рильського НАН України та Інститутом етнографічних досліджень Центру гуманітарних наук УАН. Співробітництво продовжується з 1990 г. в формі договорів між двома установами, які поновлювалися кожні п'ять років. З 2013 г. – це міжнародні проєкти, так, останній називається

«Национальные, региональные и локальные формы народной культуры и общественных трансформаций в Украине и Венгрии в XX–XXI вв.» (2016–2018 гг.). За годы сотрудничества было проведено много полевых исследований, научных командировок, конференций, изданы монографии и статьи, переводы по указанной и др. проблематике. Главное место в исследованиях и публикациях заняли славянско-венгерские, украинско-венгерские связи в фольклоре и фольклористике, этнографии двух стран, из проблематики последних лет назовем вопросы изучения славянских нацменьшинств Венгрии (монографии Л. Мушкетик «Славистические студии в Венгрии: история развития и современное состояние», 2014; «Фольклор украинско-венгерского пограничья», 2014 и др.), этнологические исследования приграничных территорий – два сборника исследований Института этнографических исследований о т. н. тройном пограничьи (Hármas határok néprajzi nézetben, Будапешт, 2015) и др. ИИФЭ поддерживает сотрудничество и с другими институтами ВАН, университетами, кафедрами, Венгерским этнографическим обществом и др.

The report is about scientific cooperation between the National Academy of Sciences of Ukraine and the Hungarian Academy of Sciences, namely the Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine and the Institute of the Ethnological Research of the Humanities Research Centre of the Hungarian Academy of Sciences. This cooperation has been ongoing since 1990 in the form of agreements between the two institutions, which were renewed every five years. From 2013, the parties are engaged in the implementation of international projects. For example, the latest international project is entitled «National, regional and local forms of the folk culture and social transformations in Ukraine and Hungary in the XX–XXI centuries» (2016–2018) During this period of cooperation, many field studies, scientific trips, international conferences were held, a lot of monographs and articles, translations from the indicated and other issues were published. The Slavic-Hungarian, Ukrainian-Hungarian connections in folklore and ethnography of the two countries took the leading place in researches and publications. Among the themes of research in recent years is the study of Slavic minorities of Hungary (monographs by Lesya Mushketyk «Slavic Studies in Hungary: History of Development and Contemporary Condition», 2014 and «Folklore of the Ukrainian-Hungarian Transboundary», 2014), etc., the ethnological studies of the border territories (two collections of studies at the Institute for Ethnological Research of the Hungarian Academy of Sciences about the so-called Triple Border (Hármas határok néprajzi nézetben, Budapest, 2015), etc. The Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine supports cooperation with other institutes of the Hungarian Academy of Sciences, as well as Hungarian Universities, Departments, Hungarian Ethnographic Society, etc.

Ковальчук Галина Іванівна,

директор Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор історичних наук, професор

Нові публікації щодо книгознавчих шкіл: слов'янський вимір

Розглядаються поняття «наукова школа», «книгознавча наукова школа», персоналістична наукова школа, наукова школа установи, національна наукова школа, а також кількість вітчизняних книгознавчих шкіл, визначених О. В. Пастушенко, Л. А. Литвиною через призму дисертаційних досліджень. Аналізуються три публікації щодо книгознавчих наукових шкіл, що вийшли друком останнім часом: два випуски антології «Книгознавча школа», підготовлені в Київському національному університеті культури і мистецтв, укладач В. М. Медведєва, а також статті в збірнику наукових праць «Беларуская кніга у кантэксте сусветнай кніжнай культуры», вып. 7: польського книгознавця К. Мігоня і білоруської дослідниці Л. Й. Довнар «О научных школах и национальных книговедческих школах (памяти Кароля Гломбёвского и Робера Эстиваля)» та Г. І. Ковальчук «Украинская книговедческая школа 1920-х гг.».

Рассматриваются понятия «научная школа», «книговедческая научная школа», персоналистическая научная школа, научная школа учреждения, национальная научная школа, а также количество отечественных книговедческих школ по подсчетам Е. В. Пастушенко, Л. А. Литвиновой через призму диссертационных исследований. Анализируются три публикации о книговедческих научных школах, которые вышли из печати в последнее время: два выпуска антологии «Книгознавча школа», подготовленные в Киевском национальном университете культуры и искусств, составитель В. Н. Медведєва, а также статьи в сборнике научных трудов «Беларуская кніга ў кантэксте сусветнай кніжнай культуры», вып. 7: польского книговеда К. Мигоня и белорусской исследовательницы Л. И. Довнар «О научных школах и национальных книговедческих школах (памяти Кароля Гломбёвского и Робера Эстиваля)» и Г. И. Ковальчук «Украинская книговедческая школа 1920-х гг.».

The concepts of «science school», «bibliological science school», personalistic science school, science school of institutions, national science school, as well as the number of domestic bibliological science schools defined by O. V. Pastushenko, L. A. Litvinova are considered through the prism of dissertation researches. Three publications on bibliological science schools that have been published recently are analyzed: 2 issues of the anthology «Bibliological Science School», prepared at the Kyiv National University of Culture and Arts, compiled by V. M. Medvedev, as well as the articles in the collection of scientific works «The Belarusian Book in the context

of the World Book Culture», vol. 7: Polish bibliologist K. Migon and Belarusian researcher L. Y. Dovnar «About science schools and national bibliological science schools (in memory of Karol Golmbevsky and Robert Estivala)» and H. I. Kovalchuk «Ukrainian bibliological science school of the 1920 s».

Вахніна Лариса Костянтинівна,

завідувач відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

У джерел славістичної фольклористики: від Етнографічної комісії ВУАН до початку XXI ст.

Доповідь присвячено висвітленню діяльності українських і зарубіжних славістів, які співпрацювали із Всеукраїнською академією наук у 20–30-і роки ХХ ст., у складний період її становлення й розвитку. Біля витоків створення етнографічної комісії ВУАН, на основі якої 1936 р. було створено Інститут українського фольклору, стояли видатні вчені-славісти, такі як К. Квітка, брати В. М. і Ю. М. Соколови, В. М. Жирмунський, Е. Рихлік, П. М. Попов, М. П. Гайдай. Цілий ряд здійснених ними програм і досліджень мали міждисциплінарний характер і стосувалися як культури українського етносу, так і її зв'язків з культурами інших народів, які проживали в Україні і за її межами. Фольклорні матеріали слов'янських національних меншин збиралися також Кабінетом музичної етнографії етнографічної комісії ВУАН, якою керував відомий музикознавець Климент Васильович Квітка (чоловік Лесі Українки), який співпрацював з українськими фольклористами М. П. Гайдаєм, Г. Танцюрою та ін. К. Квітка одночасно співпрацював і з Кабінетом національних меншин. Відомі його спільні з М. П. Гайдаєм записи фольклору болгар Північного Приазов'я, дослідження польського фольклору в Україні в 1933 р. разом з О. Курило. Частина цих матеріалів вперше видано в збірнику «Під одним небом. Фольклор етносів України» (1996) і триває підготовка їх до друку в ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України на сьогодні.

Доклад посвящен освещению деятельности украинских и зарубежных славистов, которые сотрудничали с Всеукраинской академией наук в 20–30-е годы ХХ в., в сложный период ее становления и развития. У истоков создания Этнографической комиссии ВУАН, на основе которой в 1936 г. был создан Институт украинского фольклора, стояли выдающиеся ученые-слависты, такие как К. Квитка, братья В. М. и Ю. М. Соколовы, В. М. Жирмунский, Е. Рихлик, П. М. Попов, М. П. Гайдай. Целый ряд осуществленных ими программ и исследований носили междисциплинарный характер и касались как культуры украинского этноса, так и ее связей с культурами других народов, проживавших

в Украине и за ее пределами. Фольклорные материалы славянских национальных меньшинств собирались также Кабинетом музыкальной этнографии Этнографической комиссии ВУАН, которой руководил известный музыковед Климент Васильевич Квитка (муж Леси Украинки), сотрудничавший с украинскими фольклористами М. П. Гайдаем, Г. Танцюрой и др. К. Квитка одновременно сотрудничал и с Кабинетом национальных меньшин. Известны его совместные с М. П. Гайдаем записи фольклора болгар Северного Приазовья, исследование польского фольклора в Украине в 1933 г. вместе с О. Курило. Часть этих материалов впервые изданы в книге «Под одним небом. Фольклор этносов Украины» (1996) и продолжает готовиться к печати в ИИФЭ им. М. Ф. Рылского НАН Украины.

The report will be devoted to highlighting the activities of Ukrainian and foreign Slavists, who cooperated with the All-Ukrainian Academy of Sciences in the 29–39-year and the twentieth century, during the difficult period of its development and development. At the origins of the creation of the Ethnographic Commission of the VUAN, on the basis of which the Institute of Ukrainian Folklore was established in 1936, there were outstanding Slavic scholars such as K. Kvitka, the brothers VM and Yu. M. Sokolov, VM Zhirmunsky, E Rikhlik, PM Popov, MP Gaidai. A number of their programs and studies were interdisciplinary in nature and concerned both the culture of the Ukrainian ethnos and its links with the cultures of other peoples living in Ukraine and abroad. Folklore materials of Slavic national minorities were also collected by the Cabinet of Ethnographic Ethnography of the Ethnographic Commission of the VUAN, which was headed by the famous musicologist Kliment Kvitka (husband of Lesya Ukrainka) who collaborated with Ukrainian folklorists MP Gaidai, G. Tantsyura, etc. K. Kvitka simultaneously worked with The Cabinet of National Minorities. His joint with M. P. Gaidai records of the folklore of the Bulgarians of the Northern Azov region, the study of Polish folklore in Ukraine in 1933 together with O. Kurilo are known. Some of these materials were first published in the book «Under one sky. Folklore of ethnic groups of Ukraine» (1996) and continues to be prepared for publication in the Rylsky Institute of of Arts Studies, Folklore and Ethnologic of the National Academy of Sciences of Ukraine.

Секція 1. Славістичне мовознавство

Ганжа Ангеліна Юрївна,

старший науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України,
кандидат філологічних наук;

Мех Наталія Олександрівна,

провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України,
доктор філологічних наук, професор

Традиції та інновації в слов'янській лінгвокультурології: лексико-фразеологічний вимір

Активізація процесів глобалізації в усіх сферах життя створює певні ризики для національних слов'янських культур, зокрема – для національної ідентичності. Цим зумовлені нові напрями досліджень у лінгвокультурології в руслі розвитку духовної культури та збереження Кирило-Мефодіївських традицій. Як гіпотезу дослідження висунуто тезу: фразеологізми з демінутивами та аугментативами в слов'янських мовах є носіями специфічної національно-культурної інформації, так званої демінутивної або аугментативної ментальності», яка проєктується на міжкультурну комунікацію. Аналізовані фразеологічні одиниці співвідносяться з відображеними в їхній образній структурі національно-культурними кодами у статичі (акумуляції культурної інформації минулого) та динаміці (інноваційне варіювання з метою передавання культурного колориту часу). Демінутивність і аугментативність у слов'янських мовах реалізується за допомогою подібного прагматичного сценарію, що свідчить про універсальність цього мовного механізму, але, з іншого боку, експлікація емоцій є національно-специфічною. Дослідження фразеологізмів з демінутивами та аугментативами як лінгвокультурем буде сприяти моделюванню лінгвокультурної картини світу.

Активизация процессов глобализации во всех сферах бытия создает определенные риски для национальных славянских культур, в частности – для национальной идентичности. Этим обусловлены новые направления исследований в лингвокультурологии в русле развития духовной культуры и следования Кирилло-Мефодиевским традициям. В качестве гипотезы исследования выдвигается тезис: фразеологизмы с деминутивами и аугментативами, представленные в славянских языках, являются носителями специфической национально-культурной информации, так называемой деминутивной или аугментативной

«ментальності», которая проецируется на межкультурную коммуникацию. Анализируемые фразеологические единицы соотносятся с отраженными в их образной структуре национально-культурными кодами в статике (аккумуляция культурной информации прошлого) и динамике (инновативное варьирование с целью передачи культурного колорита времени). Деминутивность и аугментативность в славянских языках реализуется посредством подобного прагматического сценария, что свидетельствует об универсальности этого языкового механизма, но, с другой стороны, экспликация эмоций является национально-специфической. Исследование фразеологизмов с деминутивами и аугментативами как лингвокультурем будет способствовать моделированию лингвокультурной картины мира.

The intensification of the processes of globalization in all spheres of life creates certain risks for the national Slavic cultures, in particular for national identity. This is the reason for new directions of research in linguoculturology in the course of development of spiritual culture and following the Cyril and Methodius traditions. As a hypothesis of the research, the thesis is advanced: phraseological units with deminutives and augmentatives, presented in Slavic languages, are carriers of specific national and cultural information, the so-called deminutive or augmentative «mentality», which is projected on to intercultural communication. Analyzed phraseological units correspond with reflected in their figurative structure national cultural codes in the statics (accumulation of cultural information of the past) and dynamics (innovative variation for the purpose of conveying the cultural colorite of time). Deminutiveness and augmentativeness in the Slavic languages is realized through a similar pragmatic scenario, which indicates the universality of this language mechanism, but, on the other hand, the explication of emotions is nationally specific. The study of phraseological units with deminutives and augmentatives as lingual culturems will contribute to the modeling of the linguocultural picture of the world.

Вакуленко Максим Олегович,

науковий співробітник Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво», кандидат фізико-математичних наук

Важлива подробиця історії українського правопису

У доповіді зроблено спробу проаналізувати неоднозначні факти і процеси, що відбувалися під час прийняття українського правопису 1928 року, з урахуванням невідомого широкому загалу архівного документа – листа члена Президії Державної Правописної Комісії. Виявлено численні порушення регламенту в правописній процедурі, що свідчить про відсутність вагомих підстав уважати Правопис 1928 року легітимним і науково обґрунтованим.

В докладе сделана попытка проанализировать неоднозначные факты и процессы, которые происходили во время принятия украинского правописания 1928 года, с учётом неизвестного широким кругам архивного документа – письма члена Президиума Государственной Комиссии по правописанию. Обнаружены многочисленные нарушения регламента в процедуре правописания, что свидетельствует об отсутствии веских оснований считать Правописание 1928 года легитимным и научно обоснованным.

An attempt to analyze unclear facts and processes that took place during adoption of the Ukrainian spelling of 1928, is made. A previously commonly unknown letter of the State Spelling Commission Presidium member is taken into account. This letter states that Mykola Skrypnyk, Head of the Spelling Commission, repeatedly acted in the unfair manner in order to adopt unjustified and «revolutionary» changes to the Ukrainian spelling: he used to involve stranger persons to vote for the spelling, insisted on the ill-grounded expansion of the use of «r» in spite of the Ukrainian language practice, entered into Presidium a person who was not an expert in linguistics, and did not invite a Presidium member to the sessions. The author of this letter expresses displeasure by these actions and estimates the changes to the Ukrainian spelling carried out by Mykola Skrypnyk, as a «revolution». It is conjectured that there are no grounds to treat the Pravopys-1928 as legitimate and scholarly justified.

Гливінська Леся Костянтинівна,

доцент кафедри стилістики та мовної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук

Художній текст в аспекті корпусної лінгвістики: український досвід на східнослов'янському тлі

Параметризація художньої мови – одне з ключових завдань східнослов'янської корпусної лінгвістики. Цей напрям дослідження, з одного боку, передбачений процедурою створення фундаментального електронного текстового ресурсу, а з іншого – пов'язаний з упорядкуванням власне авторських корпусів. Заявлена проблематика охоплює чимало питань теоретичного і прикладного характеру, зокрема щодо об'єктивного відображення предметної галузі; вибору репрезентативних джерел фактичного матеріалу; структурування метаданих корпусу; програмно-алгоритмічної підтримки ресурсу. Закономірно, що тип лінгвістичної розмітки детермінує функціональні можливості корпусу. Інтегровані текстові ресурси дають змогу впорядкувати інформацію про будь-який рівень мовної ідіосистеми – фонетичний, морфемний, лексичний, синтаксичний; діагностувати лінгвальні особливості авторського тексту, враховуючи жанрову, тематичну,

хронологічну специфіку обстежуваного континууму; проектувати на обраному матеріалі різноманітні словники (частотні, ідеографічні, конкордансного типу).

Параметризація художественної речі – одна из актуальних задач восточнославянської корпусної лінгвістики. Это исследовательское направление предусмотрено процедурой создания фундаментальных электронных текстовых ресурсов, а также связано с проектированием специальных – авторских – корпусов. Объективное отображение предметной области; выбор адекватных источников фактического материала; структурирование корпусных метаданных; программно-алгоритмическая поддержка ресурса – вопросы, требующие особого внимания. Функциональность корпуса непосредственно зависит от качества лингвистической разметки. При этом интегрированные текстовые ресурсы позволяют упорядочить информацию о различных уровнях языковой идиосистемы – фонетическом, морфемном, лексическом, синтаксическом; диагностировать лингвальную специфику авторских текстов, учитывая их жанровые, тематические, хронологические особенности; оптимизировать лексикографическую работу – по созданию конкордансов, частотных, идеографических и других словарей.

Parameterization of the linguistic texture is one of the primary tasks of the East Slavic corpora linguistics. On the one hand this concept of study was stipulated by the procedure of formation of fundamental electronic text resource, and on the other hand it was connected with the ordering of the personal author's corpora. The stated range of problems covers a number of questions of theoretical and applied character, in particular to that of objective manifestation of subject branch; selection of representative sources of actual material; structuring of corpora metadata; software and algorithmic support of resource. The type of linguistic annotation corresponds determines functional opportunities of the corpora. Integrated text resources allow to structure information of any level of linguistic idiosystem, namely phonetic, morphemic, lexical, syntactic; to diagnose lingual peculiarities of the author's text considering genre, thematic, chronological specific character of the continuum under examination; based on the selected material to design various dictionaries (frequency, ideographic, concordance).

Гуменюк Ольга Миколаївна,

доцент кафедри української філології Кримського інженерно-педагогічного університету, доктор філологічних наук

Софія Грица про особливості поетики української народної емігрантської пісні

Софія Йосипівна Грица – відома в Україні та з її межами дослідниця музичного й поетичного фольклору, автор фундаментальних праць, присвячених, зокрема,

генетичним витокам, особливостям побутування, соціокультурній функціональності фольклорних явищ. Особливе місце в її наукових зацікавленнях належить емігрантському фольклору, насамперед пісенному. У доповіді звертається увага на зазначені дослідницею характеристики. Емігрантським пісням властивий особливий драматизм, який часто набуває зворушливого, психологічно означеного забарвлення. Також характерними для них є рефлексійність, медитативність та епічність. Софія Йосифовна Грица – известная в Украине и за ее пределами исследовательница музыкального и поэтического фольклора, автор фундаментальных трудов, посвященных, в частности, генетическим истокам, особенностям бытования, социокультурной функциональности фольклорных явлений. Особое место в ее научных интересах принадлежит эмигрантскому фольклору, прежде всего песенному. В докладе обращается внимание на указанные исследовательницей характеристики. Эмигрантским песням присущ особый драматизм, который часто приобретает трогательный, психологически направленный окрас. Характерными для них также являются медитативность и эпичность.

Sophia Iosifovna Gritsa is a well-known researcher of musical and poetic folklore in Ukraine and abroad, the author of fundamental works devoted in particular to genetic origins, peculiarities of existence, socio-cultural functionality of folkloric phenomena. A special place in her scientific interests belongs to the emigre folklore, especially the song. The publication draws attention to the characteristics specified by the researcher. Emigrant songs have a special drama, which often acquires a touching, psychologically directed color. Meditation and epic character are also characteristic for them.

Даниленко Людмила Іванівна,

доцент кафедри слов'янської філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеська фразеологічна неологіка

Доповідь присвячено лінгвістичним та культурологічним характеристикам чеських фразеологічних неологізмів. Процеси неологізації, як правило, торкаються передусім лексичного складу мови. Ідентифікувати нові явища у сфері фразеології набагато важче, оскільки одиниці вторинної номінації значно довше, ніж слова, проходять шлях усталення. Аналіз матеріалу показує, що нові образні вислови виникають у чеській мові на основі існуючих структурно-семантичних моделей (напр., *rozinka na dortu – třešnička na dortu*), або внаслідок розвитку полісемічного потенціалу слів (напр. *být v pohodě, to dáš*). Нова фразеологія – дзеркало нового світу у тих чи інших відтінках основного кольору.

Доклад посвящен лингвистическим и культурологическим характеристикам чешских фразеологических неологизмов. Процессы неологизации, как правило,

касаються прежде всего лексического состава языка. Идентифицировать новые явления в сфере фразеологии намного труднее, поскольку единицы вторичной номинации значительно дольше, чем слова, проходят путь застывания. Анализ материала показывает, что новые образные выражения возникают в чешском языке на основе существующих структурно-семантических моделей (напр., *rozinka na dortu – třešnička na dortu*) или вследствие развития полисемичного потенциала слов (напр., *být v pohodě, to dáš*). Новая фразеология – зеркало нового мира в тех или иных оттенках основного цвета.

The article is devoted to the linguistic and cultural characteristics of the Czech phraseological neologisms. The processes of neologization, as a rule, relate primarily to the lexical composition of the language. Identifying new phenomena in the sphere of phraseology is much more difficult, since units of the secondary nomination last much longer than words, they pass through the path of solidification. Analysis of the material shows that new figurative expressions arise in the Czech language on the basis of existing structural and semantic models (*rozinka na dortu – třešnička na dortu*), or due to the development of the polysemic potential of words (*být v pohodě, to dáš*). New phraseology is a mirror of the new world in various shades of the main color.

Домилівська Людмила Валеріївна,

доцент кафедри української мови та прикладної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук

Реактивована лексика в сучасній українській мові: принципи кодифікації

Лексичні зміни в українській літературній мові кінця XX – початку XXI ст. засвідчують тісний зв'язок мовної еволюції з життям суспільства, змістом духовної культури. Мовні зміни окресленого періоду виявляють низку нових тенденцій розвитку лексико-семантичної системи, зокрема процес реактивації, який уводить в активний ужиток лексику, що перебувала на периферії мовної системи. Явище реактивації впливає на мовні зміни у мовній нормі і, як наслідок, кодифікацію цих змін. Соціалізація лексичних норм літературної мови найбільшою мірою здійснюється соціальними інституціями, зокрема лексикографічною практикою, освітніми закладами, мас-медіа, художньою літературою тощо. Наприкінці XX – на початку XXI ст. активну позицію у галузі кодифікації мови займають мас-медіа. Засоби масової інформації найчастіше вперше пропонують широкому загалу нові слова, некодифіковану лексику. Мова сучасних мас-медіа видозмінює прийоми мовлення й естетичні ідеали, формує мовні смаки.

Лексические изменения в украинском литературном языке конца XX – начала XXI в. свидетельствуют о тесной связи языковой эволюции с жизнью общества, содержанием духовной культуры. Языковые изменения исследуемого периода указывают на ряд новых тенденций развития лексико-семантической системы, среди которых выразительным является процесс реактивации, который вводит в активный обиход лексику, находившуюся на периферии языковой системы. Социализация лексических норм литературного языка в наибольшей степени осуществляется социальными институтами, в частности лексикографической практикой, образовательными учреждениями, СМИ, художественной литературой и т. д. В конце XX – начале XXI в. наиболее активную позицию в области кодификации языка занимают СМИ. Средства массовой информации зачастую впервые предлагают широкой общественности новые слова, неcodифицированную лексику. Язык современных СМИ видоизменяет приемы речи и эстетические идеалы, формирует языковые вкусы.

Lexical changes in the Ukrainian literary language of the late XX and early XXI century declare the close connection of linguistic evolution with the life of society, with the content of spiritual culture. Language changes of the researched period point to a number of new trends in the development of the lexical-semantic system, among which the process of reactivation is the most expressive. It introduces into active usage the lexis, located on the periphery of the linguistic system. The socialization of the lexical norms of the literary language is to the greatest extent carried out by social institutions, in particular lexicographical practice, educational institutions, the media, fiction, etc. At the end of the XX – beginning of the XXI century the most active position in the field of language codification is occupied by the media. The media often first offer the general public new words, uncodedified lexis. The language of modern media alters speech techniques and aesthetic ideals, forms language tastes.

Дядищева-Росовецька Юлія Борисівна,

доцент кафедри стилістики та мовної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук

Повтори у фольклорі з погляду принципу «економії мислення»

Доповідь висвітлює результати дослідження структури фольклорного тексту з точки зору теорії «економії мислення» Ернста Маха. Виведена ним з базової біологічної потреби організму в самозбереженні, раніше вона застосовувалася для науково якісного опису фізичних явищ. У дослідженні порівнюється структура такого опису і народної пісні. У їхніх структурах знайдено як спільні риси, так і відмінності. У поетичній структурі пісні є своєрідні втілення принципу «економії мислення», як прями, так і парадоксально обернені.

Доклад освещает результаты исследования структуры фольклорного текста с точки зрения теории «экономии мышления» Эрнста Маха. Выведенная им из базовой биологической потребности организма в самосохранении, ранее она применялась для научно качественного описания физических явлений. В исследовании сравнивается структура такого описания и народной песни. В их структурах найдены как общие черты, так и отличия. В поэтической структуре песни есть своеобразные воплощения принципа «экономии мышления», как прямые, так и парадоксально обратные.

The report highlights the results of the study of the structure of the folklore text from the point of view of Ernest Mach's theory of «economy of thinking». Derived from the basic biological need of the organism for self-preservation, previously it was used for enrichment of scientific value of physical phenomena description, so the study compares the structure of such description and folklore song. In their structures, both common features and differences are founded. In the poetic structure of the song contains embodiments of the principle of «economy of thinking», both direct and paradoxically.

Лось Ольга Миколаївна,

здобувач кафедри української мови Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Термінологічна лексика у російсько-українському академічному словнику за редакцією А. Кримського та С. Єфремова

Російсько-український академічний словник за редакцією А. Кримського та С. Єфремова, виданий у 1924–1933 рр., є однією з найважливіших лексикографічних праць в українському мовознавстві. Тривалий час цей словник залишався поза увагою дослідників з ідеологічних причин. Детального розгляду заслуговує, зокрема, питання складу реєстру словника і місця термінологічної лексики у ньому. За нашими висновками, термінологічна лексика становить близько 5% реєстру й охоплює кілька галузей застосування, серед яких основними є біологія, медицина, географія, хімія, сільське господарство, математика, лінгвістика, техніка. Терміни, що використовуються у інших галузях знань, наприклад історичні, юридичні, спортивні, представлені у реєстрі словника в обмеженій кількості.

Русско-украинский академический словарь под редакцией А. Крымского и С. Ефремова, изданный в 1924–1933 гг., является одним из важнейших трудов в украинском языкознании. Длительное время по идеологическим причинам он оставался вне интересов исследователей. Детального рассмотрения заслуживает, в частности, вопрос состава реестра словаря и места терминологической

лексики в нем. Согласно нашему заключению, терминологическая лексика составляет около 5% реестра и охватывает несколько отраслей употребления, среди которых основными являются биология, медицина, география, химия, сельское хозяйство, математика, лингвистика, техника. Термины, которые используются в других областях знания, например исторические, юридические, спортивные, представлены в реестре словаря в ограниченном количестве.

The Russian-Ukrainian Academic Dictionary by A. Krymsky and S. Efremov, published in 1924–1933, is one of the most important in Ukrainian linguistics. For a long time, this dictionary was left out of the attention of researchers for ideological reasons. Detailed consideration deserves particular attention to the lemma list of Dictionary and the place of terminology in it. According to our findings, the terminology form about 5% of the lemma list and covers several fields of application, among which the main ones are biology, medicine, geography, chemistry, agriculture, mathematics, linguistics, and engineering. Terms used in other fields of knowledge, such as historical, legal, sports, are presented in a limited number.

Микитенко Оксана Олегівна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, доктор філологічних наук

**Переклад як «спосіб збагачення рідної мови»:
М. Т. Рильський – Л. А. Булаховський – Й. А. Багмут**

«Витончення та збагачення рідної мови», як зауважував Максим Рильський, не в останню чергу досягається завдяки перекладам, зокрема з мов «близьких» – слов'янських. І він же наголошував, що «питання про словник – одне із самих гострих питань української культури». З нагоди відзначення 100-річчя академічної славистики в Україні маємо на меті звернутися до наукового доробку визначних вітчизняних мовознавців-славистів, з іменами яких пов'язуються успіхи у 50–60-х роках ХХ ст. лексикографічного опрацювання та наукового дослідження української мови, – М. Т. Рильського, Л. А. Булаховського, Й. А. Багмута, зокрема у галузі перекладознавства та лексикології. Ми розглядаємо діяльність відомого українського лінгвіста і перекладача Йосипа Адріановича Багмута (1905–1968 рр.), праці якого присвячено процесу становлення і розвитку української суспільно-політичної лексики, аналізу мови і стилю перекладів художніх творів та громадсько-політичної літератури українською мовою. Працюючи разом з Л. А. Булаховським та М. Т. Рильським, Йосип Багмут був одним із тих, хто відроджував перервану у 20–30-х роках традицію української славистичної школи та сприяв «розвиткові української наукової мови» (М. Рильський), у першу чергу в галузі лексикології, лексикографії та стилістики.

Він також редагував «Російсько-український словник» (Київ, 1956), був членом редколегії (разом із М. Т. Рильським, І. К. Білодідом, Л. С. Паламарчуком та ін.) академічного «Російсько-українського словника» у 3 т. (Київ, 1968). Вимагаючи максимальної точності у науковому перекладі, особливо при передачі іншомовних ідіоматичних висловів та фразеологічних одиниць, Й. А. Багмут наголошував на важливості розвитку стилістичних можливостей та суспільному значенні нормативності української мови.

«Утонченность и обогащение родного языка», отмечал Максим Рылский, не в последнюю очередь достигается благодаря переводам, в частности с «близких» языков – славянских. И он же подчеркивал, что «вопрос о словаре – один из самых острых вопросов в украинской культуре». По случаю 100-летия академической славистики в Украине хотим обратиться к научному наследию выдающихся отечественных языковедов-славистов, с именами которых связаны успехи в 50–60-х годах XX ст. лексикографического изучения и научного осмысления украинского языка, – М. Ф. Рылского, Л. А. Булаховского, И. А. Багмута, в частности в области перевода и лексикологии. Мы рассматриваем деятельность известного украинского лингвиста и переводчика Иосифа Адриановича Багмута (1905–1968 гг.), работы которого посвящены процессу становления и развития украинской общественно-политической лексики, анализу языка и стилистики переводов художественных произведений, а также общественно-политической литературы на украинском языке. Работая совместно с Л. А. Булаховским и М. Ф. Рылским, Иосиф Багмут был одним из тех, кто возрождал прерванную в 20–30-е годы традицию украинской славистической школы и содействовал «развитию украинского научного языка» (М. Рылский), в первую очередь в области лексикологии, лексикографии и стилистики. Он также редактировал «Російсько-український словник» (Київ, 1968), был членом редколлегии (вместе с М. Ф. Рылским, И. К. Білодідом, Л. С. Паламарчуком и др.) академического «Російсько-українського словника» в 3 т. (Київ, 1968). Требуя максимальной точности в научном переводе, особенно при передаче иноязычных идиоматических выражений и фразеологических единиц, И. А. Багмут отмечал необходимость развития стилистических возможностей украинского языка, подчеркивал общественную значимость его нормативности.

«The refinement and enrichment of the mother tongue», as Maksim Rylsky stressed, not in the last turn can be achieved owing to translations, specifically from the «similar» – Slavic – languages. He also mentioned, that «the question of the dictionary is one of the moot point in the Ukrainian culture». By a chance of centenary of academic Slavic studies in Ukraine we have the opportunity to attract the attention to the scientific works of prominent Ukrainian specialists in the Slav philology who

promoted achievements in 50–60th of the 20th cent. the lexicographical studies and scientific analysis in Ukraine, in particular in the sphere of translation and lexical studies, – M. T. Rylsky, L. A. Bulahovsky, Y. A. Bahmut. The paper deals with the well-known Ukrainian linguist and translator Yosyp Adrianovich Bahmut (1905–1968), whose works were devoted to the formation of Ukrainian social and political vocabulary, as well as to the language and style of fiction and social and political literature translations into Ukrainian. Working together with L. A. Bulahovsky and M. T. Rylsky, Yosyp Bahmut was among those who revived the Ukrainian Slav philology tradition broken off in 20–30th, and furthered the «development of Ukrainian scientific language» (M. Rylsky), in the first place in the field of lexicology and lexicography. Working in the sphere of lexicography, he edited the «Russian-Ukrainian Dictionary» (Kyiv, 1956) and was in the editorial board (together with M. T. Rylsky, I. K. Bilodid, L. S. Palamarchuk and other) of academic «Russian-Ukrainian Dictionary» in three volumes. He stressed the normative linguistics' role and insisted upon the highest possible faithfulness of scientific translation, in particular when it deals with idiomatic constructions and phraseology units. Y. Bahmut mentioned the necessity to develop the stylistic devices of the Ukrainian language and emphasized the social role of its standardization.

Шевченко Лариса Іванівна,

завідувач кафедри стилістики та мовної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, член-кореспондент Національної академії наук України

Ідеї й наукові концепції в персоналіях українсько-польського мовного пограниччя і професор Михайло Лесів

Славист, дослідник широкого спектра проблем гуманітаристики і, що важливо, професор Люблінського католицького університету Яна Павла II та Університету Марії Кюрі-Склодовської Михайло Лесів персоналізує науковий пошук українсько-польського мовного пограниччя. Автор понад 1000 наукових праць, М. Лесів об'єктивує реальну історію мовного і культурного пограниччя, досліджує взаємовпливи мов, культур, говіркової традиції та її виявів у літературних текстах. Концептуальний погляд на історико-культурну традицію сформував бібліографію авторських текстів, де науково інтерпретовано фонетичні й граматичні особливості української писемної мови XVII–XVIII ст., говіркових характеристик лемків і бойків, мову корифеїв української літератури, розглянуто інші, мало опрацьовані в гуманітаристиці питання.

Славист, исследователь широкого спектра проблем гуманитаристики и, что важно, профессор Люблинского католического университета Иоанна Павла II и Университета Марии Кюри-Склодовской Михаил Лесив персонализирует

научный поиск украинско-польского языкового пограничья. Автор более 1000 научных трудов, М. Лесив объективирует реальную историю языкового и культурного пограничья, исследует взаимовлияние языков, культур, говоров и их проявлений в литературных текстах. Концептуальный взгляд на историко-культурную традицию сформировал библиографию авторских текстов, где научно интерпретированы фонетические и грамматические особенности украинского письменного языка XVII–XVIII вв., характеристик говоров лемков и бойков, язык корифеев украинской литературы, рассмотрены другие, мало разработанные в гуманитаристике вопросы.

Slavist and researcher of a wide range of humanitarian problems, Professor of the The John Paul II Catholic University of Lublin and Maria Curie-Skłodowska University Mykhailo Lesiv personalizes the scientific search for the Ukrainian-Polish lingual frontier. As an author of more than 1000 scientific works, M. Lesiv studied the real history of language and cultural frontier, explores the mutual influence of languages, cultures, communicative tradition and its manifestations in literary texts. A conceptual view on the historical and cultural tradition has created a bibliography of author's texts, which scientifically interpreted the phonetic and grammatical features of the Ukrainian written language of the XVII–XVIII centuries, the characteristics of Lemkos' and Boykos' dialects, the language of the coryphaeus of Ukrainian literature, and discussed other issues that had been worked out in humanitarian researches.

Секція 2. Літературознавство в славістиці

Данильченко Оксана Юріївна,

викладач Підготовчого відділення для навчання іноземних громадян Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук

Феномен преромантизму в українській літературі: генеологічна параметризація

Проаналізовано унікальний перехідний етап в українській літературі – преромантизм, визначено його відмінності від сентименталізму та романтизму, а в ширшому історичному контексті – від ідеології Просвітництва та романтичного світовідчуття. На основі проаналізованих текстів досліджуваного періоду в українській літературі автор доводить розбіжності між сентименталізмом та преромантизмом, наголошуючи на тому, що в сентименталістів переважає звернення до сучасної їм дійсності, натомість преромантики звертаються до історичного минулого, надмірна чутливість героїв сентименталістів змінюється загадковістю та непередбаченістю людських пристрастей у преромантиків тощо. Визначено вплив преромантизму на подальший розвиток української літератури.

Проанализирован уникальный переходный этап в украинской литературе – преромантизм, определены его отличия от сентиментализма и романтизма, а в более широком историческом контексте – от идеологии Просвещения и романтического мироощущения. На основании проанализированных текстов исследуемого периода в украинской литературе автор указывает на различия между сентиментализмом и преромантизмом, подчеркивая, что у сентименталистов преобладает обращение к современной им действительности, а преромантики обращаются к историческому прошлому, чрезмерная чувствительность героев сентименталистов сменяется загадочностью и непредсказуемостью человеческих страстей у преромантиков и т. д. Определено влияние преромантизма на дальнейшее развитие украинской литературы.

A unique transitional stage of the Ukrainian literature – pre-romanticism – is analyzed, its differences from sentimentalism and romanticism are defined, and in a broader historical context – from the ideology of the Enlightenment and the romantic worldview. On the basis of the analyzed texts of the researched period of the Ukrainian literature, the author points out the differences between sentimentalism and pre-romanticism, emphasizing that sentimentalists tend to appeal to contemporary reality, but pre-Romantics turn to the historical past, preromantics' excessive sensitivity of the sentimentalist characters is replaced by the mystery and unpredictability

of human passions, etc. The influence of pre-romanticism on the further development of the Ukrainian literature is determined.

Пелешенко Юрій Володимирович,

провідний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, доктор філологічних наук

Особливості поетики мартирію «Муки Іоанна Нового Сучавського» Григорія Цамблака

«Муки Іоанна Нового Сучавського» – найвидатніший твір Григорія Цамблака (помер 1420 р.), написаний у молдавський період його діяльності (1401–1406 рр.). Твір є типовим зразком стилю «плетеніє словес», характеризується підвищеною емоційністю та експресивністю. «Муки Іоанна Нового Сучавського» зазнали впливу ранньохристиянської агіографічної літератури. Грецький купець Іоанн зображений як ідеальний християнський герой-мученик, який, незважаючи на жорстокі тортури, не зрадив православної віри. Мартирій також є цінним джерелом з історії Молдавського князівства початку XV ст. «Муки Іоанна Нового Сучавського» – перший оригінальний твір, написаний церковнослов'янською мовою, у давній румунській літературі.

«Мучение Иоанна Нового Сучавского» – самое выдающееся произведение Григория Цамблака (умер в 1420 г.), написанное в молдавский период его деятельности (1401–1406 гг.). Произведение является типичным образцом стиля «плетение словес», характеризуется повышенной эмоциональностью и экспрессивностью. «Мучение Иоанна Нового Сучавского» подверглось влиянию раннехристианской агиографической литературы. Греческий купец Иоанн изображен как идеальный христианский герой-мученик, который, несмотря на жестокие пытки, не предал православную веру. Мартирий также является ценным источником по истории Молдавского княжества начала XV в. «Мучение Иоанна Нового Сучавского» – первое оригинальное произведение, созданное на церковнославянском языке, в давней румынской литературе.

«The Martyrdom of John the New of Suceava» is the most outstanding of Gregory Tsamblak's (†1420) works written during the Moldovan period of his artistic and intellectual activity (1401–1406). This text could be qualified as a typical example of the stylistic phenomenon of «pletenie sloves», usually characterized by increased emotionality and expressiveness. «The Martyrdom of John the New of Suceava» was influenced by an early Christian hagiography. A Greek merchant John was depicted as an exemplary Christian hero – martyr who, despite cruel methods of torture, had not betrayed the Orthodox faith. In addition, the martyrrium is a valuable source of the

history on Principality of Moldavia in the beginning of the 15 th century. Also «The Martyrdom of John the New of Suceava» is the first original work of the old Romanian literature written in Church Slavonic.

Бірюк Альона Валеріївна,

магістрант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Болгарська література в Україні: історія та сучасний стан

У доповіді представлено історію виникнення і розвитку болгарсько-української перекладацької справи. Історія перекладів з болгарської мови на українську починається з 10 ст. і пов'язана з прийняттям Київською Руссю християнства. Період, коли перекладів з'являється найбільше, припадає на 1960–1980-ті роки. Далі кількість перекладів зі слов'янських мов, у тому числі і з болгарської, відчутно зменшується. Доповідь окреслює причини непопулярності творів сучасної болгарської літератури серед українців. У ній названо імена сучасних перекладачів та твори, які вийшли друком за останні чотири роки.

В доклада представена история на възникване и развитие на българо-украинската преводаческа дейност. Историята на превода от български на украински започва още от 10 в, когато Киевска Рус приема християнството. Периодът, в който се появяват най-много преводи е 1960–1980-е гг. По-нататък количество на такива значително намалява. Статията представя причините за загубата на популярността на българска литература сред украинците. Тук са споменати имената на съвременни преводачи и заглавия на творби, които са излизали през последните четири години.

This report shows history of creating and development Bulgarian-Ukrainian translation thing. History of translations from Bulgarian into Ukrainian started from X century and related with accepting of Christianity by Kievan Rus. Period when appears more translations was in 1960–1980. Most translations from Slavic literatures, includes from Bulgarian, literary reducing now. The report outlines reasons unpopularity modern works of literature among Ukrainians. There are mentioned names of modern Ukrainians translators as well as names of works which have been released in last several 4 years.

Гоголя Марина Петрівна,

молодший науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, кандидат філологічних наук

Україна 1933 року у творах Артура Кестлера і Данила Кіша

Основне питання дослідження – чи можемо ми щось дізнатися про Голодомор з оповідання про Київ у 1933 р. «Механічні леви» авторства сербського письменника

Данила Киша, а якщо так, то за якими ознаками і чому про це написано так завуальовано. У доповіді проведено паралелі між цим оповіданням та «Автобіографією» британського письменника Артура Кестлера як одним з фактографічних і філософських джерел для творення збірки «Гробниця для Бориса Давидовича». Увагу приділено авторському сприйняттю України у ситуації російської домінації. Також аналізується проблема хронологічної помилки у псевдодокументальному за жанром оповіданні Данила Киша. Досліджено образ Києва у «Механічних левах».

The main question in this research is may we know something about Holodomor in the short story about Kyiv in 1933 «The Mechanical Lions» by Serbian writer Danilo Kiš and if so, according which features and why is written so covertly about it. It was drawn the parallels between this short story and «Autobiography» by British writer Arthur Koestler as one of the factographic and philosophical sources for the creation of collection «The Tomb for Boris Davidović» by Danilo Kiš. The attention is given for the author's reception of Ukraine in the situation of Russian domination. Also the problem of chronological mistake in quasi-documentary story by Danilo Kiš is analyzed. The character of Kyiv in «The Mechanical Lions» is researched.

Glavno pitanje ovog istrazivanja – da li mozemo da saznamo nesto o Gladomoru u pripovetci o Kijevu 1933. godine «Mehanicki lavovi» srpskog pisca Danila Kisa i ako da – po kojim odlicima i zasto o tome je bilo napisano tako skriveno. U referatu nacrtane su paralele izmedu ove pripovetke i «Autobiografije» Britanskog pisca Arthura Koestlera kao jednog od factografskih i filozofskih izvora za stvaranje knjige pripovedaka «Grobnica za Borisa Davidovića» Danila Kiša. Paznja je posvecena recepciji obaju autora Ukrajine u situacije ruske dominacije. Takođe analizira se problema istorijske greške u pseudodokumentalnoj pripovetci Danila Kiša. Razmatra se lik Kijeva u «Mehaničkim lavovima».

Гуменюк Віктор Іванович,

старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту кримськотатарської філології, історії та культури етносів Криму Кримського інженерно-педагогічного університету, доктор філологічних наук

Крим у поетичному світі Миколи Костомарова

Після погрому Кирило-Мефодіївського товариства у 1847 р. Микола Костомаров був заарештований, рік перебував в ув'язненні у Петропавлівській фортеці. Далі – заслання. У 1852 р. йому дозволено було виїхати до Криму. Відпочинок у Костомарова був активний: купався у морі, багато подорожував, був у Керчі, Феодосії, Ялті, Ливадії, Алуці, Балаклаві, Севастополі, Бахчисарай... У 1870 р. знову відвідує Крим, знов багато подорожує. Саме в цей час зустрічається

в Ялті зі Степаном Руданським. Протягом усього життя Крим постійно вабить М. І. Костомарова як історика і, звичайно, як письменника, про що красномовно свідчить його творчість. У поетичних творах М. І. Костомарова оживає давньоруська й козацька героїка, актуалізуються античні образи й сюжети. У відповідних контекстах раз у раз окреслюються й художньо осягаються кримські реалії. Про це, зокрема, свідчать такі вірші як «Грецька пісня», «Еллада», «Давнина», «До Мар'ї Потоцької», балада «Брат з сестрою», драматична поема «Пантікапея», п'єса «Елліни Тавриди».

После погрома Кирилло-Мефодиевского общества в 1847 г. Николай Костомаров был арестован, год находился в заключении в Петропавловской крепости. Далее – ссылка. В 1852 г. ему было разрешено выехать в Крым. Отдых у Костомарова был активный: купался в море, много путешествовал, был в Керчи, Феодосии, Ялте, Ливадии, Алушке, Балаклаве, Севастополе, Бахчисарае. В 1870 г. снова посещает Крым, опять много путешествует. Именно в это время встречается в Ялте со Степаном Руданским.

В течение всей жизни Крым постоянно манит Н. И. Костомарова как историка и, конечно, как писателя, о чем красноречиво свидетельствует его творчество. В поэтических произведениях оживает давнерусская и казацкая героика, актуализируются античные образы и сюжеты. В соответствующих контекстах то и дело упоминаются и художественно постигаются крымские реалии. Об этом, в частности, свидетельствуют такие стихи как «Греческая песня», «Эллада», «Старина», «К Марье Потоцкой», баллада «Брат с сестрой», драматическая поэма «Пантикапей», пьеса «Элины Тавриды».

Кіраль Сидір Степанович,

завідувач відділу національної бібліографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор філологічних наук

З історії чесько-словацьких літературно-творчих контактів В. Костюченка та І. Чендея (за матеріалами неопублікованої епістолярної спадщини)

На матеріалі неопублікованої епістолярної спадщини літературознавця В. Костюченка й письменника І. Чендея, зокрема їхнього листування зі славістами М. Неврлі та М. Мушинкою, розкрито маловідомі сторінки з історії чесько-українських та словацько-українських літературно-культурних зв'язків.

На матеріалі неопублікованого епістолярного насліддя літературоведа В. Костюченко и писателя И. Чендея, в частности их переписки со славістами М. Неврли и М. Мушинкой, раскрыты малоизвестные страницы из истории чешско-украинских и словацко-украинских литературно-культурных связей.

Костиря Борис Миколайович,

молодший науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Символістські тенденції у творах Кліма Поліщука про Першу світову війну та Українську революцію 1917–1921 рр.

У доповіді наголошено, що у творах Кліма Поліщука про Першу світову війну помітне зображення не стільки подій, скільки переживань. Фабульний складник у них відіграє незначну роль. Клім Поліщук зображував революційну реальність об'єктивно, намагаючись стати над протиборчими сторонами у громадянській війні. У центрі творів про Українську революцію постає доля і психологія окремої людини, письменник насамперед звертається до екзистенції, індивідуального буття духовно розвиненої особистості. Для зображення революційних баталій у прозі К. Поліщука характерна хаотичність, калейдоскопічність.

В докладі отмечается, что в произведениях Клим Полищука о Первой мировой войне заметно изображение не столько событий, сколько переживания. Фабульная составляющая в них играет незначительную роль. Клим Полищук изображал революционную реальность объективно, пытается стать над противоборствующими сторонами в гражданской войне. В центре произведений об Украинской революции – судьба и психология отдельного человека, писатель прежде всего обращается к экзистенции, индивидуальному бытию духовно развитой личности. Для изображения революционных баталий в прозе К. Полищука характерна хаотичность, калейдоскопичность.

The report states that in the works of Klim Polischuk about the First World War, a noticeable image is not so much an event as an experience. The fatal component in them plays a minor role. Klim Polishchuk portrayed the revolutionary reality objectively, trying to become over the opposing sides in the civil war. In the center of the writings about the Ukrainian revolution there is a fate and psychology of an individual, the writer primarily refers to the existence of the individual being spiritually developed personality. For the image of revolutionary battles in the prose of K. Polischuk characterized by chaos, kaleidoscopicity.

Дем'яненко Людмила Григорівна,

науковий співробітник Фонду Президентів України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук

Імпресіоністичні риси у творчості композитора В. Барвінського та прозаїка М. Коцюбинського у зіставному ключі

Проза М. Коцюбинського становить блискучий зразок діалогу мистецтва слова і таких мистецтв, як живопис та музика, збагачення словесного наративу

засобами живопису та музики. На прикладі оповідання М. Коцюбинського «Сміх» та новели «У грішний світ» доведено, що вагомим компонентом у передачі психологічних станів у творах письменника була музичність. Здійснено аналіз ритміко-синтаксичної організації цих творів. Показано, що творчості Барвінського та Коцюбинського властива посилена увага до природи як один зі способів утілення ідеї досконалості, гармонійності, а увага до психологізму споріднює творчість митців.

Проза М. Коцюбинского представляет блестящий образец диалога искусства слова и таких искусств, как живопись и музыка, обогащения словесного нарратива средствами живописи и музыки. На примере рассказа М. Коцюбинского «Смех» и новеллы «В грешный мир» доказано, что весомым компонентом в передаче психологических состояний в произведениях писателя была музыкальность. Осуществлен анализ ритмико-синтаксической организации этих произведений. Показано, что творчеству Барвинского и Коцюбинского свойственно усиленное внимание к природе как один из способов воплощения идеи совершенства, гармоничности, а внимание к психологизму роднит творчество композитора и писателя.

M. Kotsyubinsky's prose is a brilliant example of the dialogue of the art of the word and of such arts as painting and music, the enrichment of verbal narratives by means of painting and music. The research of Kotsyubynske 's story «Laugh» and the novella «To the sinful world» proved that a significant component in the transfer of psychological states in his novels was musicality. The analysis of rhythmic-syntactic organization of these works is also proposed. It is traced that for the creativity of Barvinsky and Kotsyubinsky is characterized with increased attention to nature as one way to implement the idea of perfection, harmony and attention to psychological uniting creative artists.

Яковенко Яніна Василівна,

аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Історична тематика у творчості Францішека Равіта-Гавронського

Францішек Равіта-Гавронський – польський письменник, історик, публіцист, який відіграв важливу роль у становленні негативного образу козака у Польщі. Зацікавлення українською історією, її традиціями та культурою пов'язані з місцем народження письменника. Україна була своєрідною Батьківщиною Гавронського, проте розглядав він її лише у межах Річ Посполитої. Саме історія взаємин України та Польщі була основною темою в його історичних художніх творах. Равіта-Гавронський пережив певний етап становлення письменника, не історика, що, безперечно, відображається в його творах на історичну тематику. Не завжди

він дотримувався історичної об'єктивності, прагнувши передати власні думки та переконання через героїв своїх творів. Тому дослідження творчості цього письменника XIX ст. є актуальним для розуміння спільної польсько-української художньої та історичної прози.

Franciszek Rawita-Gawroński – polski pisarz, historyk oraz publicysta, który odegrał ważną rolę w kształtowaniu negatywnego stereotypu Kozaka w Polsce. Zainteresowania ukraińską historią, jej tradycjami a kulturą, są związane z miejscem urodzenia pisarza. Ukraina była swoistą Ojczyzną Gawrońskiego. Właśnie, historia relacji Ukrainy i Polski była podstawowym tematem w twórczości autora. Rawita-Gawroński przeżył etap kształtowania się jako pisarza, lecz nie historyka, co niewątpliwie odzwierciedla się na jego utworach historycznych. Chyba nie zawsze dostrzegał się obiektywności, żądawszy, z kolei, przekazać i określić swoje własne poglądy i przekonania w ustach bohaterów własnych utworów. Podsumowując, należy zwrócić uwagę na konieczność przeprowadzenia badania twórczości wymienionego pisarza XIX wieku, ponieważ problem ten jest aktualnym dla zrozumienia wspólnej polsko-ukraińskiej literackiej oraz historycznej prozy.

Francisek Rawita-Gawroński is a Polish writer, historian and publicist who played an important role in the formation of a negative image of a cossack in Poland. The interest in Ukrainian history, its traditions and culture is connected with the birthplace of the writer. Ukraine was a kind of homeland of Gawroński, it was considered only within the borders of the Polish-Lithuanian Commonwealth. It was the history of the relations between Ukraine and Poland that was the main theme in the author's historical works of art. Rawita-Gawroński experienced a certain stage in the formation of a writer, not a historian, which is undoubtedly reflected in his works on historical subjects. Not always he adhered to historical objectivity, seeking, in turn, to convey his own thoughts and beliefs through the heroes of his works. Therefore, the study of the works of this writer of the nineteenth century is relevant to understanding the common Polish-Ukrainian artistic and historical prose.

Секція 3. Мистецтвознавство, фольклористика, етнологія

Козар Лідія Петрівна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

До розгляду рукописної збірки прислів'їв і приказок Марії Грінченко та інших громадських діячів (за архівними матеріалами ІМФЕ НАНУ)

Марія Грінченко [дівоче прізвище Гладиліна, псевдоніми і криптоніми – М. Загірня, М. Чайченко, М. Доленко, М. Г., М. З. та ін.; 01.06.1863 р., м. Богодухів на Харківщині – 15.07.1928, м. Київ] – українська громадсько-культурна діячка, фольклористка, письменниця, лексикограф, перекладач, педагог, автор понад 90 друкованих праць. Цікавість до народної творчості не полишала її впродовж усього життя. У 1913 р. вона передала Етнографічній комісії НТШ монументальне зібрання українських прислів'їв і приказок. Проте вони не були опубліковані, а залишилися в рукописному фонді Етнографічної комісії, який зараз зберігається в ІМФЕ НАНУ (454 арк). Як видно з написів на збірнику, прислів'я збиралися громадським коштом у різних місцевостях України. Прислів'я і приказки систематизовано у видові й родові групи, що відповідають багатовіковим укладам родинного й суспільного життя народу, – «Світ», «Огонь», «Вода», «Ліс», «Людина та її фізичний стан», «Рід», «Людина як суспільна одиниця, її праця, навколишнє оточення, майно і под.», «Предмети і продукти господарювання, дозволя і подібне, доля». Нумерація зразків нараховує понад 12 тисяч одиниць, проте мало не до кожного прислів'я чи приказки додаються їх варіанти, яких у кілька разів більше. Подібно до збірки М. Номиса, збірка паремій М. Грінченко за всіма ознаками розрахована на те, щоб з матеріалу вивести характеристику українського народу, його життя, створити образ нації.

Мария Гринченко [девичья фамилия Гладиллина, псевдонимы и криптонимы – М. Загирня, М. Чайченко, М. Доленко, М. Г., М. З. и др.; 01.06.1863 г., г. Богодухов в Харьковской области – 15.07.1928, г. Киев] – украинский общественно-культурный деятель, фольклористка, писательница, лексикограф, переводчица, педагог, автор более 90 печатных работ. Интерес к народному творчеству не оставлял ее в течение всей жизни. В 1913 г. она передала Этнографической комиссии НОШ монументальное собрание украинских пословиц и поговорок. Однако они не были опубликованы, а остались в рукописном фонде Этнографической комиссии, сейчас хранятся в ИИФЭ НАНУ (454 л). Как видно из надписей на сборнике,

пословицы собирались на общественные средства в различных местностях Украины. Пословицы и поговорки систематизированы в видовые и родовые группы, соответствующие многовековому укладу семейной и общественной жизни народа, – «Мир», «Огонь», «Вода», «Лес», «Человек и его физическое состояние», «Род», «Человек как общественная единица, его труд, окружающая среда, имущество и под.», «Предметы и продукты хозяйствования, досуг и т. п., судьба». Нумерация образцов насчитывает более 12 тысяч единиц, однако почти к каждой пословице или поговорке добавлены их варианты, которых в несколько раз больше. Подобно сборнику М. Номиса, сборник паремий М. Гринченко по всем признакам рассчитан на то, чтобы из материала вывести характеристику украинского народа, его жизни, создать образ нации.

Maria Grinchenko [maiden name Gladilina, pseudonyms and kryptonimy – M. Zagirnya, M. Chaychenko, M. Dolenko, M., M.Z. and etc.; 01.06.1863 year., Bogodukhov in the Kharkiv region – July 15, 1928, Kiev.] – Ukrainian social and cultural activist, folklorist, writer, lexicographer, translator, teacher, author of more than 90 publications. Interest in folk art did not leave her throughout her life. In 1913, she gave the ethnographic commission of the NOSH a monumental collection of Ukrainian proverbs and sayings. However, they were not published, but remained in the handwriting fund of the ethnographic commission, now stored in the Institute (454 liters). As can be seen from the inscriptions on the collection, proverbs were collected by public means in various localities of Ukraine. Proverbs and sayings are systematized into species and clan groups corresponding to centuries-old ways of family and social life of the people – Mir, Fire, Water, Les, Lord, Shrink !, Man and his physical state, Rod, Man as a social unit, his work, the environment, property and under, Objects and products of management, leisure, etc., fate. The numbering of samples is more than 12,000 units, but almost every proverb or proverb is added with their variants, which are several times larger. Like M. Nomis's collection, M. Grinchenko's collection of paremias by all signs is calculated on that from a material to deduce the characteristic of the Ukrainian people, its life, to create an image of the nation.

Куцир Тетяна Василівна,

молодший науковий співробітник Інституту народознавства НАН України

Значення орнаменту в українсько-литовських студіях народного мистецтва початку ХХІ ст.

Поширення міждисциплінарних студій у різних галузях науки останнього часу спонукає до відходу від традиційних методів та пошуку нових засобів висвітлення окремих питань. Одним з таких є вивчення особливостей власної культури через порівняння її із сусідніми. Різноманіття матеріалів, технік та компози-

ційних підходів у різних галузях народного мистецтва зумовило потребу пошуку спільного, об'єднувального, що стало певним маркером, який вирізняє українське народне мистецтво. Такою сполучною ланкою став орнамент, який завдяки особливостям традиційної передачі знань дійшов до нас від найдавніших часів у численних варіаціях, не втративши при цьому своєї знакової та художньо-естетичної функції. Пошук спільного у царині народного орнаменту відкриває широкі можливості для дослідників, оскільки він є транслятором знань на вертикальному (крізьчасовому) та горизонтальному (міжетнічному) рівнях. У статті висвітлюється досвід українсько-литовських досліджень народного мистецтва, результатом якого став міжнародний грант «Орнаментика етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні та унікальні параметри».

Распространение междисциплинарных исследований в различных областях науки в последнее время побуждает к отказу от традиционных методов и поиску новых средств освещения отдельных тем. Одним из таких является изучение особенностей собственной культуры посредством сравнения ее с культурой соседних этносов. Многообразие материалов, техник и композиционных подходов в различных отраслях народного искусства обусловило необходимость поиска общего, объединяющего, того, что стало бы определенным маркером, отличающим украинское народное искусство. Таким связующим звеном стал орнамент, который благодаря особенностям традиционной передачи знаний дошел до нас через века в многочисленных вариациях, не потеряв при этом своей знаковой и художественно-эстетической функции. Поиск общего в области народного орнамента открывает широкие возможности для исследователей, поскольку он выступает транслятором знаний на вертикальном (сквозьвременном) и горизонтальном (межэтническом) уровнях. В статье рассматривается опыт украинско-литовских исследований народного искусства, результатом которого стал международный грант «Орнаментика этнографического текстиля Западной Украины и Литвы: универсальные и уникальные параметры».

Interdisciplinary studies' spread in various fields of science in recent times has led to a departure from traditional methods and the search for new ways to the elucidation certain issues. One of these is the study own culture's features through comparison with neighbouring ones. The materials, techniques and compositional approaches variety in folk art predetermines to the need for a search some mutual, uniting feature, which became distinct Ukrainian folk art's marker. Thus, folk ornament became a link which came to us from the ancient times in numerous variations without losing its significance, artistic and aesthetic function due to the peculiarities knowledge's traditional transfer. Searching for common in the folk ornament field opens up broad opportunities for researchers, acting as a translator of knowledge on the vertical (intra current) and

horizontal (interethnic) levels. In the paper the Ukrainian-Lithuanian folk art studios' experience is discussed. Their result the international grant «Ornamentation of West Ukrainian and Lithuanian Folk Textile: Universal and Unique Parameters» was become.

Волковічер Тетяна Михайлівна,

аспірант Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Джерела світлин вишитих написів (кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.) та сучасних коментарів до них

Вишиті написи як фольклорні тексти досі не були об'єктом спеціального дослідження. Відповідно, не було єдиного вагомого зібрання епіграфічних текстильних виробів. Поодинокі зразки, що містяться в окремих (державних чи приватних) колекціях вишивок, засвідчують лише сам факт побутування текстильних виробів з написами, але не дають цілісного уявлення про вишиті вербально-візуальні тексти як явище народної культури. Отже, нашим завданням було віднайти якомога більше зразків (на сьогодні маємо 1605 одиниць) з метою виявлення цього феномену – вишивання словесно-візуальних текстів наприкінці ХІХ – першій половині ХХ ст. Упродовж 2013–2018 рр. активно ведеться збирання матеріалу від приватних осіб, на ринках, ярмарках, виставках, в антикварних магазинах, у музеях, школах та бібліотеках України, а також за її межами. Вагома частка одиниць фіксується на різних веб-сайтах. Крім того, до аналізу залучені світлини з друкованих наукових та популярних видань. Зважаючи на складність збору такого специфічного матеріалу, можемо твердити, що цінним джерелом для нас є кожне зібрання, яке містить хоча б один епіграфічний вишитий виріб. Джерельна база матеріалу складається з двох груп: головної – джерельної бази фотографій епіграфічних текстильних виробів та додаткової – джерельної бази сучасних коментарів до вишитих написів.

Вышитые надписи как фольклорные тексты до сих пор не были объектом специального исследования. Соответственно, не было и единого весомого собрания эпиграфических текстильных изделий. Единичные образцы, которые содержатся в отдельных (государственных или частных) коллекциях вышивок, свидетельствуют лишь о самом факте бытования текстильных изделий с надписями, но не дают целостного представления о вышитых вербально-визуальных текстах как о явлении народной культуры. Таким образом, нашей задачей было отыскать как можно больше образцов (на сегодня имеем 1605 единиц) с целью открытия этого феномена – вышивания словесно-визуальных текстов в конце ХІХ – первой половине ХХ вв. На протяжении 2013–2018 гг. активно ведётся сбор материала от частных лиц, на рынках, ярмарках, в антикварных магазинах, музеях,

школах и библиотеках Украины, а также за её пределами. Значительная часть единиц фиксируется на разных веб-сайтах. Кроме того, к анализу привлечены фотографии из печатных научных и популярных изданий. Учитывая сложности сбора такого специфического материала, можем утверждать, что ценным источником для нас является каждое собрание, которое содержит по крайней мере одно эпитафическое вышитое изделие. Источниковая база материала состоит из двух групп: основной – источниковой базы фотографий эпитафических текстильных изделий и дополнительной – источниковой базы современных комментариев к вышитым надписям.

Embroidered inscriptions as folk texts have not been a subject area of a special investigation. There also have not been a unified greater collection of epigraphic textiles. Isolated samples which are in separate (State or private) collections indicate only the existence of textiles with inscriptions, but they do not present a comprehensive picture of the embroidered verbal and visual culture as a phenomenon of folk culture. Therefore, I set myself the goal to find as many items as possible (now I have 1605 items) in order to discover this phenomenon – embroidering the verbal and visual texts in the end of the 19th century till the first half of the 20th century. During 2013–2018, the material has been actively gathering from private persons, in markets, fairs, antique stores, museums, schools and libraries of Ukraine, as well as in foreign countries. A significant part of material is fixed on the Internet. In addition, I also included photos from print academic and mass literature. Taking into consideration the difficulties in collecting such a specific material, each resource with at least one item is valuable. The source research base consists of two groups: the main one – the sources of epigraphic embroidered products and the additional one – the sources of comments concerning textile products with inscriptions.

Карацуба Мирослава Юрївна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

**Мотив смерті у народній баладі південних слов'ян:
спроба типологічного зіставлення**

Смерть у традиційній баладі, ідеться про смерть одного із членів родини, може виступати основним об'єктом зображення, а також лише однією із сюжетних колізій тексту. Але незалежно від місця в сюжетній структурі (ключового чи допоміжного) смерть є визначною екстраординарною подією. Місце, де героя чи героїню спіткала смерть, чи її причина можуть бути різними, – у результаті військового конфлікту, через важку хворобу, не в останню чергу і в результаті конфліктів у межах сім'ї.

Показовим і цікавим є спосіб передачі новини про смерть – адресантом виступає сама людина, що помирає, або свідок її смерті. Зустрічаються також ситуації, коли звістку про смерть пересилають у вигляді листа, передають із служницею, пересилають із птахом тощо. Показово, що адресантом такого повідомлення зазвичай виступають особи жіночої статі – члени родини: мати, дружина, сестра. Історія смерті героя, що гине на полі бою, часто подається у ретроспективі із залученням грізних пересторог, наприклад згадується пронизливий крик ворона чи іншого хижого птаха. Часто отримана новина про наступну (передбачену) смерть члена родини у часовому відношенні збігається із його реальною смертю. У межах доповіді ставимо собі за мету простежити використання цих та інших елементів у текстових зразках народних баллад різних південнослов'янських народів.

Смерть в традиційній баладі, в основному речі йде про смерті одного із членів родини, може виступати основним об'єктом зображення, а також всього лише однієї із сюжетних колізій тексту. Незалежно від місця в сюжетній структурі (ключового або допоміжного) смерть виступає екстраординарним подією. Місце, де герой або героїня померла, або її причини можуть бути різними, – внаслідок воєнного конфлікту, внаслідок важкої хвороби, не в останню чергу і внаслідок конфлікту в родині. Показовим і важливим є спосіб передачі новини про смерті – адресантом виступає сам чоловік, який помирає, або свідок його смерті. Зустрічаються такі ситуації, коли новина про смерті пересилають у вигляді листа, передають со служницею, пересилають з птахом і т. д. Адресантом такого повідомлення зазвичай виступають представники жіночої статі – члени родини: мати, жінка, сестра. Історія смерті героя, який гине на полі бою, часто подається у ретроспективі, з привертанням грізних попереджень, наприклад згадується пронизливий крик ворона або іншої хижакої птахи. Часто отримана новина про майбутню (ожидавану) смерті члена родини у часовому відношенні збігається із його реальною смертю. У межах доповіді ставимо собі за мету простежити використання цих та інших елементів у текстових зразках народних баллад різних южнослов'янських народів.

The death is in a traditional ballad, mainly the question is about death of one of family members, can come forward the basic object of image, and also just one of with a plot collisions of text. But regardless of place in a with a plot structure (key or auxiliary), death comes forward an extraordinary event. Place, where a hero or heroine die, or her reasons can be different, – as a result of military conflict, because of grave illness, not in the last turn and as a result of conflicts in family. Model and important is a method of transmission of news about death – a man that dies, or witness of his death, comes forward a sender. There are such situations, when information about death

is sent as a letter, pass with a maid, send with a bird etc. And usually the representatives of women come forward the addressee of such report are family members: mother, wife, sister. History of death of hero, that perishes on the field of battle, often given in history, with bringing in of the threatening warning, for example, by the squawk of raven or other predatory bird. Often got news about future (expected) death of family member in relation coincides with his real death. Within the framework of report we put to itself for an aim to trace the use these and other elements in the text standards of folk ballads of different of South Slavic people.

Коваль-Фучило Ірина Мирославівна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Усноісторичні оповіді як культурний код

У доповіді зроблено спробу представити увесь масив усноісторичних оповідей як один із культурних кодів, форму вираження культури (поряд з іншими формами: мовою, літературою, фольклором, мистецтвом, ритуалом тощо). Код – це набір знаків для вираження певного змісту, побудови текстів (повідомлень). Існують три основні вимоги до цього набору знаків: гомогенність (субституційна однорідність), змістова (семантична, функціональна) єдність, конвенціональність («домовленість» користувачів про значення знаків). Вербалізуючи своє життя, оповідач за допомогою мови конвертує здобутий досвід у текст. Водночас цей текст стає певним кодом для прочитання світоглядних настанов його автора. Такий код можна умовно назвати концептуальним кодом. Його субстанціями є певні ментальні сутності, одиниці змісту (концепти, ідеї, мотиви), які пов'язані з різними матеріальними втіленнями цього змісту.

В докладі предпринята попытка представить весь массив устноисторических рассказов как один из культурных кодов, форму выражения культуры (наряду с другими формами: языком, литературой, фольклором, искусством, ритуалом и пр.). Код – это набор знаков для выражения определенного содержания, построения текстов (сообщений).

Существуют три основных требования к этому набору знаков: гомогенность (субституциональная однородность), содержательное (семантическое, функциональное) единство, конвенциональность («договоренность» пользователей о значении знаков). Вербализируя свою жизнь, рассказчик с помощью языка конвертирует полученный опыт в текст. В то же время этот текст становится определенным кодом для прочтения мировоззренческих установок его автора. Такой код можно условно назвать концептуальным кодом. Его субстанциями являются определенные ментальные сущности, единицы содержания (концепты,

идеи, мотивы), связанные с различными материальными воплощениями этого содержания.

The report attempts to present the whole set of oral histories as one of the cultural codes, the form of expression of culture (along with other forms: language, literature, folklore, art, ritual, etc.). Code – a set of signs for the expression of certain content, the construction of texts (messages). There are three basic requirements for this set of signs: homogeneity (substitutional uniformity), meaningful (semantic, functional) unity, conventionality («agreement» between users about the meaning of signs). Verbalizing his life, the narrator uses the language to convert the received experience into text. At the same time, this text becomes a specific code for reading the author's worldview. Such code can be conditionally called a conceptual code. Its substances have certain mental essences, units of content (concepts, ideas, motives) associated with various material incarnations of this content.

Росул Тетяна Іванівна,

доцент кафедри історії України Ужгородського національного університету

Хронотоп Підкарпатської Русі в творчості чехословацьких митців міжвоєнного періоду

Політика першої Чехословацької республіки сприяла налагодженню культурних зв'язків між центром і периферією, зокрема, найвіддаленішою східною частиною держави – Підкарпатською Руссю. Адміністративні заходи в цьому напрямі передбачали включення регіону в інформаційний простір країни, стимуляцію туристичного бізнесу, розбудову інфраструктури тощо. Формуванню художнього образу регіону і його мешканців міжвоєнної доби сприяли чеські й словацькі письменники та музиканти, які відвідали Підкарпатську Русь і втілили власне бачення часопростору у мистецьких формах. Хронотоп краю у творах В. Ванчури, С. К. Неймана, І. Ольбрахта, К. Чапека, Я. Затлоукала і Є. Сухоня аналізується на трьох рівнях: топографічному, психологічному й метафізичному. Топографічний хронотоп просякнутий захопленим описом прекрасної первозданної природи Верховини. Психологічний являє собою конгломерат психологічних рис селян, які сформувалися внаслідок впливу патріархальної етики з одного боку, і тиску несприятливих соціально-економічних умов – з іншого. Метафізичний хронотоп виявляє авторську симпатію до Підкарпатської Русі й бажання яскравіше розкрити правду життя.

Politika první Československé republiky přispěla k budování kulturních vztahů mezi centrem a periferií, zejména v nejvíce odlehle východní část státu – Podkarpatské Rusi. Administrativní kroky v tomto směru stanovili začlenění regionu k statní informační

prostoru, podporu cestovního ruchu, rozvoj infrastruktury atd. Vytvoření uměleckého obrazu regionu a jeho obyvatelja meziválečné éry přispěly české a slovenské spisovatelé a hudebníci, kteří navštívili Podkarpatsku Rus a přeložili vlastní vidění času a prostoru v uměleckých formách. Chronotop regionu v spisy V. Vančura, S. K. Neumanna, I. Olbrachta, K. Čapeka, J. Zatloukala, E. Suchona je analyzoványi na třech úrovních: topografickém, psychologickém a metafyzickém. Topografický chronotop přichycený nadšený popisem krásné nedotčené přírody Verchoviný. Psychologický představuje konglomerát psychických vlastností rolníků, které se zformovaly v důsledku vlivu patriarchální etiky a tlaku nepříznivých sociálně-ekonomických podmínek. Metafyzický chronotop přináší autorovu sympatie k Podkarpatské Rusi a touhy jasnější a odhalit pravdu života.

Politics of the first Czechoslovak republic assisted adjusting of cultural connections between a center and periphery, in particular, by the remotest east part of the state – Carpathian Ruthenia. Administrative events in this direction envisaged plugging of region in informative space of country, stimulation of tourist business, development of infrastructure and other. Forming of image of region and his habitants of interwar was assisted by the Czech and Slovakia writers and musicians that visited Carpathian Ruthenia and incarnated own vision of time and space in artistic forms. The chronotope of edge is in works of V. Vanchura, S. K. Neumann, I. Olbrakht, K. Chapek, J. Zatloukal, E. Suchon analyses on three levels: topographical, psychological and metaphysical. The topographical chronotope saturated with the trapped description of wonderful primordial nature of Verkhovyna. The psychological chronotope shows a conglomerate of psychological lines of peasants, that was formed as a result of influence of patriarchal ethics and pressure of unfavorable socio-economic terms. The metaphysical chronotope finds out the authorial liking to Carpathian Ruthenia and desire brighter to expose the true of life.

Шевчук Тетяна Миколаївна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук

Легенди про церкву, що «провалилася крізь землю», у контексті українсько-єврейських фольклорних контактів

У доповіді розглядається поширена в українській фольклорній прозі легенда про церкву, що «провалилася крізь землю» внаслідок порушення ритуальної поведінки в процесі обряду поховання цадика. Подібні тексти фіксувалися збирачами фольклору протягом XIX–XXI ст., їхній функціональній атрибуції присвячені праці М. Сумцова, В. Перетца, Н. Савушкіної, О. Панченка та ін. О. Панченко (стаття «“Провалившаяся церковь”: археология и фольклор», 1995)

вбачає у цих текстах своєрідний матеріал для вивчення «міфології простору», конфлікту сакрального і профанного, наслідком якого є переміщення сакрального об'єкта (церкви) в «інший світ». Серед фольклорних текстів, записаних від євреїв Житомирщини наприкінці 1920-х років, зокрема у Звягелі (Новоград-Волинський), є й легенда про цадика: внаслідок конфлікту під час його поховання «пішла під землю» церква в м. Дубно. У цьому тексті народної легенди, що атрибутована як «Казка про одного цадика» й записана від єврейського оповідача, простежується контамінація мотивів української та єврейської фольклорної прози.

В докладі рассматривается распространённая в украинской фольклорной прозе легенда о церкви, провалившейся в результате нарушения ритуального поведения при погребении цадика. Подобные тексты фиксировались собирателями фольклора на протяжении XIX–XXI вв., их функциональной атрибуции посвящены исследования Н. Сумцова, В. Перетца, Н. Савушкиной, А. Панченко и др. А. Панченко (статья «“Провалившаяся церковь”: археология и фольклор», 1995) рассматривает эти тексты как своеобразный материал для изучения «мифологии пространства», конфликта сакрального и профанного, вследствие чего происходит перемещение сакрального объекта (церкви) в «иной мир». Среди фольклорных текстов, записанных от евреев Житомирщины в конце 1920-х годов (Звягель, современный Новоград-Вольнский), сохранилась и легенда о цадице: в результате конфликта во время его погребения «ушла под землю» церковь в г. Дубно. В этом тексте народной легенды, атрибутированной как «Сказка об одном цадице» и записанной от еврейского рассказчика, просматривается контаминация мотивов украинской и еврейской фольклорной прозы.

The author analyzed the composition of the Jewish folk legend about churches gone underground recorded in 1928. The Jewish-Ukrainian folk communications are manifested in contamination the legend's motif of miraculous disappearance of a sacred object and motif of news. In the legend about Jewish tzadik the narrator talks about breaking the ritual of burial and its result.

Шевернога Маргарита Володимирівна,

учитель-методист Рахнівського навчально-виховного комплексу «ЗОШ I–III ступенів, ДНЗ» Дунаєвської міської ради Хмельницької області

Антропоморфічний образ Долі у віруваннях українців

Характерною особливістю світогляду українців є антропоморфізація не лише стихій, сил природи, а й деяких явищ соціального характеру, у тому числі й Долі. У доповіді розглядаються легенди й перекази про Долю, записані в селах Дунаєвського району Хмельницької області (Україна), а також їх зіставлення

з моральними принципами українців. У стародавніх легендах Доля виступає в образі жінки, від якої залежить добробут людини. У наш час, незважаючи на технічний прогрес і високий рівень інформаційних технологій, продовжує виникати безліч переказів, у яких ідеться про невідворотність долі. Проте Доля в них піднімається на вищий щабель сприйняття: це вже не істота, а Божий промисел, що вказує на відповідні зміни в релігійному світогляді. Тому дослідження народних уявлень про долю має велику перспективу.

Характерной особенностью мировоззрения украинцев является антропоморфизация не только стихий, сил природы, но и некоторых явлений социального характера, в том числе и Судьбы. В докладе рассматриваются легенды и предания о Судьбе, записанные в селах Дунаевецкого района Хмельницкой области (Украина), а также их сопоставление с моральными принципами украинцев. В давних легендах Судьба выступает в образе женщины, от которой зависит благополучие человека. В наше время, несмотря на технический прогресс и высокий уровень информационных технологий, продолжает возникать множество легенд, в которых говорится о неотвратимости судьбы. Однако Судьба в них поднимается на более высокую ступень восприятия: это уже не существо, а Божий промысел, что указывает на соответствующие изменения в религиозном мировоззрении. Поэтому исследование народных представлений о судьбе имеет большую перспективу.

The characteristic feature of the Ukrainians' worldview is the anthropomorphization of not only elements, forces of nature, but also some social phenomena, including Fate. The report deals with legends and legends about the Fate which were recorded in the villages of the Dunaevetsky district of the Khmelnytsky region (Ukraine), as well as their comparison with the moral principles of Ukrainians. In the ancient legends, Fate acts as a woman, on which the welfare of a person depends. In our time, despite the technical progress and the high level of information technology, there continue to be many transmissions that refer to the inevitability of fate. However, Fate in them rises to a higher level of perception: it is no longer a being, but God's will, indicating the corresponding changes in the religious worldview. Therefore, the study of people's ideas about fate has a great perspective.

Требик Ольга Сергіївна,

старший викладач Державного університету телекомунікацій

Сюжети і структури маятникової кумуляції в українських народних казках

У доповіді здійснено аналіз кумулятивних казкових текстів з маятковою кумуляцією. Дано визначення терміна «маяткова кумуляція»; проаналізовано

тексти із цим типом кумуляції. Запропоновано інваріантну структуру маятникової кумуляції. Автором розглянуто казкові сюжети з кумуляцією цього типу. А саме АТ 545 («Журавель та лисичка») та власне українські («Робоча жінка», «Горе»).

В докладе осуществлен анализ кумулятивных сказочных текстов с маятниковой кумуляцией. Дано определение термина «маятниковая кумуляция»; проанализированы тексты с этим типом кумуляции. Предложена инвариантная структура маятниковой кумуляции. Автором рассмотрены сказочные сюжеты с кумуляцией этого типа. А именно АТ 545 («Журавль и лисичка») и собственно украинские («Рабочая женщина», «Горе»).

In the report the analysis of cumulative fairy tale texts with pendular cumulation is carried out. The definition of the term pendular cumulation is given; analyzed texts with this type of cumulation. The invariant structure of the pendular cumulation is proposed. The author reviewed the fabulous plots with the cumulation of this type. Namely АТ 545 («Crane and Fox») and the Ukrainian ones («Working Woman», «Grief»).

Халюк Леся Миколаївна,

молодший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук

Сучасна польська міська легенда: історіографічний аспект

У ХХ – на початку ХХІ ст. у багатьох країнах розпочалося активне вивчення нового фольклорного явища під назвою «міська легенда», «сучасна легенда», «сучасний міф» тощо. Польські фольклористи також займаються вивченням зазначеного явища, про що свідчать численні наукові розвідки та монографії. У цій доповіді висвітлено теоретичні аспекти жанрової специфіки сучасної польської міської легенди, проаналізовано її основні дефінітивні ознаки. Представлено основні тенденції у вивченні польськими фольклористами усної сучасної міської прози.

В ХХ – начале ХХІ вв. во многих странах началось активное изучение нового фольклорного явления под названием «городская легенда», «современная легенда», «современный миф» и т. д. Польские фольклористы также занимаются изучением этого явления, о чем свидетельствуют многочисленные научные исследования и монографии. В докладе освещены теоретические аспекты жанровой специфики современной польской городской легенды, проанализированы ее основные дефинитивные признаки. Представлены основные тенденции в изучении польскими фольклористами устной современной городской прозы.

In the XX – early XXI centuries in many countries the active studying the new folklore phenomenon under the name «city legend», «modern legend», «modern myth», etc. has begun. The Polish specialists in folklore are also engaged in studying of this phenomenon what numerous scientific research and monographs testify to. In this article theoretical aspects of genre specifics of a modern Polish city legend are considered, her main definitive signs are analyzed. The main tendencies in studying by the Polish specialists in folklore of oral modern urban prose are presented, their works are listed.

Чебанюк Олена Юрївна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук

Південна Пінщина: на перетині трьох культур

Південна Пінщина – це українсько-білоруське порубіжжя, частина Західного Полісся. До цього регіону входять північ Рівненщини, села Дубровицького й Зарічненського районів та прилеглі до неї східної частини Любешівського району Волинської області. Донедавна в цьому регіоні зберігалися тісні українсько-білоруські контакти. Місто Пінськ відігравало важливу роль економічного і культурного центру. До середини ХХ ст. у цьому регіоні зберігався значний вплив польської культурної традиції. Сьогодні Південна Пінщина є унікальним ареалом, де в живому побутуванні зберігаються численні жанри традиційного пісенного й прозового фольклору, календарні ритуали, вірування й замовляння.

Восточная Пинщина – украинско-белорусское пограничье, часть Западного Полесья. Этот регион включает северную часть Ровенской области, села Дубровицкого и Заречненского районов, и прилегающую к ней восточную часть Любешовского района Волынской области. До недавнего времени в этом регионе сохранялись тесные украинско-белорусские контакты. Город Пинск играл важную роль экономического и культурного центра в этом ареале. До середины ХХ в. в этом регионе сохранялось значительное влияние польской культурной традиции. Сегодня Восточная Пинщина – уникальный ареал, где сохранились многочисленные жанры традиционного песенного и прозаического фольклора, календарные ритуалы, верования и заговоры.

South Pinshchyna lays on the border betwin Ukraine and Bialorussia. It is part of West Polissia. This region consist of North Rivnenshchyna, wilidges of Dubrovitytsky and Zarichnensky raions and East part of Lubeshivsky raion of Volynska oblast. Not far in this region there were contacts between ukrainians and bielorrussians. Pinsk played the important role licke the economic and cultural centre. Till the midle of ХХ

century in this region there was great influence of Polish cultural tradition. Today South Poleshchyna is a unique area, where many genres of traditional song and narrative folklore, calendar rituals, customs exist in live form.

Ли Цзиньпин,

г. Цзинань, Китайская Народная Республика

Изучение народных сказок как эффективный путь исследования ментальности

У доповіді здійснена спроба простежити взаємозв'язок між народними казками і ментальністю, показана можливість використання народних казок для характеристики традиційної системи цінностей народу і реалізації міжкультурної комунікації, а також обґрунтовано актуальність вивчення народних казок для дослідження національної ментальності.

В докладе предпринята попытка проследить взаимосвязь между народными сказками и ментальностью, показана возможность использования народных сказок для характеристики традиционной системы ценностей народа и реализации межкультурной коммуникации, а также обоснована актуальность изучения народных сказок для исследования национальной ментальности.

The report attempts to trace the interrelation between folk tales and mentality, shows the possibility of using folk tales to characterize the traditional system of values of the people and the realization of intercultural communication, and also the relevance of studying of folk tales for studying the national mentality is grounded.

Снагощенко Валентина Володимирівна,

доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних зв'язків та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Українська пісня в західнослов'янській культурі: історичний аспект

Українська пісня – дивовижне явище у світовій культурі. З давніх-давен нею захоплювалися й захоплюються далеко за межами слов'янського світу. З усіх видів народного мистецтва пісня чи не найглибше розкриває багатство душі народу, його творчі здібності. Як свідчить історія культурних зв'язків, найтіснішими є контакти генетично споріднених народів. У процесі свого розвитку українська музична культура, зокрема українська пісня, піддавалася впливу

різних національних культур, насамперед слов'янських народів, що позначилося на її особливостях.

Украинская песня – удивительное явление в мировой культуре. Испокон веков ею восхищались и восхищаются далеко за пределами славянского мира. Из всех видов народного искусства песня глубже всего раскрывает богатство души народа, его творческие способности. Как свидетельствует история культурных связей, самыми тесными являются контакты генетически родственных народов. В процессе своего развития украинская музыкальная культура, в частности украинская песня, испытывала влияние разных национальных культур, в первую очередь, славянских народов, что отразилось на ее особенностях.

The Ukrainian song is a wonderful phenomenon in the world culture. From ancient times it has been admired far beyond the borders of the Slavic world. Of all kinds of folk art, the song the most deeply reveals the richness of the nation soul, its creative forces. As the history of cultural relations affirms, the closest contacts are the contacts of genetically related nations. In the process of development the Ukrainian musical culture, in particular the Ukrainian song, have been exposed to the influence of different national cultures, especially Slavic nations, which is reflected in its peculiarities and has become widespread in the world.

Секція 4. Історична і біографічна славістика

Дзира Іван Ярославович,

професор кафедри професійної освіти у сфері технологій та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну, кандидат філологічних наук, доктор історичних наук

Відетнонімні та відтопонімні прізвищеві назви Реєстру Війська Запорозького Низового 1756 р. як джерело вивчення контактів запорозького козацтва та слов'янських народів у середині XVIII ст.

У доповіді на основі аналізу відетнонімних і відтопонімних прізвищевих назв розглядаються контакти запорозького козацтва з різними слов'янськими народами у середині XVIII ст. Також автор спробував з'ясувати етнічне походження окремих носіїв іменувань цих типів. Хоч основною причиною появи відетнонімних і відтопонімних антропонімів слугували міграційні процеси, проте подібні антрополексеми не обов'язково вказують на належність особи до відповідної народності. До того ж усі власні імена носіїв відетнонімних і відтопонімних прізвищевих назв уживаються в реєстрі в питомо українській фонетичній огласовці. Та попри обмежені можливості пошуку росіян, білорусів, поляків і південних слов'ян і приблизний характер одержаних результатів ця пам'ятка містить беззаперечні свідчення існування міжетнічних контактів на землях Війська Запорозького Низового в середині XVIII ст.

В докладе на основе анализа отэтнонимических и оттопонимических фамильных названий рассматриваются контакты запорожского казачества с различными славянскими народами в середине XVIII в. Также автор попытался выяснить этническое происхождение отдельных носителей именованных этих типов. Хотя основной причиной появления отэтнонимических и оттопонимических антропонимов служили миграционные процессы, однако подобные антрополексеми не обязательно указывают на принадлежность лица к соответствующей народности. К тому же все собственные имена носителей отэтнонимических и оттопонимических фамильных названий употребляются в реестре в украинской фонетической огласовке. Но несмотря на ограниченные возможности поиска русских, белорусов, поляков, южных славян и приблизительный характер полученных результатов, памятник содержит неоспоримые свидетельства существования межэтнических контактов на землях Войска Запорожского Низового в середине XVIII в.

The contacts between Zaporozhian Cossacks and Slav nationalities in the middle of the XVIII cen. are analysed in the report on the material of the fromethnonymic and

fromtoponymic family names of the 1756 Register of the Zaporozhian Host. Also the author attempted to determine the ethnic origin of the bearers of these family names. The migratory processes were the principal cause of appearance of the fromethnonymic and fromtoponymic anthroponyms. At the same time, such anthropolexmes aren't sure to point out to a person belonging to a suitable nationality. Moreover, all personal names of the bearers of the fromethnonymic and fromtoponymic family names are in use in the only in the typical Ukrainian phonetic proclaiming. But, in spite of the limited possibilities of the search of Russians, Byelorussians, Poles and South Slavs in the register and approximate character of receipted results, this monument contains the irrefutable evidence of the existence of the interethnic contacts on the Zaporozhian territory in the middle of the XVIII cen.

Бевзюк Євген Володимирович,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін Ужгородського національного університету, доктор історичних наук

Ідея політичної інтеграції в національній ідеології західних слов'ян та її віддзеркалення у зовнішній політиці Російської імперії (перша половина XIX ст.)

Напередодні революції 1848 р. західне слов'янство було втягнуте у загальноєвропейський процес модернізації національної ідеології. Але на тлі процесу самовизначення великих за чисельністю етнічних одиниць слов'янський духовний ренесанс відрізнявся етнорегіональною специфікою, що яскраво проявилось у пошуку власної національної ідеології. Становлення та розвиток національної світоглядної системи у західних слов'ян відбувалися в умовах конкуренції імперських, національних і наднаціональних ідей, а також практичного впливу ідеї політичної інтеграції на слов'янське середовище. Аналіз наявних джерел дає змогу стверджувати, що царська Росія намагалася контролювати процес поширення ідеології панславізму. При цьому варто додати, що в рамках свого зовнішньополітичного принципу легітимізму Петербург публічно намагався дистанціюватися від інтеграційної ідеології політичного всеслов'янства. З огляду на свої переконання російський уряд, не афішуючи цього, все-таки обстоював свій політичний інтерес на території Європи. Побоювання європейських урядів щодо наявності панмотивів у російській зовнішній політиці в деякій мірі можна вважати обґрунтованими, хоча й дещо гіперболізованими.

Статья посвящена влиянию наднациональной панславистической идеологии на процесс формирования внешнеполитической практики России накануне революции 1848 г. Проведённый анализ даёт возможность утверждать, что царская Россия проявляла активное стремление контролировать процесс

распространения идеологии панславизма, с которой, по мнению российских чиновников, в империю мог проникнуть либерализм. При этом стоит добавить, что, в рамках своего внешнеполитического принципа легитимизма, Петербург публично максимально стремился дистанцироваться от интеграционной идеологии политического всеславянства. Исходя из своих убеждений, российское правительство, не афишируя этого, всё-таки отстаивало свой политический интерес на территории Европы. Боязнь европейских правительств существования пан-мотивов в российской внешней политике в некоторой степени можно считать обоснованной, хотя в значительной мере и гиперболизированной.

The Pan-Slavic political vector in Russia's foreign policy was only being formed in 1830–1840 s and had no substantial basis for practical implementation. Mykola I and his government were busy maintaining the existing European order within the Holy union. However, being a Slavonic country, the Russian government took into account the ethnic and national peculiarities in the political life of the Austrian Empire. Actualization of the Slavonic issue in the pre-revolution decade, the increased attention to it on the part of the western social and political elite showed ambiguity in the Austrians' attitude to the national Slavonic ideology. Tsar Russia openly tried to control the process of spread of the Pan-Slavism ideology that the imperial officers thought dangerous for its liberal ideas. The European governments' dread of the presence of pan-motives in the Russian foreign policy can be considered well-grounded. In the Slavonic geopolitical sphere the Russian empire tried to maintain its all-Slavonic status and this fact evoked discussion for both pro-Austrians and liberal, conservative supporters of Austroslavism.

Петрикова Валентина Теодорівна,

докторант Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Поліфункціональність книги у науковому просторі України XIX ст.

Розглянуто феномен книги в її історико-функціональному значенні для формування національного наукового простору періоду становлення його академічних засад. Проаналізовано соціально-культурні та внутрішньологістичні фактори становлення та розвитку наукового простору у порівнянні з європейським науковим середовищем. Акцентовано увагу на визначенні поняття «книжність» для теоретичного та прикладного знання. Визначено мотиваційні ознаки галузевого спрямування наукового знання. На прикладах персоналій науковців університетських шкіл України в межах логістики теми наведено факти книжності української гуманітаристики.

Рассмотрен феномен книги в ее историко-функциональном значении для формирования национального научного пространства периода становления его

академических основ. Проанализированы социокультурные и внутреннелогистические факторы становления и развития научного пространства в сравнении с историей европейского научного пространства. Акцентировано внимание на определении понятия «книжность» для теоретического и прикладного знания. Определены мотивационные принципы отраслевой направленности научного знания. На примерах персоналий ученых университетских школ Украины в пределах логистики темы приведены факты книжности украинской гуманитаристики.

The phenomenon of the book in its historical and functional significance for the formation of the national scientific space of the period of formation of its academic principles is considered. The sociocultural and internal logistic factors of formation and development of scientific space in comparison with the European scientific environment are analyzed. The emphasis is placed on the definition of the concept of «literacy» for theoretical and applied knowledge. The motivational signs of branch direction of scientific knowledge are determined. The examples of personalities of scientists of the university schools of Ukraine within the framework of the logistics of the topic are the facts of the literacy of Ukrainian humanities.

Кони́к Олександр Олександрович,

професор кафедри всевітньої історії та історіографії Херсонського державного університету, доктор історичних наук

«Слов'янський клуб» у Кракові про поляків, росіян і майбутню Державну думу. Жовтень 1905 р.

На підставі аналізу журнального звіту про засідання «Слов'янського клубу» у Кракові в жовтні 1905 р. відтворено особисті враження від участі у вересневому з'їзді представників земств у Москві професора М. Здзіховського та оцінку перспектив надання Царству Польському автономії. Обговорення його доповіді за участі відомих польських інтелектуалів того часу стало яскравим проявом польського націоналістичного дискурсу, який боровся з російським імперським проектом. Реальна практика «російського парламентаризму» у невдовзі відкритій Державній думі не виправдала польських сподівань отримати автономію за сприяння російських лібералів.

На основании анализа журнального отчета о заседании «Славянского клуба» в Кракове в октябре 1905 г. воспроизведены личные впечатления от участия в сентябрьском съезде представителей земств в Москве профессора М. Здиховского и оценку перспектив предоставления Царству Польскому автономии. Обсуждение его доклада с участием известных польских интеллек-

туалов того времени стало ярким проявлением польского националистического дискурса, который боролся с российским имперским проектом. Реальная практика «русского парламентаризма» в открытой вскорости Государственной думе не оправдала польских надежд получить автономию при содействии российских либералов.

The article analyses the journal report on the meeting of the «Slavic Club» in Krakov in October 1905, Professor M. Zdzihovsky personal impressions about participation in the September congress of Zemstvo representatives in Moscow by and an assessment of the prospects for granting autonomy the Zarstvo Polske. In discussion of his report prominent Polish intellectuals of the time took place and it became a vivid manifestation of the Polish nationalist discourse that fought against the Russian imperial project. The real practice of «Russian parliamentarism» in an open shortly after the State Duma did not justify the Polish hopes of gaining autonomy with the assistance of Russian liberals.

Шип Надія Андріївна,

професор кафедри філософських та соціальних наук Київського національного торговельно-економічного університету, доктор історичних наук

Слов'янофільський погляд на розв'язання «польського питання» в Російській імперії (початок ХХ ст.)

Актуальність вивчення ідеології пізнього слов'янофільства продиктована необхідністю історіософського осмислення подій початку ХХ ст. із метою винесення повчальних уроків, адже сучасне протиборство між двома слов'янськими державами на території Донбасу наштовхує на думку, що історія – це сьогодні, обернене в минуле. Проблеми слов'янофільства присвячено чимало досліджень, у яких з різних ідейно-політичних, іноді суб'єктивних позицій та рівня професійної підготовки авторів аналізуються його основні релігійно-філософські, культурологічні, суспільно-політичні концепції. У сучасній історіографії відсутній комплексний аналіз ставлення слов'янофілів до «польського питання» у Російській імперії. Початок ХХ ст. відповідно до нової соціально-економічної і політичної ситуації, порівняно з попереднім періодом, позначений організаційним оформленням неославізму – спорідненої з пізнім слов'янофільством/неослов'янофільством течії суспільної думки. Одним із яскравих його представників є вчений економіст, громадський діяч, слов'янофіл С. Шарапов. Напередодні ІV Слов'янського з'їзду (Прага, 1908) він у листах до О. Борзенка висловив свої міркування стосовно шляхів розв'язання «польського питання», без чого вважав марними сподівання на взаємодію зі слов'янством. Мислитель зазначав різницю між поляками і росіянами у цивілізаційному та релігійному

вимірах і підкреслював, що слов'янське питання, поряд з культурними проблемами, має політичне значення в контексті самозбереження насамперед для Росії. С. Шарапов виступав як полонофіл, пропонуючи щире і чесне замирення з Польщею.

Актуальность изучения идеологии позднего славянофильства продиктована необходимостью историсофского осмысления событий начала XX в. с целью вынесения поучительных уроков, поскольку современное противоборство между двумя славянскими государствами на территории Донбасса наводит на мысль, что история – это современность, перевернутая в прошлое. Проблеме славянофильства посвящено немало исследований, в которых с разных идейно-политических, иногда субъективных позиций и уровня профессиональной подготовки авторов анализируются его основные религиозно-философские, культурологические, общественно-политические концепции. В современной историографии отсутствует комплексный анализ отношения славянофилов к «польскому вопросу» в Российской империи. Начало XX в. в соответствии с новой социально-экономической и политической ситуацией, по сравнению с предыдущим периодом, отмечено организационным оформлением неославизма – родственного с поздним славянофильством/неославянофильством течения общественной мысли. Одним из ярких его представителей является ученый экономист, общественный деятель, славянофил С. Шарапов. Накануне IV Славянского съезда (Прага, 1908) он в письмах к А. Борзенко высказал свои соображения по поводу решения «польского вопроса», без чего считал напрасной надежду на взаимодействие со славянством. Мыслитель отмечал разницу между поляками и русскими в церковном и религиозном измерении и подчеркивал, что славянский вопрос, наряду с культурными проблемами, имеет политическое значение в контексте самосохранения прежде всего для России. С. Шарапов выступал как полонофил, предлагал искреннее и честное примирение с Польшей.

The urgency of studying the ideology of late Slavophilism is dictated by the need for a historiosophical understanding of the events of the beginning of the 20 th century with the goal of giving instructive lessons, as the modern confrontation between the two Slavic states on the territory of the Donbass suggests that history is modernity, turned into the past. A lot of research has been devoted to the problem of Slavophilism, in which from its various ideological, political, sometimes subjective positions and the level of professional training of authors, its main religious, philosophical, cultural, social and political concepts are analyzed. In modern historiography there is no comprehensive analysis of the attitude of the Slavophiles to the «Polish question» in the Russian Empire. Early 20 th century in accordance with the new socio-economic and political situation, compared with the previous period, marked the organizational

design of neo-Slavism – akin to late Slavophilism / neo-Slavophilism the flow of social thought. One of its brightest representatives is the scientist economist, public figure, Slavophile S. Sharapov. On the eve of the 1 st Slavonic Congress (Prague, 1908), in his letters to A. Borzenko, he expressed his views on the solution of the «Polish question», without which he considered the vain hope for interaction with Slavs. The thinker noted the difference between the Poles and Russians in the church and religious dimension and stressed that the Slavic issue, along with cultural problems, has political significance in the context of self-preservation primarily for Russia. S. Sharapov acted as a polonofil, offered a sincere and honest reconciliation with Poland.

Міщук Сергій Миколайович,

провідний науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор історичних наук

Зарубіжне слов'янознавство на XIV Археологічному з'їзді у Чернігові (1908 р.)

На сьогодні слов'янство становить окрему історично сформовану велику етнічну спільноту з потужним економічним, культурним, людським, інтелектуальним потенціалом і займає помітне місце у світі. Сучасний розвиток слов'янських країн криє в собі попит на славистичні студії. Міжслов'янська наукова співпраця відіграє значну роль у дослідженні й популяризації слов'янської історії та культури. Важливий матеріал з цього питання надає вивчення участі слов'янських учених у роботі Археологічних з'їздів у Російській імперії. Історико-славистична проблематика набула широкого розвитку під час роботи Археологічних з'їздів, що проходили з 1869 по 1911 р. у Російській державі. Усього їх відбулося п'ятнадцять, шість з яких проходили в українських містах: Києві (1874 р., 1899 р.), Одесі (1884 р.), Харкові (1902 р.), Катеринославі (1905 р.) та Чернігові (1908 р.). У роботі XIV Археологічного з'їзду в Чернігові брали участь європейські вчені, що друкували свої звіти у наукових виданнях. Учасниками з'їзду були й представники зарубіжних слов'ян із Праги, Варшави та Кракова.

Сегодня зарубежные славяне являются отдельной исторически сформированной большой этнической общностью с огромным экономическим, культурным, человеческим, интеллектуальным потенциалом и занимают видное место в мире. Современное развитие славянских стран вызывает потребность в исследовании и популяризации славянской истории и культуры. Важный материал в этом вопросе дает изучение участия славянских ученых в работе Археологических съездов в Российской империи. Историко-славистическая проблематика получила широкое развитие во время работы Археологических съездов, которые проходили с 1869 по 1911 г. в Российском государстве. Всего их было пятнадцать, шесть

из них проходили в украинских городах: Киеве (1874 г., 1899 г.), Одессе (1884 г.), Харькове (1902 г.), Екатеринославе (1905 г.) и Чернигове (1908 г.). В работе Археологического съезда в Чернигове принимали участие зарубежные ученые, которые публиковали свои отчеты в европейских научных изданиях. Участниками съезда были представители зарубежных славян из Праги, Варшавы и Кракова.

Today, Slavs constitute a separate, historically formed, large ethnic community with a powerful economic, cultural, human, intellectual potential and a prominent place in the world. The modern development of the Slavic countries entails a demand for Slavic studies. Inter-Slavic scientific cooperation plays a significant role in the study and popularization of Slavic history and culture. An important material on this subject is the study of the participation of Slavic scientists in the work of the Archaeological Congresses in the Russian Empire. Historical and Slavic issues became widespread during the work of the archaeological congresses that took place from 1869 to 1911 in the Russian state. In total, there were fifteen, six of which were held in Ukrainian cities: Kiyv (1874, 1899), Odesa (1884), Kharkiv (1902), Ekaterinoslav (1905) and Chernigiv (1908). The work of the XIV Archaeological Congress in Chernigiv was attended by European scholars who published their reports in scientific journals. Participants of the congress were representatives of foreign Slavs from Prague, Warsaw and Crakow.

Старовойт Світлана Володимирівна,

завідувач відділу археографії Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Джерела до історії славістики у фонді академіка АН УРСР О. І. Білецького

В Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України зберігається особовий архівний фонд академіка О. Білецького. У складі фонду представлено документи про славістичні дослідження вченого та його участь у роботі комітетів славистів СРСР та України. Вони відображають науково-організаційну діяльність О. Білецького з проведення славістичних з'їздів та є джерельним підґрунтям відтворення розвитку історії славістичних досліджень.

В Інституте літературы им. Т. Г. Шевченко НАН Украины хранится личный фонд академика А. Белецкого. В составе фонда представлены документы о славистических исследованиях ученого и его участия в работе комитетов славистов СССР и Украины. Документы отражают организационную деятельность А. Белецкого по проведению славистических съездов и являются источниками для реконструкции процесса развития славистических исследований

At the Institute of literature T. Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine holds the personal archival fund of academician O. Biletsky. The fund includes documents on scholar's Slavic studies and his participation in the work of the Slavists' committees of the USSR and Ukraine. They reflect the scientific and organizational activities of O. Biletsky on the holding of Slavic congresses and is a source base of the researches of the history of Slavic studies.

Шаповал Андрій Іванович,

старший науковий співробітник Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

**До історії видання збірника на пошану академіка
О. І. Соболевського (за матеріалами епістолярної спадщини
В. М. Перетца)**

Доповідь присвячена реконструкції історії видання збірника на пошану видатного російського філолога-славіста, лінгвіста, палеографа, фольклориста, академіка Санкт-Петербурзької академії наук Олексія Івановича Соболевського (1857–1929). Джерелом дослідження стало листування українського та російського філолога, академіка Всеукраїнської та Санкт-Петербурзької академії наук В. Перетца з вітчизняними і закордонними філологами та славістами, що зберігається в особовому фонді українського літературознавця С. Маслова в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Особливу увагу в доповіді звернено на участь у збірнику українських вчених та розкрито їхню роль у підготовці видання. Відображено участь в збірнику на честь О. Соболевського європейських вчених та українських і російських славістів, які знаходилися в еміграції. Розкрито наукову співпрацю між вітчизняними та іноземними філологами і славістами.

Доклад посвящен реконструкции истории издания сборника в честь выдающегося русского филолога-слависта, лингвиста, палеографа, фольклориста, академика Санкт-Петербургской академии наук Алексея Ивановича Соболевского (1857–1929). Источником исследования является переписка украинского и русского филолога, академика Всеукраинской и Санкт-Петербургской академий наук В. Перетца с отечественными и зарубежными филологами и славистами, которая хранится в личном фонде украинского литературоведа С. Маслова в Институте рукописей Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского. Особое внимание в докладе обращено на участие в сборнике украинских ученых и раскрыта их роль в подготовке издания. Отображено участие в сборнике в честь А. Соболевского европейских ученых и украинских и русских

славистов, которые находились в эмиграции. Раскрыто научное сотрудничество между отечественными и иностранными филологами и славистами.

The report is devoted to reconstruction of history of the edition of the collection in honor of the outstanding Russian philologist-Slavist, the linguist, the palaeographer, the specialist in folklore, the academician of the St. Petersburg academy of Sciences Olexey Ivanovich Sobolevsky (1857–1929). A source of a research is correspondence of the Ukrainian and Russian philologist, academician Vseukrainskaya and St. Petersburg academies of Sciences of V. M. Peretts's with domestic and foreign philologists and Slavists which is stored in personal fund of the Ukrainian literary critic S. Maslov at of the Institute of Manuscript of the Vernadsky National Library of Ukraine. Special attention in the report is paid on participation in the collection by the Ukrainian scientists and the role in preparation of the edition is opened them. Participation in the collection in honor of O. Sobolevsky of the European scientists and the Ukrainian and Russian Slavists who were in emigration is displayed. Scientific cooperation between domestic and foreign philologists and Slavists is opened.

Патик Вікторія Василівна,

старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

**Наукова спадщина Олександра Івановича Білецького
(1884–1961) та її вплив на сучасне літературознавство**

Олександр Іванович Білецький (1884–1961) – літературознавець, академік, віце-президент АН УРСР, директор Інституту літератури ім. Тараса Шевченка АН УРСР, заслужений діяч науки УРСР, професор Київського університету. Наукова спадщина вченого охоплює велике коло питань, зокрема з теорії і методології літературної творчості та літературознавства; історії і теорії української, російської та зарубіжної літератур та ін. Вчений займався дослідженням творчості таких українських письменників, як Т. Шевченка, І. Франка, І. Котляревського, Марка Вовчка, І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Лесі Українки, П. Тичини та ін. У своїй праці «Шевченко і світова література» (1939) О. Білецький вперше зацентрував увагу на питанні світового значення української літературної класики. Цей напрям його досліджень було розвинуто у наступних роботах: «Світове значення творчості Шевченка» (1951), «Світове значення І. Франка» (1956), «Українська література серед інших літератур світу» (1958). Загалом, науковий доробок О. Білецького збагатив українську літературознавчу науку та сприяв подальшому її розвитку, його ідеї та наукові напрацювання мають беззаперечний вплив на сучасне літературознавство.

Александр Иванович Белецкий (1884–1961) – литературовед, академик, вице-президент АН УССР, директор Института литературы им. Тараса Шевченко АН УССР, заслуженный деятель науки УССР, профессор Киевского университета. Научное наследие ученого охватывает большой круг вопросов, в частности по теории и методологии литературного творчества и литературоведения; истории и теории русского, украинского и зарубежной литературы и др. Ученый занимался исследованием творчества таких украинских писателей, как Т. Шевченко, И. Франко, И. Котляревского, Марка Вовчка, И. Нечуй-Левицкого, Панаса Мирного, Леси Украинки, П. Тычины и др. В своей работе «Шевченко и мировая литература» (1939) А. Белецкий впервые акцентировал внимание на вопросе мирового значения украинского литературной классики. Данное направление его исследований было развито в следующих работах: «Мировое значение творчества Шевченко» (1951), «Мировое значение И. Франко» (1956), «Украинская литература среди других литератур мира» (1958). В общем, научный потенциал А. Белецкого обогатил украинскую литературоведческую науку и способствовал дальнейшему ее развитию, его идеи и научные наработки имеют неоспоримое влияние на современное литературоведение.

Alexander Ivanovich Beletsky (1884–1961) – literary critic, academician, vice-president of the USSR, director of the Institute of Literature named after Taras Shevchenko USSR Academy of Sciences, Honored Scientist of the RSFSR, professor of Kiev University. The scientific heritage of a scientist covers a wide range of issues, in particular on the theory and methodology of literary creation and literary studies; history and theory of Ukrainian, Russian and foreign literature, etc. The scientist was researching the works of Ukrainian writers as T. Shevchenko, I. Franko, I. Kotlyarevskyi, Mark Vovchok, I. Nechuy-Levitsky, Panas Mirny, Lesya Ukrainka, P. Tychina and others. In his work «Shevchenko and World Literature» (1939) A. Beletsky for the first time emphasized the issue of the world significance of the Ukrainian literary classics. This direction of his research was developed in the following works: «World significance of the works of Shevchenko» (1951), «World significance of I. Franko» (1956), «Ukrainian literature among other literatures of the world» (1958). In general, the scientific work of O. Beletsky enriched the Ukrainian literary scholarship and contributed to its further development, its ideas and scientific developments have an undeniable impact on modern literary studies.

Гдакович Мар'яна Степанівна,

доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук

Редакторська і видавнича діяльність В. Сімовича у 30–40-х роках ХХ ст.

Переїзд В. Сімовича до Львова у 1933 р. спричинив поживлення національного культурного життя. Управа товариства «Просвіта» запросила В. Сімовича на посаду головного редактора своїх видань, зокрема часопису «Життя і Знання» (1927–1939). Разом із М. Рудницьким, Б.-І. Антоничем, С. Гординським він увійшов до складу редколегії часопису «Назустріч» (1934–1939). У 1939 р. вийшло 4 номери журналу «Сьогочасне й минуле», вісник українознавства видавало Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, за редакцію якого відповідав професор В. Сімович і який зумів залучити видатних українських науковців: П. Зайцева, Л. Білецького, Д. Антоновича, Є. Пеленського, І. Раковського. Під час німецької окупації аж до своєї смерті у 1944 р. В. Сімович очолював львівську філію «Українського видавництва», яке було розташовано в Кракові. Тут вийшли мовознавчі студії П. Житецького, М. Грунського і П. Ковальова.

Переезд В. Симович во Львов в 1933 г. вызвал оживление национального культурного процесса. Управа общества «Просвита» пригласила В. Симовича на должность главного редактора своих изданий, в частности журнала «Життя і Знання» (1927–1939). Вместе с М. Рудницким, Б.-И. Антоничем, С. Гординским он также вошел в редколлегию журнала «Назустріч» (1934–1939). В 1939 г. вышло 4 номера журнала «Сьогочасне й минуле», вестник украиноведения издавало «Наукове товариство ім. Шевченка» во Львове, за редакцию которого отвечал профессор В. Симович и который сумел собрать выдающихся украинских ученых: П. Зайцева, Л. Билецкого, Д. Антоновича, Е. Пеленского, И. Раковского. Во время немецкой оккупации вплоть до своей смерти в 1944 г. В. Симович возглавлял львовский филиал «Украинского издательства», которое находилось в Кракове. Здесь вышли языковедческие студии П. Житецкого, М. Грунского и П. Ковальова.

The arrival of V. Simovich to Lviv in 1933 led to revival of national cultural life. The Administration of the Prosvita Society invited V. Simovich to the post of chief editor of its editions, in particular the magazine *Zhyttya i Znannya* (1927–1939). Together with M. Rudnitsky, B.-I. Antonych, S. Hordinsky, he became a member of the editorial board of the newspaper *Nazustrich* (1934–1939). In 1939, 4 issues of the magazine *Syohochasne i Mynule: The Herald of Ukrainian Studies* were published by the Shevchenko Scientific Society in Lviv, edited by Professor V. Simovich, who managed to attract prominent Ukrainian scholars: P. Zaytseva, L. Biletsky, D. Antonovich,

Y. Pelensky, I. Rakovsky. During the German occupation, until his death in 1944, V. Simovich headed the Lviv branch of the Ukrainian Publishing House, which was in Krakow. The linguistic works of P. Zhitetsky, M. Grunsky and P. Kovalev came out here.

Годжал Світлана Сергіївна,

аспірант кафедри історії ім. М. П. Ковальського Національного університету «Острозька академія»

Славістичні дослідження в науковому доробку Марка Антоновича

Марко Дмитрович Антонович – український історик, публіцист, літературознавець, продовжувач історичної традиції родини Антоновичів у третьому поколінні, залишив чималий спадок досліджень у сфері слов'янознавства. Одним з осередків слов'янознавства між двома світовими війнами була Прага та її культурне середовище, у якому Марко Дмитрович сформувався як дослідник. У своїй творчості приділив увагу вивченню історії, літератури та ментальності слов'янських народів, зокрема чехів, поляків та українців. Частина праць М. Антоновича присвячена вивченню походження слов'ян через призму історії та мовознавства. Свідченням обізнаності в слов'янознавчій сфері служать його рецензії на праці, які присвячені українсько-чеським та українсько-польським літературним, чесько-словацьким мовним та культурним зв'язкам. Найбільший масив досліджень у сфері славістики присвячений україністиці як одному з основних зацікавлень вченого.

Marko Dmytrowycz Antonowicz jest ukraińskim historykiem, publicystą, historykiem literatury, zwolennikiem tradycji historycznej rodziny Antonowiczów w trzecim pokoleniu, który pozostawił po sobie spore dziedzictwo badań w dziedzinie slawistyki. Jednym z ośrodków słowiańskich studiów w okresie międzywojennym była Praga i jej środowisko kulturowe, w którym Marko Dmytrowycz został utworzony jako badacz. W swoich pracach zwracał uwagę na studiowanie historii, literatury i mentalności narodów słowiańskich, w szczególności Czechów, Polaków i Ukraińców. Część prac M. Antonowicza poświęcona jest badaniu pochodzenia Słowian przez pryzmat historii i językoznawstwa. Świadectwem jego świadomości w zakresie studiów słowiańskich są jego recenzje prac poświęconych ukraińsko-czeskim i ukraińsko-polskim więziom literackim, czesko-słowackim więziom językowym i kulturowym. Największy wachlarz badań z zakresu slawistyki poświęcony jest badaniom ukraińskim jako jednemu z głównych zainteresowań naukowca.

Marko Dmytrovych Antonovych is a Ukrainian historian, publicist, literary historian, follower of the historical tradition of the Antonovych's family in the third

generation, who left a considerable legacy of research in the field of Slavic studies. One of the centers of Slavic studies during the interwar period was Prague and its cultural environment, in which Marko Dmytrovych formed as a researcher. In his works he paid attention to studying the history, literature and mentality of the Slavic nations, in particular the Czechs, the Poles and the Ukrainians. The part of the works of M. Antonovych is devoted to studying the origin of the Slavs through the prism of history and linguistics. His reviews on the works devoted to the Ukrainian-Czech and Ukrainian-Polish literary, Czech-Slovak linguistic and cultural ties are the testimony of his awareness in the field of Slavonic studies. The largest array of research in the field of Slavic studies is devoted to Ukrainian studies as one of the main interests of the scientist.

Іваннікова Людмила Володимирівна,

старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидат філологічних наук

Катеринославська губерньська вчена архівна комісія як науковий осередок з вивчення фольклору Запорожжя

У доповіді йдеться про організаційну та видавничу діяльність КУАК у плані вивчення фольклору Запорожжя. Катеринославська вчена архівна комісія на початку ХХ ст. об'єднала навколо себе провідних учених Півдня України, у тому числі істориків, етнографів, фольклористів та краєзнавців, що виявляли комплексний підхід до вивчення минувшини регіону, а також традиційної культури (фольклору, світогляду, звичаїв) його мешканців. Досить назвати імена Якова Новицького, Дмитра Яворницького, Василя Біднова, Володимира Данилова, Миколи Бикова та ін. Головним внеском у фольклористичні дослідження Запорожжя стало видання 10 томів «Летописи Екатеринославской ученой архивной комиссии» (1904–1915), на сторінках якої були опубліковані фундаментальні збірники фольклору Запорозького краю в запису Я. Новицького, окремі статті та замітки, що мають статус першоджерела, історіографічні дослідження з фольклористики, етнографії, краєзнавства, біографічні та бібліографічні праці, архівні документи, що проливають світло на ключові постаті і проблеми тогочасної фольклористичної науки. Аналізу цих праць і присвячена наша доповідь. Зауважимо, що діяльність КУАК досі не була предметом розгляду історії фольклористики.

В докладі идет речь об организационной и издательской деятельности КУАК в плане изучения фольклора Запорожжя. Екатеринославская ученая архивная комиссия в начале ХХ ст. объединила вокруг себя ведущих ученых Юга Украины, в том числе историков, этнографов, фольклористов краеведов, проявляющих комплексный подход к изучению прошлого региона, а также традиционной

культури (фольклора, мировоззрення, нравов) его обитателей. Достаточно назвать имена Якова Новицкого, Дмитрия Яворницкого, Василия Беднова, Владимира Данилова, Николая Быкова и др. Главным вкладом в фольклористические исследования Запорожья стало издание 10 томов «Летописи Екатеринославской ученой архивной комиссии» (1904–1915), на на страницах которой были опубликованы фундаментальные сборники фольклора Запорожского края в записи Я. Новицкого, отдельные статьи и заметки, имеющие статус первоисточника, историографические исследования по фольклористике, этнографии, краеведению, биографические и библиографические труды, архивные документы, проливающие свет на ключевые личности и проблемы фольклористической науки того времени. Анализу этих трудов и посвящен наш доклад. Следует заметить, что деятельность ЕУАК до сих пор не была предметом изучения истории фольклористики.

The presentation deals with the organization and publishing activities of the KSAC on the study of the folklore of Zaporizhzhya. At the beginning of the XX century, Katerynoslav Scientific Archive Commission united the leading scientists of the South of Ukraine, including historians, ethnographers, folklorists and ethnographers, who demonstrated a comprehensive approach to the study of the past times of the region as well as the traditional culture (folklore, world outlook, customs) of its inhabitants. It is sufficient to mention the names of Yakov Novytsky, Dmytro Yavornytsky, Vasyly Bidnov, Volodymyr Danylov, Mykola Bykov and the others. The main contribution to the folklore study of Zaporizhzhya has become the publication of 10 volumes of the «Chronicles of the Ekaterinoslav Scientific Archive Commission» (1904–1915), the pages of which contained fundamental collections of the folklore of Zaporozhzhya region recorded by Y. Novytsky, separate articles and notes regarded as the original sources, historiographic studies on folklore, ethnography, regional studies, biographical and bibliographic works, archive documents that shed light on the key figures and the problems of the folklore science of that time. Our presentation is devoted to the analysis of these works. We note also that the activities of the KSAC have not been considered before by the history of folklore.

Індиченко Ганна Володимирівна,

завідувач відділу історії академічної науки Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Діяльність АН УРСР з підготовки та проведення IX Міжнародного з'їзду славистів

Аналізується діяльність АН УРСР з підготовки та проведення IX Міжнародного з'їзду славистів. Цей масштабний форум науковців відбувся у Києві упродовж 6–14 вересня 1983 р. Президія АН УРСР та українські академічні

установи соціогуманітарного профілю доклали чимало зусиль для підготовки та належного проведення з'їзду. На основі архівних документів розкриваються аспекти здійсненої Академією роботи з підготовки та проведення з'їзду.

Анализируется деятельность АН УССР по подготовке и проведению IX Международного съезда славистов. Этот масштабный форум ученых проходил в Киеве с 6 по 14 сентября 1983 г. Президиум АН УССР и украинские академические учреждения социогуманитарного профиля приложили немало усилий для подготовки и надлежащего проведения съезда. На основе архивных документов раскрываются аспекты проводимой Академией работы по подготовке и проведению съезда.

The activity of the AS of the UkrSSR on the preparation and holding of the IX International Congress of Slavists are analyzed. This large-scale forum of scholars took place in Kyiv during September 6–14, 1983. The Presidium of the AS of the UkrSSR and the Ukrainian academic institutions of the socio-humanitarian profile made a lot of efforts to prepare and properly conduct the congress. On the basis of archival documents, the aspects of the work carried out by the Academy on the preparation and conduction of the congress are revealed.

Каран Дмитро Борисович,

науковий співробітник Інституту культурології Національної академії мистецтв України

Стан і розвиток польських, білоруських та українських шкіл у XVI–XVII ст. у наукових студіях К. В. Харламповича

У статті аналізується науковий доробок К. Харламповича, присвячений вивченню питань шкільництва і освіти в XVI та на початку XVII ст. в українських і білоруських землях у складі Речі Посполитої. У статті приділяється увага розвитку братських шкіл, окреслюється коло проблем, якими цікавився історик у межах згадуваних шкіл. Розкривається науковий інтерес до праць К. Харламповича з боку відомих науковців-сучасників: І. Франка, Яна Марека Антонія Гіжицького, А. Azuckleza, С. Голубєва, Ю. Сицінського, І. Любарського, С. Рункевича, Н. Попова, Ф. Тітова, П. Жуковича, П. Ніколаєвського.

В статье анализируется научный задел К. Харламповича, посвященный изучению вопросов школ и образования в XVI и в начале XVII в. в украинских и белорусских землях в составе Речи Посполитой. В статье уделяется внимание развитию братских школ, определяется круг проблем, которыми интересовался историк в пределах упомянутых школ. Раскрывается научный интерес к трудам К. Харламповича со стороны известных ученых-современников: И. Франко, Яна Марека Антония

Гижицького, А. Azuckleza, С. Голубева, Ю. Сицинского, И. Любарского, С. Рункевича, Н. Попова, Ф. Титова, П. Жуковича, П. Николаевского.

In this article the scientific achievements of K. Kharlampovych dedicated to the study of the schooling and education in the 16th and early 17th centuries in Ukrainian and Belarussian lands as a part of Rzeczpospolita Polska have been analyzed. The article focuses on the development of brotherhoods' schools, as well as the range of problems which were investigated by the historian within the mentioned schools. The scientific interest in the works K. V. Kharlampovych was shown by the famous contemporary scholars: Ivan Franko, Jan Marek Anthony Gizhitsky, A. Azukleza, S. Golubeva, Yu. Sitsinsky, I. Lyubarsky, S. Runkevich, N. Popov, F. Titov, P. Zhukovych, P. Nikolaevsky. Concerning the reviews of the mentioned scientists of the Russian and Austro-Hungarian empires on the works of K. Kharlampovich, the author pays attention to their comments on some disputable issues, but points out that the named reviewers had a high opinion for the scientific studies of the scientist on the whole, appreciating their high scientific level and the involvement of a large number of unknown previously archival documents into the scientific circulation.

Левичев Ігор Валентинович,

старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук

Провиденціальна місія славянства в мировоззренні і творчестві М. Волошина

У доповіді вперше дана розгорнута характеристика ролі і значення слов'янських культур у творчій свідомості М. Волошина, видатного кримського поета, художника, літературного критика і мислителя. Аналізуючи творчу еволюцію розуміння Волошиним ролі слов'янства у світовому історичному розвитку, автор уперше дає порівняльний аналіз антропософського вчення Р. Штайнера про прийдешню «шосту світову слов'янську расу» і творчу інтерпретацію цього вчення поетом у своїй літературно-художній творчості на основі конкретних літературних творів.

Пойми великое предназначенье

Славянством затаенного огня:

В нем брезжит солнце завтрашнего дня

И крест его – всемирное служенье.

Автор доводить, що у творчій свідомості М. Волошина провиденціальна місія слов'янства як майбутньої «шостої раси» була сформована антропософським вченням Р. Штайнера.

В докладе впервые дана развернутая характеристика роли и значения славянских культур в творческом сознании М. Волошина, выдающегося крымского поэта, художника, литературного критика и мыслителя. Анализируя творческую эволюцию понимания Волошиным роли славянства в мировом историческом развитии, автор впервые дает сравнительный анализ антропософского учения Р. Штайнера о грядущей «шестой мировой славянской расе» и творческой интерпретации этого учения поэтом в своем литературно-художественном творчестве на основе конкретных литературных произведений.

Пойми великое предназначенье

Славянством затаенного огня:

В нем брезжит солнце завтрашнего дня

И крест его – всемирное служенье.

Автор доказывает, что в творческом сознании М. Волошина провиденциальная миссия славянства как будущей «шестой расы» была во многом сформирована антропософским учением Р. Штайнера.

In a lecture the unfolded description of role and value of the Slavic cultures is first given in creative consciousness of M. Voloshin, prominent Crimean poet, artist, literary critic and thinker. Analysing the creative evolution of understanding Voloshin of role of slavdom in world historical development, an author first gives the comparative analysis of антропософского studies Rudolf Steiner about the coming «sixth world Slavic race» and creative interpretation of this studies by a poet in the poetry work on the basis of certain literary works.

Пойми великое предназначенье

Славянством затаенного огня:

В нем брезжит солнце завтрашнего дня

И крест его – всемирное служенье.

An author proves that in creative consciousness of M. Voloshin mission of slavdom as a future «sixth race» there was formed by antroposophical studies of Rudolf Steiner.

Любовець Надія Іванівна,

завідділу Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Київський період діяльності філолога-славіста Олександра Олександровича Котляревського

Досліджено київський період життя філолога-славіста, етнографа, фольклориста та бібліофіла, українця за походженням – Олександра Олександровича Котляревського, який невтомною науковою та педагогічною працею залишив помітний слід в українській культурі та історії. Зокрема, ідеться про його

діяльність як професора університету Св. Володимира (1775–1881), голови Історичного товариства Нестора-Літописця (1879–1881) та викладання на Вищих жіночих курсах св. Ольги. Зазначено, що О. Котляревський доклав багато зусиль для активізації діяльності Товариства: вживав заходів щодо поживлення його засідань, сам брав активну участь у їх проведенні; сприяв значному збільшенню його наукових сил завдяки включенню у дійсні та почесні члени багатьох учених, у тому числі, з інших міст; проводив активну роботу щодо розширення кількості присутніх на засіданнях Товариства, насамперед, із числа студентів і викладачів Київських гімназій. Розглянуто коло київських знайомих О. Котляревського, яке було досить широким і включало таких знаних діячів як: М. Задерацький, І. Цветаєв, В. Модестов, П. Аландський та ін.

Исследован киевский период жизни филолога-слависта, этнографа, фольклориста и библиофила, украинца по происхождению – Александра Александровича Котляревского, который неутомимой научной и педагогической работой оставил заметный след в украинской культуре и истории. В частности, речь идет о его деятельности в качестве профессора университета Св. Владимира (1775–1881), председателя Исторического общества Нестора-Летописца (1879–1881) и преподавания на Высших женских курсах Св. Ольги. Отмечается, что А. Котляревский приложил много усилий для активизации деятельности Общества: принимал меры по оживлению его заседаний, сам принимал активное участие в их проведении; способствовал значительному увеличению его научных сил благодаря включению в действительные и почетные члены многих ученых, в том числе, из других городов; проводил активную работу по расширению количества присутствующих на заседаниях Общества, прежде всего, из числа студентов и преподавателей Киевских гимназий. Рассмотрен круг киевских знакомых А. Котляревского, которое было достаточно широким и включало таких известных деятелей как: М. Задерацкий, И. Цветаев, В. Модестов, П. Аландский и др.

The Kyiv period of the life of a philologist-Slavist, an ethnographer, a folklorist and a bibliophile, a Ukrainian by birth – Oleksandr Alexandrovich Kotlyarevskyi, has been researched, whose tireless scientific and educational work has left a striking footprint in Ukrainian culture and history. In particular, it is about his activities as a professor at St. Volodymyr's University (1775–1881), chairman of the Historical Society of the Nestor-Chronicler (1879–1881) and teaching at the Higher women's courses of St. Olga. It was noted that O. Kotlyarevsky made a lot of efforts to revitalize the Society activities: he took measures to revive his meetings, he himself actively participated in their conduct; contributed to a significant increase in its scientific strength through the inclusion in the actual and honorable members of many scholars, including from other cities; was actively working on expanding the number of attendees at the meetings

of the Society, first of all, among the students and teachers of the Kyiv Gymnasium. The circle of Kiev acquaintances O. Kotlyarevsky was considered, which was quite wide and included such well-known figures as M. Zaderatsky, I. Tsvetaev, V. Modestov, P. Alandsky and others.

Мирончук Анатолій Святославович,

старший науковий співробітник відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

«Як учений – я завжди був, є і буду прихильником живої і активної дослідницької та видавничої роботи». А. В. Флоровський у славистичному житті російської наукової еміграції 1920–1930-х років

У доповіді розглядається участь історика-слависта А. Флоровського (1884–1968) в славистичному житті російської наукової еміграції 1920–1930-х років. На основі його особового архіву відтворено діалог історика з вченими-славистами наукової еміграції, Слов'янським інститутом у Празі, окреслено історико-славистичну складову його наукових інтересів, участь у славистичних з'їздах. З'ясовано становлення А. Флоровського як слависта у контексті розвитку російського та східно-європейського слов'янознавства міжвоєнної доби, а також його внесок у розвиток та інституціоналізацію історичного слов'янознавства.

В докладе рассматривается участие историка-слависта А. Флоровского (1884–1968) в славистической жизни российской научной эмиграции 1920–1930-х годов. На основе его личного архива воспроизведен диалог историка с учеными-славистами научной эмиграции, Славянским институтом в Праге, определены историко-славистическая составляющая его научных интересов, участие в славистических съездах. Выяснено становление А. Флоровского как слависта в контексте развития российского и восточно-европейского славяноведения межвоенного периода, а также его вклад в развитие и институционализацию исторического славяноведения.

The report deals with the participation of the historian and Slavist A. Florovsky (1884–1968) in the Slavic life of the Russian scientific emigration of 1920–1930-ies. On the basis of his personal archive, the dialogue between the historians and Slavists of scientific emigration, the Slavic Institute in Prague was reproduced, the historical and Slavic component of his scientific interests, participation in the Slavic congresses was determined. The formation of A. Florovsky as a Slavist in the context of the development of the Russian and Eastern European Slavonic studies of the interwar period,

as well as his contribution to the development and institutionalization of historical Slavic studies, is clarified.

Осіння Наталія Володимирівна,

молодший науковий співробітник Інституту геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова НАН України

Етнографія, краєзнавство та мовознавство у спадщині вчених-геологів України (книгознавчий та бібліографічний аспекти)

З активізацією процесу гуманізації суспільства, пробудженням національної свідомості особливого значення набувають етнографія, краєзнавство та мовознавство. Історіографічні дослідження наукової спадщини вчених-геологів XIX – першої половини XX ст. дали змогу виявити роботи з цих питань. Доведено, що авторами розвідок були відомі геологи Харківського, Київського та Новоросійського університетів. Показано значення робіт науковців у галузі етнографії й археології (Н. Борисяк, І. Синцов, К. Феоділактов, П. Армашевський, М. Головкинський, Р. Прендель), краєзнавства та мовознавства (П. Тутковський, О. Гуров). Найбільший внесок у розвиток краєзнавства, етнографії та мовознавства зробив П. Тутковський. Наведено найцінніші праці вченого в цих галузях під час його діяльності у Всеукраїнській академії наук. Відзначається, що у розвиток етнографії, краєзнавства та мовознавства вчені-геологи України зробили значний внесок. Їх науково-довідкові, картографічні, археологічні й публіцистичні праці, які мали високе бібліографічне оснащення, стали культурним надбанням тогочасної науки й славістики.

С активизацией процесса гуманизации общества, пробуждением национального сознания особое значение приобретают этнография, краеведение и языкознание. Историкографические исследования научного наследия ученых-геологов XIX – первой половины XX в. позволили выявить работы по этим вопросам. Указывается, что авторами исследований были известные геологи Харьковского, Киевского и Новороссийского университетов. Показано значение работ ученых в области этнографии и археологии (Н. Борисяк, И. Синцов, К. Феодилактов, П. Армашевский, Н. Головкинский, Р. Прендель), краеведения и языкознания (П. Тутковский, А. Гуров). Наибольший вклад в развитие краеведения, этнографии и языкознания сделал П. Тутковский. Приведены наиболее ценные труды ученого в этих областях в период его деятельности во Всеукраинской академии наук. Отмечается, что в развитие этнографии, краеведения и языкознания ученые-геологи Украины сделали значительный вклад. Их научно-справочная, картографическая, археологическая и публицистическая литература, которая имела высокое библиографическое оснащение, стала культурным достоянием тогдашней науки и славистики.

With the activation of the process of humanization of society, the awakening of the national consciousness, ethnography, local lore and linguistics acquire special significance. Historiographical research of the scientific heritage of scientists-geologists of the XIX – the first half of the XX century allowed to identify work on these issues. It is proved that the authors were well-known geologists of Kharkov, Kiev and Novorossiysk universities. The importance of the works of scientists in the field of ethnography and archeology (ND Borisyak, IV Sintsov, KM Feofilaktov, P.Ya. Armashevsky, NA Golovkinsky, RA Prendel), regional studies and linguistics (PA Tutkovsky, AV Gurov). The greatest contribution to the development of local lore, ethnography and linguistics made PA. Tutkovsky. The most valuable works of the scientist in these fields during his activity in the All Ukrainian Academy of Sciences are given. It is noted that in the development of ethnography, study of local lore and linguistics, scientists-geologists of Ukraine made a significant contribution. Their scientific reference, cartographic, archaeological and journalistic literature, which had great bibliographic significance, became the cultural value of the then science and Slavic studies.

Стамбол Ігор Іванович,

науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Знакові постаті польської біографічної славістики ХХ ст.

Основним джерелом до польської біографічної славістики, як напрям, що досліджує біографії представників слов'янського світу, є наукова періодика, довідкова та монографічна література. Найбільш активними польськими авторами в біографічній славистиці ХХ ст. були Т. Грабовський, М. Якобец, Й. Шліжинський, Т. Даубек-Віргова, Е. Можейко, Й. Магнушевський, Й. Вежбицький, Ж. Неделя, С. Козак та ін. У більшості праць вони показували взаємовплив досліджуваних постатей на важливі для Польщі літературні та політичні рухи, відмічали ювілеї та публікували некрологи цих діячів. Найпопулярнішими серед польських дослідників були чеські, болгарські діячі, а також серби і лужиці. У біографічних працях часто наголошується на важливості внеску діячів у розвиток культур слов'янського світу та всієї європейської культури.

Основным источником для польской биографической славистики, как направления исследований биографий представителей славянского мира, является научная периодика, справочная и монографическая литература. Наиболее активными польскими авторами в биографической славистике ХХ в. были Т. Грабовский, М. Якобец, И. Шлижинский, Т. Даубек-Виргова, Е. Можейко, И. Магнушевский, И. Вежбицкий, Ж. Неделя, С. Козак и др. В большинстве работ они демонстрировали взаимовлияние исследуемых личностей на важные

для Польши литературные и политические движения, отмечали юбилеи и публиковали некрологи этих деятелей. Самыми популярными среди польских исследователей были чешские, болгарские деятели, а также сербы и лужицы. В биографических трудах часто подчеркивается важность вклада деятелей в развитие славянского мира и всей европейской культуры.

The main source for Polish biographical Slavonic studies, as a research biography of the representatives of the Slavonic world, are the scientific periodical, reference and monographic literature. The most active Polish authors in biographical Slavonic studies of the twentieth century were T. Grabowski, M. Jakóbiec, J. Śliziński, T. Dąbek-Wirgowa, E. Możejko, J. Magnuszewski, J. Wierzbicki, Z. Niedziela, S. Kozak and others. In most of their works, they showed the interplay of the investigated figures on important Polish literary and political movements, celebrated anniversaries and published the obituaries of these figures. The most popular among Polish researchers were Czech, Bulgarian figures, as well as Serbs and Luzhits. Biographical works often emphasize the importance of contributing to the development of the cultures of the Slavonic world and of all European culture.

Німенко Наталія Анатоліївна,

викладач Сумського державного університету

Дослідження матеріальної культури слов'ян у науковому доробку М. О. Макаренка

Серед дослідників слов'янських пам'яток особливе місце належить видатному вченому-енциклопедисту М. О. Макаренку (1877–1938). Коло його наукових інтересів охоплювало різні аспекти життя наших пращурів. Протягом кількох десятиліть М. О. Макаренко досліджував археологічні пам'ятки ранніх слов'ян, виявив і класифікував нову – роменську археологічну культуру сіверян. Приділяв увагу всебічному обстеженню архітектурних шедеврів часів Київської Русі. Досліджував старовинні речі культового призначення та декоративно-прикладного мистецтва. Вивчав мистецтво створення стародавньої книжки. Кризь призму матеріальної культури вчений розглядав духовність слов'ян, простежував спадковість традицій і нові тенденції розвитку їхнього світогляду. Серед найважливіших завдань свого життя і праці М. О. Макаренко вважав дослідження, збереження і популяризацію унікальної культури давніх слов'ян.

Среди исследователей славянских памятников особое место принадлежит выдающемуся ученому-энциклопедисту Н. Е. Макаренко (1877–1938). Круг его научных интересов охватывал различные аспекты жизни наших предков. В течение нескольких десятилетий Н. Е. Макаренко исследовал археологические

памятники ранних славян, выявил и классифицировал новую – роменскую археологическую культуру северян. Уделял внимание всестороннему обследованию архитектурных шедевров времен Киевской Руси. Исследовал старинные вещи культового назначения и декоративно-прикладного искусства. Изучал искусство создания древней книги. Сквозь призму материальной культуры ученый рассматривал духовность славян, наблюдал преемственность традиций и новые тенденции в развитии их мировоззрения. Одной из самых важных своих задач Н. Е. Макаренко считал исследование, сохранение и популяризацию уникальной культуры древних славян.

Among the researchers of the Slavic monuments, a special place belongs to the prominent scientist-encyclopedist M. O. Makarenko (1877–1938). His scientific interests covered various aspects of the life of our ancestors. For several decades he researched the archaeological sites of the early Slavs, discovered and classified a new – Romny archeological culture of the northerners. He paid attention to a comprehensive survey of the architectural masterpieces of Kievan Rus. M. O. Makarenko investigated the ancient things of worship and decorative-applied arts. He studied the art of creating an ancient book. Through the prism of material culture, the scientist considered the spirituality of the Slavs, traced the heredity of traditions and new trends in the development of their outlook. Among the most important tasks of his life and work, M. O. Makarenko considered research, preservation and popularization of the unique culture of the ancient Slavs.

Фйольдварі Шандор,

викладач Дебреценського університету (м. Дебрецен, Угорщина), доктор унів.

Греко-католицькі випускники римо-католицьких семінарій – ідентичність уніатської церкви в Габсбурзькій імперії

Церковна унія в Ужгороді 1641 р. дала можливість греко-католицькому духовенству отримати освіту в римо-католицьких семінаріях в Ягері (Північна Угорщина), Трнаві (угор. Надьсомбат, нині в Словаччині), Орадія (угор. Надьварад, нині в Румунії; укр. Великий Варадин) і також у Відні. Марія Терезія започаткувала семінарію Барбареум для слов'янських народів своєї імперії, і хоча її було незабаром закрито, освіта карпатських русинів продовжувалася ще в XIX ст. у Відні. Архівні джерела свідчать про те, що церковнослов'янська мова й візантійська літургія вивчалися також у Відні та Егері. Автор також пропонує нещодавно віднайдені документи, подані як описи бібліотеки Святої Варвари у Відні; наслідки спадщини Л. Хабіни, вчителя візантійського обряду в Ягері, а також кореспонденцію римо-католицького єпископа Естерхазі з греко-католицьким митрополитом львівським, про імпорту літургійних книг за червоне вино,

та інших джерел, як циркуляри єпископа Бачинського про зберігання літургічних книг у мукачевській єпархії.

The church union in Uzhorod 1641 gave opportunities for the Greek-Catholic clergy to get education in Roman Catholic seminaries in Eger (North Hungary), Trnava (Hung. Nagyszombat, now in Slovakia), Oradea (Hung. Nagyvárad, now in Romania) and Vienna, too. Maria Theresa established the Barbareum for the Slavic peoples of her empire; and although it was soon closed, the education of Carpathian Rusyns continued in the 19th century, too, in Vienna. The archival sources evidence, the Church Slavonic liturgical language was taught in Vienna and Eger, too. Newly found (by the author) documents are given in the paper, as inventories of the library of St. Barbara Chapel in Vienna; those of heritage of L. Habina, the teacher of Byzantine Rite in Eger, also correspondence by Roman Catholic bishop Esterházy with the Greek-Catholic Metropolitan of Lviv, about the import of the liturgical books of Byzantine Rite, and other sources.

Круглий стіл 1. Пам'ятки слов'янської писемності і друкарства в контексті новітніх вітчизняних соціогуманітарних досліджень

Бондар Наталія Петрівна,

завідувач відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Історія друку київського, кутеїнського та могильовського видань Апостола С. Соболя через призму нових філігранологічних досліджень

У видавничому доробку Спиридона Соболя, що видавав свої книжки в друкарнях Києва, Кутеїна (або Буйничів) та Могильова, представлено однакові за назвою друки. Серед них й Апостол, виданий у Києві 1630 р., і доповнений додатковими аркушами в Кутеїні близько 1632 р. та у Могильові в 1638 р. Було проведено порівняння київського та кутеїнського видань за примірниками з фондів НБУВ. За допомогою друкарського та філігранологічного аналізу здійснено спробу уточнити, які саме аркуші було передруковано. Було встановлено спільність філіграней паперу на аркушах, як вважаються київським та кутеїнськими, зокрема, з кількома модифікаціями знаку Леліва, і відмінності паперу між кількома примірниками Апостола київського друку. Відомості про філіграні паперу вказують на необхідність нового критичного дослідження історії друку Апостола С. Соболя з вивченням особливостей якомога більшої кількості примірників з інших збірок.

Среди изданных Спиридоном Сободем книг в типографиях Киева, Кутеина (или Буйничей) и Могильова представлены одни и те же издания. Среди них и Апостол, напечатанный в Киеве в 1630 г., и дополненный листами в Кутейне около 1632 г. и в Могильове в 1638 г. Было проведено сравнение киевского и кутеинского изданий с использованием экземпляров из фондов НБУВ. При помощи анализа типографских особенностей та филиграней бумаги осуществлена попытка установить, какие листы были перепечатаны. Выявлены одинаковые водяные знаки на листах, считающихся киевскими и кутеинскими, например, с несколькими модификациями знака Леліва, и отличия между филигранями бумаги в нескольких экземплярах Апостола киевской печати. Сведения о бумаге указывают на необходимость нового критического исследования истории печатания Апостола С. Соболя с изучением особенностей максимально большего количества экземпляров других собраний.

The publishing heritage of Spyrydon Sobol, who edited his books in printing-houses of Kyiv, Kutejno (or Bujnich) and Mogilyov, includes several editions with the same titles. Among them there is *Apostol*, printed in Kyiv in 1630, and supplemented by additional leaves in Kutejno approximately in 1632 and in Mogilyov in 1638. On the basis of copies from VNLU comparative analysis of Kyiv and Kutejno editions was made. The study of typing and filigrees enabled to make an attempt to define exact leaves, which were retyped. The similarities of the paper filigrees on the leaves that are considered to belong to Kyiv and Kutejno were noticed. For instance, leaves with several modifications of Leliwa sign and differences of paper in several copies of *Apostol*, printed in Kyiv, were pointed. Information on filigrees of *Apostol* paper shows the necessity to new critical exploration of S. Sobol's *Apostol* printing history with examination of peculiarities of as many as possible copies from other library collections.

Ніка Оксана Іванівна,

професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук

Мовно-культурний формат полемічних текстів у конволюті Книг Біблії Ф. Скорини

Схарактеризовано мовну і культурну прецедентність рукописних текстів, що увійшли до конволюту з Біблійними Книгами Ф. Скорини. Проаналізовано тематичний і жанровий репертуар рукописного складу цієї збірки, яка зберігається в Інституті рукопису ЦНБВ, у колекції П. М. Попова. Детально розглянуто два рукописні полемічні тексти в структурі конволюту – «Отпис» Клірика Острозького та «Історію про Лістрикійський собор», що раніше були надруковані в Острозі 1598 р. На основі порівняння рукописного і стародрукованого текстів визначено фонетико-орфографічні відмінності, особливості мовного вибору переписувача.

Охарактеризована языковая и культурная прецедентность рукописных текстов, которые вошли в конволют с Библиейскими Книгами Ф. Скорини. Проанализирован тематический и жанровый репертуар рукописного состава этого сборника, который находится в Институте рукописи ЦНБВ, в коллекции П. Н. Попова. Детально рассмотрены два рукописных полемических текста в структуре конволюта – «Отпис» Клирика Острожского и «Историю о Листрикском соборе», опубликованных ранее в Остроге 1598 г. На основе сравнения рукописного и старопечатного текстов определены фонетико-орфографические отличия, особенности языкового выбора переписчика.

The lingual and cultural precedent of handwritten texts, which entered into the convolute with the Biblical Books of F. Skoryna, is described, The thematic and genre repertoire of the manuscript composition of this collection, which is in the Institute of the Manuscript of the Central Discovery Museum, in the collection of P. N. Popov, is analyzed. Two handwritten polemical texts in the structure of the convolute are discussed in detail: Kliryk Ostrozkyu' «Response» and «The History about the Listrikiy Cathedral», published earlier in Ostrog in 1598. On the basis of comparison of handwritten and old printed texts, phonetic and spelling differences, peculiarities of the scribe's language choice are determined.

Заболотна Наталія Валентинівна,

старший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Румунські стародруки церковнослов'янською мовою у збірці НБУВ: особливості видань та примірників

На цей момент у фонді НБУВ відомо 16 примірників 13 кириличних стародруків, виданих на землях князівств Молдови та Волощини. З них чотири надруковано церковнослов'янською мовою, а два – румунською та церковнослов'янською. Це церковнослов'янські Требник сир'фч Молитвеник (Довге Поле (Кимпулунг): Друк Т. Вербицького, 1635), Тома Кемпійський «Книга о Христову подражаніи» (Дельський монастир (Дял), 1647), Тріюдь цвітна = Тріюдіон... Пентикостаріон... (Тирговіште, 1649) у двох примірниках та Слова Исаака Сирина (Монастир Нямц, 1812). Окрасою збірки румунських друків у НБУВ є Псалтир (Ясси, 1680), надрукований паралельно церковнослов'янською та румунською мовою – наявні два примірники, один з яких – фрагмент на 40 аркушів. Румунський переклад здійснив св. Дософтей Сучавський, уперше його переклад Псалтиря було видано в Україні – в Уневі, 1673 р. Так само двомовним виданням є Мінея святкова – Анфологіон (Бухарест, 1736), де літургійні тексти надруковано церковнослов'янською, а читання Біблійних книг – румунською мовою. Наявні в НБУВ румунські стародруки церковнослов'янською мовою вповні демонструють оригінальне художнє оздоблення, властиве для середньовічної румунської книжкової культури. Характерною ознакою для багатьох цих видань є присвяти меценатам (переважно володарям князівств, членам їхніх сімей) із гравійованими гербами та дескриптивними віршами. Завдяки використанню церковнослов'янської мови аналізовані друки є свідченнями впливу слов'янства на культурне та церковне життя Молдови та Волощини. На окрему увагу заслуговують крайні записи на примірниках цих видань.

K dnešnímu dni, ve fondu Národní knihovny Ukrajiny jména Vernadského jsou známa 16 exemplářů 13 starých tisků, vydaných na zemích Moldavského a Valašského knížectví. Z nich je 4 vytištěno v církevním slovanském jazyce a 2 v rumunském a církevním slovanském. Tato jsou Trebnik – Rituál (Câmpulung (Dovhé Pole, 1635), Tomáš Kempenský «O následování Krista» (Kláster Dealu, 1647), Triodion... Pentikostarion... – Květná Triod' (Târhoviște, 1649) ve dvou exemplářích a Kázání Izáka Syrského (Kláster Neamț, 1812). Ozdobou kolekce rumunského tisku v Národní knihovně Ukrajiny jména Vernadského je Žaltář (Jasy, 1680), vytištěný paralelně v církevním slovanském a rumunském jazyce – k dispozici jsou dvě kopie, z nichž jedna – fragment 40 stránek. Autorem rumunského překladu je sv. Dosofoi Suceavský, poprvé jeho překlad Žaltáře byl vydán v Ukrajině – v Univě, v 1673 r. Podobně dvojjazyčným vydáním je Minea svátková – Anfolohion (Bukurešť, 1736), kde liturgické texty je vytištěné v církevní slovanštině, a Biblické čtení – v rumunštině. Dostupné v NKUV rumunské staré tisky v církevním slovanském jazyce v plném rozsahu demonstrují originální uměleckou výzdobu, inherentní pro středověkou rumunskou knižní kulturu. Charakteristickým znakem pro mnohé z těchto vydání je věnování patronům (převážně vládcům knížectví, členům jejich rodin) s vyrytými erbami a deskriptivními verši. Díky použití církevního slovanského jazyka jsou analyzované tisky důkazem vlivu Slovanů na kulturní a církevní život Moldavska a Valašska. Zvláštní pozornost si zasluhují marginálie na kopiích těchto vydání.

At the moment, 16 copies of 13 Cyrillic old-printed books, published on the lands of the principalities of Moldavia and Wallachia, are known in the VNLU fund. Of these, 4 are printed in Church Slavonic, and 2 in Romanian and Church Slavonic languages both. These are Church Slavonic Trebnik – the Ritual (Câmpulung (Dovhe Pole), 1635), Thomas à Kempis «Imitation of Christ» (Monastery of Deal, 1647), Triodion – the Pentecostarion (Târhoviște, 1649) in two copies, and the Sermons of Isaac Syriac (Monastery of Neamț, 1812). The ornament of the VNLU collection of Romanian editions is Psalter (Iași, 1680), it contains parallel Church Slavonic and Romanian text; two copies are available, one of which is a fragment of 40 sheets. Romanian translation is made by St. Dosofoi of Suceava, for the first time his translation of the Psalter was published in Ukraine – in Univ, 1673. Similarly, the bilingual edition is the Anfologion – the Festal Menaion (Bucharest, 1736), where the liturgical texts are printed in Church Slavonic and the recitations of the Biblical books are in Romanian. Available in the VNLU Romanian old-printed books in Church Slavonic fully demonstrate the original artistic book design that was characteristic for the medieval Romanian book culture. A specific feature of many of these publications is the dedication to the patrons (mainly the sovereigns of the principalities, members of their families), that had engraved coats of arms and descriptive verses. Thanks to the use of the Church Slavonic language, the analyzed editions are evidence of the influence of the Slavs on the cultural and church life in Moldavia and Wallachia. Marginalia on copies of these editions deserve particular attention.

Ціборовська-Римарович Ірина Олегівна,

старший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Польськомовні стародруки книгозбірень римо-католицьких монастирів Луцької / Луцько-Житомирської дієцезії XVII – першої половини XIX ст. філологічної тематики: кількісна і видова характеристика

Джерельною базою дослідження були стародруки книгозбірень 12-х римо-католицьких монастирів Луцької/Луцько-Житомирської дієцезії, які зберігаються у фондах НБУВ, та рукописні каталоги двох з 12 монастирських бібліотек, які збереглися до нашого часу. Видову характеристику видань філологічної тематики цих монастирських книгозбірень можна окреслити так – граматики латинської, польської, французької, німецької, грецької, гебрійської та італійської мов (зокрема різні видання граматики латинської мови Альвареса), словники польсько-латинські, польсько-французькі, польсько-німецькі, укладені різними авторами (серед них польсько-латинський, польсько-латинсько-грецький, латинсько-польсько-німецький словники Г. Кнапіуса), праці про правила написання листів та складання промов, переклади польською мовою творів античних авторів та західно-європейських літераторів, твори польської художньої літератури, збірки промов як зразків ораторської майстерності. Переважна більшість польськомовних видань філологічної тематики побачила світ у XVIII ст. та в першій чверті XIX ст., і у загальному обсязі бібліотечного фонду займала відносно невеликий відсоток. Названі види видань віддзеркалюють монастирську діяльність у підготовці представників римо-католицького кліру та навчальному процесі монастирських шкіл.

The historical sources of the investigation are the old-printed books from the libraries of the 12 th Roman-Catholic monasteries of the Lutsk / Lutsk-Zhytomyr dioceses, which are preserved now in the V. Vernadski National Library of Ukraine, and two manuscript catalogs of the 12 th monastic libraries that have survived to nowadays. Specific characteristics of the publications on the philological subjects in these monastic libraries can be summarized as follows: grammar of Latin, Polish, French, German, Greek, Hebrew and Italian languages (in particular, various editions of Alvares' Latin grammar), Polish-Latin, Polish-French, Polish-German dictionaries composed by various authors (among them the Polish-Latin, Polish-Latin-Greek, Latin-Polish-German dictionaries of G. Knapius), works on the rules of writing letters and making speeches, Polish translations the works of ancient authors and Western European writers, the works of Polish literature, the collections of speeches and

sermons as examples of oratorical skill. The editions of philological subjects were published in the 18th -the first quarter of the XIXth century and form a small part in the fundamental funds of monastic libraries. The mentioned types of publications reflect the monastic activity in the preparation of representatives of the Roman Catholic clergy to their duties and the educational process of the monastic schools.

Базą źródłową badań dzisiejszych są stare druki bibliotek 12 klasztorów katolickich Łuckiej/Łucko- Żytomierskiej diecezji przechowywane są w zbiorach Biblioteki Narodowej Ukrainy imienia W. I. Wernadskiego i rękopiśmienne katalogi dwóch z 12 bibliotek klasztornych, które przetrwały do dnia dzisiejszego. Źródłoznawcza i tematyczna analiza starych druków pozwala wyodrębnić takie typy edycji o treści filologicznej: gramatyki polski, francuski, niemiecki, grecki, hebrajski i włoski (w tym różne wydania gramatyki łacińskiej Alvareza), słowniki polsko-łacińskie, polsko-francuskie, polsko-niemieckie, polsko-greckie układane przez różnych autorów (wśród nich polsko-łaciński, polsko-łacińsko-grecki, łacińsko-polsko-niemiecki słowniki G. Knapiusa), przepisy do pisania listów i przygotowania mów różnych, tłumaczenia w języku polskim dzieł autorów starożytnych i zachodnio-europejskich pisarzy, utwory literackie pisarzy polskich, zbiory mów i kazań jako przykłady umiejętności oratorskiej. Zdecydowana większość polskojęzycznych wydań filologicznych była wydrukowana w XVIII wieku. i pierwszej ćwierci wieku XIX. a stosunkowo do wielkości zespołów bibliotecznych stanowiła niewielką ich część. Powyższe wymienione typy edycji odzwierciedlając działalność klasztorów w kształceniu duchownych i prowadzeniu edukacji w szkołach klasztornych.

Рудакова Юлія Костянтинівна,

старший науковий співробітник Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Нетипові особливості примірника львівського видання «Chwała krzyża...» 1758 р. з фонду НБУВ

Виявлений у фонді відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського примірник твору Ігнація від Діви Марії Янгольської «Chwała krzyża...», виданий у 1758 р., дає змогу доповнити бібліографічні відомості основного каталогу українських стародруків – видання «Пам'ятки книжкового мистецтва : каталог стародруків, виданих на Україні» Я. Запаса та Я. Ісаєвича. У каталозі не вказано місце видання, а також інформацію про те, що в тому ж році цей твір було надруковано під іншою назвою («Zrodło zywota wiecznego...») з вказівкою місця друку: Львів, друкарня Івана Филиповича. По суті, це одне видання з різними титулами. Примірник НБУВ містить 12 вшитих аркушів з мідеритами відомих аугсбурзьких граверів – братів Йозефа та Йогана

Клауберів. Заголовки до гравюр послідовно складаються у текст одного з богородичних, так званих «фінальних», антифонів і, таким чином, гравюри формують серію «Salve Regina» («Слався, Царице»). Також у примірник вшито багато додаткових аркушів, значну частину яких заповнено написами, зокрема відомостями про народження дітей у родині Жевуських і текстами Псалмів Давида в перекладі Адама Вавжинця Жевуського.

Znaleziony w zbiorach Działu starych i rzadkich druków Biblioteki Narodowej Ukrainy im. W. Wiernadskiego ekzemplarz dzieła Ignacego od N. Marii P. Anielskiej «Chwała krzyża...» 1758 r. dr. pozwala dopełnić wiadomości bibliograficzne podstawowego katalogu ukraińskiej książki starodrukowanej «Пам'ятки книжкового мистецтва : каталог стародруків, виданих на Україні» (Pamiętki knyzhkovoho mystetstva: katalog starodrukiv, vydanykh na Ukraini) Ya. Zapaski, Ya. Isaievycha. Wymieniony katalog nie podaje informacji o miejscu druku dzieła, jak również o tym, że w tym samym roku zostało ono wydane po raz drugi ze zmienioną kartą tytułową i tytułem («Zrzodło żywota wiecznego...»), ale jednak zaznaczonym miejscem druku – Lwów, w drukarni Jana Filipowicza. Książka zawiera 12 kart z rycinami znanych sztycharzy z Augsburga braci Józefa i Johanna Klauberów. Tytuły rycin składają się na tekst antyfony ku czci Najświętszej Maryi Panny, więc ryciny tworzą serię «Salve Regina» («Witaj Królowo»). Do bloku książki dodano również wiele kart częściowo wypełnionych notatkami rękopiśmiennymi, między innymi z wiadomościami o urodzeniu dzieci w rodzinie Rzewuskich oraz Psalmami Dawidowymi przekładania Adama Wawrzyńca Rzewuskiego.

An exposed in Vernadsky National Library of Ukraine Old and rare books department copy of Chwała krzyża by Ignacy from St. Mary of the Angels, published in 1758, enables to complement bibliographic data of the main catalogue of Ukrainian old-printed books – Pamiętki knyzhkovoho mystetstva: katalog starodrukiv, vydanykh na Ukraini by Ya. Zapasko and Ya. Isaievych. In the catalogue a place of edition is not defined, and it is not mentioned that in the same year this text was published under another title (Zrzodło żywota wiecznego) with indication of place of edition: Lviv, printing-house of Ivan Fylypovych. In fact, this is one edition with different titles. The VNLU copy includes 12 inserted leaves with chalcographies of prominent Augsburg engravers – brothers Joseph and Johann Klaubers. Titles of the gravures in consequence compose a text of one of Marian antiphones, so called «final». By this way the gravures form series Salve Regina (Hail Holy Queen). Also a lot of additional leaves are inserted to the copy. Main part of such leaves is filled with inscriptions, for instance, with information on children born in Rzewuski family and texts of Psalms, translated by Adam Laurence Rzewuski.

Гальченко Олена Михайлівна,

старший науковий співробітник відділу кодикології та кодикографії Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник

Сюжети контурних середників як джерело до атрибуції оправ кириличних книг

На прикладі контурних середників, виявлених на українських шкіряних оправах XVII–XVIII ст., автором зроблена систематизація та аналіз їх сюжетів, яких може бути тільки два («Розп'яття» та «Матір Божа на півмісяці»). Для обох характерними є кілька рис, притаманних сюжетам католицької редакції, що вказує на їхнє західноєвропейське походження. Подібні сюжети починають активно проникати в українське церковне мистецтво в XVII–XVIII ст., а це вже важлива датуюча ознака, що дає змогу локалізувати час та місце створення книжкових оправ з подібними середниками. Для оздоблення українських оправ вони починають вживатися із середини XVII ст., а їх масове застосування припадає на XVIII ст. На сьогодні вони виявлені на первинних оправах київських, львівських та чернігівських стародруків та рукописах зазначеного періоду. Це дало можливість розпочати створення альбому з відбитками зазначених середників, що притаманні оправам конкретних українських друкарень або книгописних майстерень. Було визначено, на які ознаки потрібно звертати увагу при атрибуції українських оправ регіонального походження.

На прикладі контурних середників, обнародованих на українських кожаних переплетках XVI і XVIII вв., автором предпринята систематизація і аналіз їх сюжетів, которых может быть только два («Распятие» и «Богоматерь на полумесяце»). Для обоих характерен ряд черт, присущих сюжетам католической редакции, что указывает на их западноевропейское происхождение. Подобные сюжеты начинают активно проникать в украинское церковное искусство в XVII–XVIII вв., а это уже важный датирующий признак, позволяющий локализовать место и время создания книжных переплетов с подобными средниками. Для отделки украинских переплетов их начинают использовать с середины XVII в., а их массовое применение приходится на XVIII в. На сегодня они обнаружены на первичных перелётах киевских, львовских и черниговских старопечатных книг и рукописях указанного периода. Это позволило приступить к созданию альбома с отпечатками указанных средников, которые характерны переплетам конкретных украинских типографий или книгописных мастерских. Было определено, на какие признаки следует обращать внимание при атрибуции украинских переплетов.

Through the example of **contour centre-pieces** discovered on the Ukrainian leather bookbindings of the seventeenth–eighteenth centuries the author has conducted a systematization and analysis of their subjects, which can be of only two types («Crucifixion» and «Mother of God on the crescent»). Both are characterized by a number of features inherent in subjects of the Catholic tradition, indicating their Western-European origin. Alike subjects are beginning to penetrate the Ukrainian church art in the seventeenth–eighteenth centuries, and this is an important dating trait that allows localizing the time and place of bookbindings with alike **centre-pieces**. For the decoration of the Ukrainian bookbindings they begin to be used from the mid- seventeenth century, and their mass application dates back to the eighteenth century. Today, they are discovered on the primary bindings of Kyiv, Lviv and Chernihiv early printed books and manuscripts of this period. This allowed us to start the creation of an album with alike **centre-pieces** inherent in the bindings of specific Ukrainian printing houses or book-printing workshops. It was determined what characteristics should be paid attention to when attributing Ukrainian bookbindings of regional origin.

Волощенко Станіслав Анатолійович,

співробітник музею староукраїнської книги, Львівської національної галереї мистецтв імені Б. Г. Возницького

Колофони кириличних списків Єрусалимського Уставу: від «ізволення» до «совершенія»

У доповіді розглянуто проблему датування кириличних кодексів богослужбового характеру. Висвітлюється питання вивчення колофонів як одного з індикаторів при атрибуції рукописних пам'яток. На прикладі Єрусалимських Уставів XVI–XVII ст. із фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського здійснено вивчення інформативності колофонів. Вони дають змогу встановити локалізації створення та побутування рукописів, допомагають дізнатися ім'я переписувача кодексу та час виготовлення кодексу. Колофони також інформують про «благі наміри» – причини написання книги, окреслюють коло осіб, причетних до процесу виготовлення. Текст копіїста кодексу, записаного в колофоні, служить також вагомим матеріалом до вивчення ментальності та уявлень переписувача. У доповіді здійснений аналіз «формуляра» колофону, репрезентованого в кодексах, створених у сучасних кордонах України і Росії, з'ясовано їх спільні та відмінні риси, детально простежено структурні елементи кожного колофону.

В докладе рассматривается проблема датировки кириллических кодексов богослужебного характера. Освещается вопрос изучения колофона как одного из индикаторов при атрибуции рукописных памятников. На примере Иеруса-

лимских Уставов XVI–XVII вв. из фондов Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского осуществлено изучение информативности колофона. Они позволяют установить локализации создания и бытования рукописей, помогают узнать имя писца и время изготовления кодекса. Колофоны также информируют о «благих намерениях» – причинах написания книги, очерчивают круг лиц, причастных к процессу изготовления. Текст копииста кодекса, записанного в колофоне, служит также весомым материалом для изучения ментальности и представлений писца. В докладе осуществлен анализ «формуляра» колофона, представленного в кодексах, созданных в современных границах Украины и России, установлены их общие и отличительные черты, детально прослежены структурные элементы каждого колофона.

The paper investigates the problem of the dating of Cyrillic liturgical codices. The author explores a colophon as the mail indicator for attribution of the manuscripts. The case-studies of the Jerusalem Typikons of the 16–17th centuries from the Institute of Manuscript of Vernadskyi National Library of Ukraine show the informative values of colophons. The colophons of the copies of Jerusalem Typikon make possible to localize the copy making and presence, to indicate the scriber person and to date the manuscript production. Colophons gave the information of the «*pia desideria*» – the reasons for book copying, the circle of persons connected with the book creation. The colophon's text is the source for mentality and imagination of the scriber. The presentation analyses the «*form*» of the colophons from the Ukrainian and Russian territory, the similarities and differences are shown, the structures of the colophons are particularized.

Курганова Олена Юрївна,

науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства, кандидат філологічних наук

Реактуалізація книжкових пам'яток українського бароко в роботах С. І. Маслова

Наукова спадщина Сергія Івановича Маслова (1880–1957) вже майже століття представлена в дискурсі слов'янської філології та книгознавства. Цільним напрямом його наукової діяльності було виявлення та детальне опрацювання давніх рукописних та друківаних пам'яток української літератури. Одним з перших серед літературознавців материкової України С. І. Маслов почав розглядати зразки українського письменства XVII–XVIII ст. у контексті барокової естетики. Вчений ввів у широкий науковий обіг оригінали творів визначних репрезентантів доби українського Бароко: Мелетія Смотрицького, Касіяна Саковича, Леонтія Карповича, Кирила Транквіліона-Ставровецького, Йоанікія Галятовського, Климентія Зиновіїва, Івана Величковського, та ін. Міждисциплі-

нарний історико-літературознавчо-книгознавчий підхід С. І. Маслова до вивчення давніх книжкових пам'яток не лише не втратив своєї актуальності, а й слугує методологічною базою для сучасних медієвістів.

Научное наследие Сергея Ивановича Маслова (1880–1957) уже почти столетие представлено в дискурсе славянской филологии и книговедения. Центральным направлением его научной деятельности является выявление и детальное исследование старинных рукописных и печатных памятников украинской литературы. Одним из первых литературоведов материковой Украины С. И. Маслов начал рассматривать образцы украинской письменности XVII–XVIII вв. в контексте барочной эстетики. Ученый ввел в широкий научный оборот оригиналы произведений наиболее показательных представителей эпохи украинского Барокко: Мелетия Смотрицкого, Касьяна Саковича, Леонтия Карповича, Кирилла Транквилиона-Ставровецкого, Иоаникия Гялятовского, Климентия Зиновиева, Ивана Величковского и др. Междисциплинарный историко-литературоведческо-книговедческий подход С. И. Маслова к изучению древних книжных памятников не только не утратил своей актуальности, но и является методологической базой для современных медиевистов.

Scientific heritage of Serhij Ivanovych Maslov (1880–1957) for almost a hundred years has been presented in discourse of Slavic philology and bibliology. The significant part of his scientific work was dedicated to discovery and detail exploration of old manuscript and printed monuments of Ukrainian literature. Maslov was one of the first researchers in «continental» Ukraine who began to discuss masterpieces of Ukrainian literature of 17–18 th century in the context of Baroque aesthetics. The researcher introduced into wide scientific use literary work originals of most talented representatives of Ukrainian Baroque: Meletius Smotrytsky, Cassian Sakowicz, Leontiy Karpowych, Kyrylo Tranquillion- Stavrovetsky, Joanykij Galiatowsky, Klimentij Zinoviev, Ivan Velychkovsky and others. Interdisciplinary historical, bibliological and literary studies approach to the exploration of old book monuments not only has preserved its applicability, but also constitutes methodological basis for modern medieval researches.

Скурко Поліна Дмитрівна,

молодший науковий співробітник Центральної наукової бібліотеки імені Якуба Коласа Національної академії наук Білорусі (Мінськ, Білорусь)

Форми книжної міграції на українських землях у XVI–XVII ст. на матеріалі стародруків з білоруських книгосховищ

У беларуських книгосховищах заховають сотні книг XVI–XVII ст., які після виходу ў свет бытавали на землях сучаснай України (найчасцей з цэнтральнага

і заходняга рэгіёнаў). На месца бытавання ўказваюць запісы тых часоў. Запісы ў гэтых старадруках захавалі імёны жыхароў украінскіх вёсак і гарадоў, згадкі пра царквы, многія з якіх цяпер не існуюць, сведчанні пра падарожжа кнігі ў прасторы, пра перадачу яе з рук у рукі. Найчасцей кнігі ўтрымліваюць укладныя запісы – звесткі пра пакупку і наданне пэўнымі асобамі ў царкву. У адказ святар павінен быў маліцца за душы ўкладчыкаў. Другую па колькасці групу запісаў у кнігах складаюць уласніцкія запісы і запісы пра пакупку ды продаж. Адзін з найярчэйшых прыкладаў – уласніцкі запіс канца XVI ст. нейкага Сямёна Сафронавіча з Кіева, зроблены «рукою власною» ў адной з самых знакамітых кніг таго часу – Берасцейскай Бібліі 1563 года (асобнік з фондаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Беларусі).

У білоруськіх книгосховишчах збіраюцца сотні кніг XVI–XVII ст., які пасля выходу у свет побутувалі на землях сучаснай Украіны (найчасціше в цэнтральным і заходнім рэгіёнах). На месце побутування указваюць запісы тых часів. Запісы в цих старадруках зберегли імена жителяў украінскіх сіл і міст, згадкі про церкви, багато з яких у даний час уже не існують, свідоцтва про подорожі книги в просторі, про передачу її з рук у руки. Найчасціше книги містять вкладні запісы – відомості про попку і надання певними особами до церкви. У відповідь священник повинен був молитися за душі вкладників. Другу за чисельністю групу записів у книгах становлять власніцкі запісы і запісы про попку й продаж. Один з найяскравіших прикладів – власніцкі запіс кінця XVI ст. якогось Семена Софроневича з Кіева, зроблений «рукою власною» в одній з найзнаменитіших книг того часу – Берестейської Бібліі 1563 року (примірник з фондів Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Білорусі).

There are hundreds of books, printed in the 16 th-17 th centuries, which are kept in the Belarusian libraries, that were used before at the Ukrainian territories (most often at the central and western regions). Notes and inscriptions of those times indicate the place of existence. The records in these early printed books preserved the names of the inhabitants of the Ukrainian villages and cities, references to the churches, many of which don't no longer exist. Most often the records contain information about purchase and donation of the book to the church by certain person. In response, the priest had to pray for the souls of the donators. The second largest group of the records in the books is proprietary records and notes about purchase and sale of the book. One of the most striking examples is the proprietary record of the late 16 th century made by a certain Semen Sofronovich from Kyiv in one of the most famous books of that time which is the Brest Bible 1563 (an exemplar from the funds of the Central Scientific Library of the National Academy of Sciences of Belarus).

Киреева Галина Владимировна,

заведующая научно-исследовательским отделом книговедения
Национальной библиотеки Беларуси

Старопечатные книги XVI–XVII вв. украинских типографий в фонде Национальной библиотеки Беларуси

Колекція стародруків науково-дослідного відділу книгознавства (НДВК) Національної бібліотеки Білорусі (НББ) налічує в даний час понад 35 тис. од. зберігання. Найцінніша частина колекції – 9 видань (12 пр.) XVI ст., виданих у Львові та Острозі.

Коллекция старопечатных книг научно-исследовательского отдела книговедения (НИОК) Национальной библиотеки Беларуси (НББ) насчитывает в настоящее время свыше 35 тыс. ед. хранения. Наиболее ценная часть коллекции – 9 изданий (12 экз.) XVI в., изданных во Львове и Остроге.

Губанова Ольга Олександрівна,

науковий співробітник Центральної наукової бібліотеки імені Якуба Коласа Національної академії наук Білорусі (Мінськ, Білорусь)

Переплётты экзэмпляраў украінскіх выданняў XVI–першай чвэрці XVII ст. у фондах ЦНБ НАН Беларусі

У артыкуле разгледжаны пераплётты асобнікаў кірылічных выданняў XVI – першай чвэрці XVII ст., якія выйшлі ў друкарнях Астрога, Крыласа, Львова і Кіева. Акцэнтуюцца ўвага на такіх аспектах як: верагодны час вырабу, матэрыял пакрыцця, асаблівасці мастацкага афармлення, наяўнасць такіх уладальніцкіх прыкмет як запісы, ярлыкі, экслібрысы.

В статье рассмотрены переплётты экзэмпляров кириллических изданий XVI – первой четверти XVII в., напечатанных в типографиях Острога, Крилоса, Львова и Кіева. Акцентируется внимание на таких аспектах как: вероятное время изготовления, материал покрытия, особенности художественного оформления, наличие таких владельческих признаков как записи, ярлыки, экслибрысы.

The article deals with the covers of copies of Cyrillic editions of the 16 th – first quarter of the 17 th century, printed in the printing houses of Ostrog, Krilos, Lvov and Kiev. Attention is focused on such aspects as: probable time of manufacture, coating material, features of decoration, presence of such proprietary features as records, labels, ex-libris.

Титовець Олена Йосипівна,

завсектору книгознавства відділу рідкісних книг і рукописів Центральної наукової бібліотеки імені Якуба Коласа Національної академії наук Білорусі (Мінськ, Білорусь), кандидат історичних наук

Асаблівасці дэкаратыўнага афармлення ўкраінскіх кірылічных выданняў першай чвэрці XVII ст. (па фондах ЦНБ НАН Беларусі)

У Цэнтральнай навуковай бібліятэцы НАН Беларусі захоўваецца дзевяць асобнікаў шасці ўкраінскіх кірылічных выданняў 1606–1624 гг., іх даследаванне дазволіла падцвердзіць і дапоўніць наяўныя звесткі пра варыянты набору і дэкаратыўнае афармленне старадрукаў. Аўтарам разглядаюцца асаблівасці ініцыялаў, ламбардаў – элементаў дэкаратыўнага афармлення, якія выкарыстоўваюцца для рубрыкацыі тэксту, вылучэнні яго галоўных і другарадных раздзелаў. Уздымаецца дыскусійнае пытанне аб ужыванні тэрміна «ламбард» пры апісанні арнаментыкі старадрукаў.

В Центральной научной библиотеке НАН Беларуси хранится девять экземпляров шести украинских кириллических изданий 1606–1624 гг., их исследование позволило подтвердить и дополнить имеющиеся сведения о вариантах набора и декоративном оформлении старопечатных книг. Автором рассматриваются особенности инициалов, ломбардов – элементов декоративного оформления, используемых для рубрикации текста, выделения его главных и второстепенных разделов. Поднимается дискуссионный вопрос о применении термина «ломбард» при описании орнаментики старопечатных книг.

Nine copies of six Ukrainian Cyrillic editions from 1606 to 1624 are kept in the Central Science Library of the National Academy of Sciences of Belarus, their research confirmed and supplemented existing information of the variants of the typesetting and decorative design of old printed books. The author considers the features of initials, lombards – elements of decorative design what were used for the text rubrication, highlighting its main and secondary parts. A controversial issue is raised of the use of the term «lombards» in describing the ornamentation of old printed books.

Максимчук Ольга Василівна,

молодший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук

Флористичні мотиви в Акафісті свягій великомучениці Варварі Йоасафа Кроковського

У дослідженні розглянуто текстуальний і візуальний аспекти флористичних

мотивів у виданнях Акафісту святий великомучениці Варварі Йоасафа Кроковського XVII–XVIII ст. Уперше вийшовши друком у складі «Триакафістного молитослова» у Чернігові 1691 р., окремою книжкою Акафіст з'явився 1698 р. у Києві, і відтоді протягом наступного століття витримав майже 30 перевидань, проілюстрованих роботами граверів Никодима Зубрицького, Софронія, Якова Кончаківського та ін. Варвару на гравюрах переважно зображують у пишних шатах, оздоблених квітковим орнаментом, що символізує її дівство, та з пальмовою галузкою у руці – символом мученицької смерті. У тексті Акафісту Варвара іменується «цвітом», «крином», «шипком» (ця метафорика запозичена, імовірно, зі старозавітної Пісні пісень), «літорослю», лозою виноградною, а нагороду за її подвиг представлено як прикрашання в небесному «вертограді» «цвітом нетління». Флористичні мотиви, використані в Акафісті, покликані відобразити те, завдяки чому Варвара здобула вінець святості – її цноти, безшлюбність і мучеництво заради Христа.

In the research, textual and visual aspects of floral motifs in the seventeenth- and eighteenth-century editions of Yoasaf Krokovskyi's Akathist to St. Barbara are considered. First published in Chernihiv in 1691 as a part of the Three-Akathist Prayer Book (Tryakafistnyi Molytoslov), it was appeared as a separate edition in Kyiv in 1698, and since then, during the next century, there were about thirty republications of the Akathist illustrated by Nykodym Zubrtytskyi, Sofronii, Yakiv Konchakivskyi, and other Ukrainian engravers. Commonly, St. Barbara was depicted wearing splendid garments decorated with floral ornament – which symbolize her virginity – and having a palm branch in her hand – which is the symbol of Barbara's martyrdom. In the text of the Akathist, St. Barbara is called a flower, a lily, a rose (these metaphors were probably drawn from the Song of Songs), a sprout, and a vine whereas her reward for her martyr's deed was described as dressing with the blossom of incorruptness in the heavenly garden. Therefore, in the Akathist the floral motifs are supposed to represent those qualities due to which Barbara got the crown of holiness, namely: hers virtues, celibacy and death for the sake of Christ.

В исследовании рассмотрены текстуальный и визуальный аспекты флористических мотивов в изданиях Акафиста святой великомученице Варваре Йоасафа Кроковского XVII–XVIII вв. Первый раз Акафист вышел в печати в составе «Триакафистного молитослова» в Чернигове в 1691 г., как отдельное издание увидел свет в Киеве в 1698 г., а в следующем веке выдержал около 30 переизданий, проиллюстрированных гравюрами Никодима Зубрицкого, Софрония, Якова Кончаковского и др. На гравюрах Варвару обычно изображают в пышной одежде, украшенной цветочным орнаментом, символизирующем ее девство, с пальмовой ветвью в руке – символом мученической смерти. В тексте Акафиста

Варвара именуется «цветом», «крыном», «шипком» (эта метафорика, возможно, заимствована с ветхозаветной Песни песней), «леторослью», лозой виноградной, а награда за ее подвиг представлена как украшение в небесном «вертограде» «цветом нетления». Флористические мотивы, использованные в Акафисте, призваны отобразить то, благодаря чему Варвара получила венец святости – ее добродетельность, безбрачие, мученичество ради Христа.

Круглий стіл 2. Зарубіжні українознавчі студії як складова частина світової славістики

Антонюк Тетяна Дмитрівна,

завідувач відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор історичних наук, доцент

Внесок Омеляна Прицака у розвиток закордонних українознавчих студій

Омелян Йосипович Прицак (7.04.1919–29.05.2006) – визначний український історик, відомий у науковому світі репрезентант «документальної школи» історіографії, залишив значний доробок у світовій славистиці. Вчений з початку своєї наукової діяльності паралельно досліджував східні мови й історію України. Він вважав, що, як і держава, – наука може існувати і розвиватися тільки тоді, коли має міжнародне визнання. Необхідність поширення наукових знань про Україну спонукали вченого до створення «Гарвардського чуда» – бази для чистої науки в українознавчих дисциплінах, розробки концептуальних основ діяльності студій, фактичного проектування їх моделі, яка реалізується не лише на Амери-канському континенті, а й втілюється в університетах європейського простору.

Емельян Иосифович Прицак (7.04.1919–29.05.2006) – выдающийся украинский историк, известный в научном мире репрезентант «документальной школы» историографии, оставил значительный задел в мировой славистике. Ученый с начала своей научной деятельности параллельно исследовал восточные языки и историю Украины. Он считал, что как и государство, – наука может существовать и развиваться только тогда, когда имеет международное признание. Необходимость распространения научных знаний об Украине побудили ученого к созданию «Гарвардского чуда» – базы для чистой науки в украиноведческих дисциплинах, разработки концептуальных основ деятельности студий, фактического проектирования их модели, реализуемой не только на Американском континенте, но и воплощаемой в университетах европейского пространства.

Omelyan Yosypovych Pritsak (07.04.1919–29.05.2006) is a famous Ukrainian historian, known in the scientific world, the representative of the «documentary school» of historiography. He left a significant contribution in the world Slavic studies. From the beginning of his scientific work the scientist studied simultaneously the Oriental languages and the history of Ukraine. He thought that, like the state, science could exist and develop only when it has international recognition. The need to disseminate scientific knowledge about Ukraine prompted the scientist to create a «Harvard miracle» –

a base for pure science in Ukrainian studies disciplines, the development of conceptual foundations of the studies, the actual design of their model, which is implemented not only on the American continent, but also embodied in universities of European space.

Астапенко Ігор Анатолійович,

науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України,
кандидат філологічних наук

Емма Андiєвська – український вимір слов'янського світу

У доповіді запропоновано аналіз життя та творчості Емми Андiєвської через призму сучасних теоретико-, історико-літературних напрацювань, поетикальних параметрів тексту, категорій автореферентності та метатекстуальності. Особливу увагу приділено розгляду всіх поетичних жанрів, з якими Емма Андiєвська працює у ХХІ ст.: сонета, верлібра, несонетних ліричних віршів, лічилок, лічилок-поем. Розглянуто дискурсивну генезу герметичної поезії, особливості втілення її в художній літературі; проведено всебічне дослідження герметичної природи поезії Емми Андiєвської ХХІ ст. З'ясовано творчо-світоглядні засади поетки (зокрема, завдяки індивідуальному спілкуванню по телефону).

В докладі предложен анализ жизни и творчества Эммы Андиевской через призму современных теоретико-, историко-литературных наработок, поетикальных параметров текста, категорий автореференциальности и метатекстуальности. Особое внимание уделено рассмотрению всех поэтических жанров, с которыми Эмма Андиевская работает в ХХІ в.: сонета, верлибра, несонетных лирических стихов, считалок, считалок-поэм. Рассмотрена дискурсивная генеза герметичной поэзии, особенности воплощения ее в художественной литературе; проведено всестороннее исследование герметичной природы поэзии Эммы Андиевской ХХІ в. Выяснены творческие мировоззренческие основы поэтессы (в частности, благодаря индивидуальному общению по телефону).

The report proposes an analysis of the life and work by Emma Andiyevska through the prism of modern theoretical, historical and literary studies, poetic text parameters, categories of autoreferencing and metatextuality. Particular attention is paid to the consideration of all poetic genres with which Emma Andiyevska works in the 21 st century: sonnets, free verses non-sonnet forms, lyrical poems, countable rhymes, countable rhymes-poems. The discursive genesis of hermetic poetry, peculiarities of its embodiment in fiction is considered. A comprehensive study of the tightness of the poetry by Emma Andiyevska of the ХХІ century was conducted. The creative and ideological principles of poetry (in particular, due to individual communication by phone) are revealed.

Атаманенко Алла Євгенівна,

директор Інституту досліджень української діаспори, декан факультету міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія», доктор історичних наук

Закордонне українознавство: структура та перспективи розвитку

Закордонне українознавство, безперечно, є частиною славістичних студій. При цьому під українознавством розуміємо студії лінгвістичні (мовознавчі), літературознавчі, історичні, культурологічні тощо – тобто всі ті, що розкривають різні аспекти життя України та українців. При цьому суб'єктом «закордонного українознавства» виступають як інституції, так і окремі дослідники українського та неукраїнського походження. Різним аспектам розвитку українознавства як частини славістичних досліджень присвячено значну кількість праць. Формування його як наукового напрямку та частини освітньої системи розпочалось у країнах розселення українців з міжвоєнного періоду, у межах діяльності в першу чергу українських наукових об'єднань та навчальних закладів. Для другої та третьої еміграційних хвиль включення українознавства до освітньої та наукової систем країн поселення було пов'язане з особливостями соціокультурного середовища останніх. Тому можна говорити про спільні та особливі риси розвитку українознавчих студій у кожній країні. До спільних можна віднести значною мірою подібну інституційну побудову, що включала/включає славістичні національні наукові об'єднання (асоціації славістів), українські наукові об'єднання (наукові товариства), навчальні та наукові підрозділи університетів (інститути, кафедри українознавства або його окремих напрямів – мови, літератури, історії тощо), наукові видання. Зрозуміло, що варто згадати й про провідних представників. Хронологічно розвиток закордонного українознавства можна поділити на кілька періодів (найпоширенішим є поділ за еміграційними хвилями). Водночас пропонуємо поділити на час до і після постанови незалежної Української держави. Критерієм для цього поділу є можливість (та її реалізація) участі України в розвитку закордонного українознавства як складової культурного представництва держави у світі, створення її позитивного іміджу тощо.

Zagraniczne studia ukrainoznawcze niewątpliwie znajdują się w obrębie studiów slawistycznych. Ukrainoznawstwo obejmuje studia lingwistyczne (językowe), literaturoznawcze, historyczne, etc. – czyli wszystkie kierunki, które ujawniają różne aspekty życia Ukrainy i Ukraińców. Przy czym subjektem «zagranicznych studiów ukrainoznawczych» występują jak instytucje, tak i osobne badacze (naukowcy) pochodzenia ukraińskiego i nie-ukraińskiego.

Rozmaitym aspektem rozwoju studiów ukrainoznawczych, jako części studiów slawistycznych, poświęcona jest duża ilość badań naukowych. Proces kształtowania się

ukrainoznawstwa jako kierunku naukowego i części systemu edukacyjnego rozpoczął się w krajach rozszedlenia Ukraińców w okresie międzywojennym, w ramach działań przede wszystkim ukraińskich stowarzyszeń naukowych i instytucji edukacyjnych. Dla drugiej i trzeciej fali emigracyjnych włączenie ukrainoznawstwa do systemu edukacyjnego i naukowego wynikało ze specyfiki środowiska społeczno-kulturowego krajów osiedlenia. Dlatego możemy mówić o wspólnych i specyficznych cechach studiów ukrainoznawczych w każdym kraju. Do wspólnych cech, w dużej części, możemy odnieść podobną konstrukcję instytucjonalną, która obejmuje krajowe slawistyczne stowarzyszenia naukowe (stowarzyszenia slawistów), ukraińskie naukowe stowarzyszenia (towarzystwa naukowe), edukacyjne i naukowe jednostki uniwersytetów (instytuty, katedry ukrainistyki – albo jej odrębnych kierunków – języka, literatury, historii etc.), wydania naukowe. Oczywiście jest, że należy wspomnieć o czołowych przedstawicielach.

Chronologicznie, rozwój zagranicznych studiów ukrainoznawczych można podzielić na kilka okresów (najczęściej stosując podział według fal emigracyjnych). Jednocześnie proponujemy podział na okres przed ustanowieniem niepodległego państwa ukraińskiego i po nim. Do kryterium takiego podziału należy możliwość (i jego wdrożenie) udziału Ukrainy w procesie rozwoju studiów ukrainoznawczych za granicą jako elementu reprezentacji kulturowej Ukrainy na świecie, tworzenie jej pozytywnego wizerunku i tak dalej.

No doubt, foreign Ukrainian studies are a part of Slavic studies. At the same time, under the Ukrainian studies we understand linguistic, literary, historical, cultural, etc studies – all those that are related to various aspects of the life of Ukraine and Ukrainians. In this case, the subject of «foreign Ukrainian studies» can be institutions, and individual researchers of Ukrainian and non-Ukrainian origin as well.

A significant number of works are devoted to various aspects of the development of Ukrainian studies as part of Slavic studies. Its formation as a scholarly direction and a part of the educational system began in the countries of settling of Ukrainians during the interwar period, first of all within the scope of activity of Ukrainian scholarly associations and educational institutions. During the second and third emigration waves, the inclusion of Ukrainian studies in the educational and scholarly systems of the countries of the settlement was connected with the peculiarities of the socio-cultural environment of them. Therefore, we can talk about the common and special features of the development of Ukrainian studies in each country. To common features we can attribute a mostly similar institutional structure that included/includes Slavic national scholarly associations, Ukrainian scholarly associations, academic and research departments of universities (institutes, departments of Ukrainian studies or its separate directions – language, literature, history etc.), scholarly publications. It goes without saying that leading representatives have also to be mentioned.

Chronologically, the development of foreign Ukrainian studies can be divided into several periods (the most common is the division by emigration waves). At the same time, we propose the division by the time periods before and after the establishment of an independent Ukrainian state. The measure for this division is the possibility (and its realization) of Ukraine's participation in the development of foreign Ukrainian studies which may be regarded as an element of the cultural representation of the state in the world, the creation of its positive image, and so on.

Божук Людмила Володимирівна,

доцент кафедри історії України та документознавства Національного авіаційного університету України, кандидат історичних наук

Сучасна періодика українського зарубіжжя як джерело вивчення та популяризації культурно-освітніх здобутків закордонних українців

Історію української діаспори, результативну діяльність створених нею в іншоетнічному середовищі численних наукових, освітніх, релігійних інституцій, громадсько-політичних, культурно-мистецьких та молодіжних організацій маємо можливість вивчати не лише з архівних документів, мемуарної літератури, а й з періодичних видань. Поряд зі школою, родиною, громадою, преса була й залишається вагомим чинником становлення й розвитку закордонного українства. Періодика дає можливість дослідникам не лише прослідкувати за видавничою діяльністю різноманітних організацій українського зарубіжжя, але й дізнатися чимало цікавого про події із життя української діаспори за межами України, з'ясувати найважливіші напрями праці громадських об'єднань, науково-освітніх, культурних установ від часу їх створення й до сьогодні, їх участь у процесах розбудови Української держави, формуванні позитивного іміджу історичної батьківщини серед міжнародної спільноти. Тому, безперечно, заслуговує на увагу науковців.

Историю украинской диаспоры, результативную деятельность созданных ею в иноэтнической среде многочисленных научных, образовательных, религиозных институций, общественно-политических, культурных и молодежных организаций имеем возможность изучать не только из архивных документов, мемуарной литературы, но и из периодических изданий. Наряду со школой, семьей, общественными организациями, пресса была и остается весомым фактором становления и развития зарубежных украинцев. Поскольку она дает возможность исследователям не только изучать издательскую деятельность различных организаций украинского зарубежья, но и узнавать много интересного из жизни украинской диаспоры за пределами Украины, выяснять важнейшие направления деятель-

ности общественных организаций, научно-образовательных, культурных учреждений со времен их образования и до сегодняшнего дня, их участие в процессах строительства независимой Украины, формировании позитивного имиджа исторической родины среди международного сообщества. Поэтому, несомненно, заслуживает внимания исследователей.

The history of the Ukrainian expatriate community (Diaspora), the productive activity of the numerous scientific, educational, religious institutions, socio-political, cultural, artistic and youth organizations established by it in the non-ethnic environment may be studied not only from archival documents, memoirs, but also from periodicals. Along with school, family and community, the press has been and remains a significant factor in the formation and development of the Ukrainian emigre community. After all, it enables researchers not only to follow the publishing activities of various organizations of the Ukrainian emigre community, but also to learn a lot of interesting things about the life of the Ukrainian diaspora outside Ukraine, to clarify the focus areas of public associations, scientific and educational, cultural institutions since the day of their establishment till now, their participation in the processes of building the Ukrainian state, the formation of a positive image of the historical homeland among the international community, therefore, it undoubtedly deserves attention of scientists.

Гуменюк Олена Анатоліївна,

доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат філологічних наук

Українські молодіжні організації міжвоєнної Європи: концепції та напрями дослідження зарубіжної науки

Проаналізовано стан розробки теми зарубіжними дослідниками, головним чином польськими, словацькими та чеськими. Увага приділена основним концептуальним підходам вивчення діяльності молодіжних організацій у контексті всієї української міжвоєнної еміграції в Європі. На основі аналізу зарубіжної історіографії останніх 30 років зроблено спробу простежити еволюцію поглядів на українську еміграцію загалом і молоді зокрема, у політичній, освітній, культурній, інформаційній, міжнародній сферах. Розглядається можливість, на основі методологічної, джерельної та історіографічної бази, розробки власної наукової концепції дослідження українського молодіжного руху в країнах Європи в 1920–1939.

Проанализировано состояние разработки темы зарубежными исследователями, главным образом польскими, словацкими и чешскими. Внимание

уделено основним концептуальним подходам изучения деятельности молодежных организаций в контексте всей украинской межвоенной эмиграции в Европе. На основе анализа зарубежной историографии последних 30 лет сделана попытка проследить эволюцию взглядов на украинскую эмиграцию в целом и молодежи в частности, в политической, образовательной, культурной, информационной, международной сферах. Рассматривается возможность, на основе методологической, источниковой и историографической базы, разработки собственной научной концепции исследования украинского молодежного движения в странах Европы в 1920–1939.

It is analyzed investigations of the topic, concerning Ukrainian youth organizations in the interwar Europe by the foreign scientists, mainly Polish, Slovak and the Czech. It is paid attention to the basic conceptual approaches to studying the activities of youth organizations in the context of the entire Ukrainian interwar emigration in Europe. On the basis of the analysis of foreign historiography of the last 30 years, an attempt has been made to trace the evolution of views on Ukrainian emigration in general and youth in particular, in political, educational, cultural, informational, and international spheres. The author examines the possibility, on the basis of a methodological, source and historiographic basis, to develop his own scientific conception of studying the Ukrainian youth movement in the countries of Europe in 1920–1939.

Даниленко Олександр Вікторович,

завідувач кафедри історії зарубіжної україністики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук

Наукова спадщина співробітників Українського високого педагогічного інституту імені М. Драгоманова в Празі

Український високий педагогічний інститут імені М. Драгоманова (УВПІ) в Празі було відкрито в 1923 р. Мета діяльності – підготовка учителів для української школи, а також інструкторів та адміністраторів народної освіти. Серед співробітників УВПІ були відомі педагоги й науковці: історики С. Наріжний, В. Січинський, О. Шульгин, В. Біднов, філософ Д. Чижевський, філолог В. Сімович, правознавець С. Шелухін, книгознавець С. Сірополко, музикознавець Д. Левитський, літературознавець Л. Білецький та ін. Їхньому науковому доробку присвячена доповідь «Наукова спадщина співробітників Українського високого педагогічного інституту імені М. Драгоманова в Празі».

Украинский высокий педагогический институт (УВПИ) имени М. Драгоманова в Праге был открыт в 1923 г. Цель деятельности – подготовка учителей для украинской школы, а также инструкторов и администраторов народного образо-

вания. Среди сотрудников УВПИ были известные педагоги и ученые: историки С. Нарижный, В. Сичинский, А. Шульгин, В. Биднов, философ Д. Чижевский, филолог В. Симович, правовед С. Шелухин, книговед С. Сирополко, музыковед Д. Левитский, литературовед Л. Билецкий и др. Их научному наследию посвящен доклад «Научное наследие сотрудников Украинского высокого педагогического института имени М. Драгоманова в Праге».

The M. Drahomanov Ukrainian High Pedagogical Institute in Prague was opened in 1923. The aim of the Institute was to train teachers for Ukrainian schools as well as instructors and administrators for public education. Among of the Institute staff there were well-known teachers and scientists: historians S. Narizhnyj, V. Sichynskyj, O. Shulgin, V. Bidnov, philosopher D. Chyzhevskyj, philologist V. Simovych, lawyer S. Shelukhin, book scientist S. Siropolko, musicologist D. Levytskyj, literary critic L. Biletskyj and others. The report «Scientific heritage of the staff of the M. Drahomanov Ukrainian High Pedagogical Institute in Prague» is devoted to their researches.

Джус Оксана Володимирівна,

завідувач кафедри професійної освіти та інноваційних технологій ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», кандидат педагогічних наук

Визначні репрезентанти українознавчих студій за рубежом: біо-бібліографічний огляд

Здійснено аналіз життя і творчого доробку визначних представників українознавчих студій за межами України (центрально- і західноєвропейські держави, Північна Америка, Австралія). Простежено їхню роль і внесок у розвиток українознавства як важливої основи професійного становлення молоді у закладах освіти українського зарубіжжя.

Осуществлен анализ жизни и творчества выдающихся представителей украиноведческих студий за пределами Украины (центрально- и западноевропейские государства, Северная Америка, Австралия). Прослежена их роль и вклад в развитие украиноведения как важной основы профессионального становления молодежи в учебных заведениях украинского зарубежья.

The analysis of life and work of the distinguished representatives of Ukrainian studies abroad (central and western European countries, North America, Australia) has been conducted. Their role and contribution to the development of Ukrainian studies

as a significant foundation for youth professional growth in Ukrainian educational establishments abroad have been studied.

Дзира Олеся Іванівна,

науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Внесок українських учителів у розвій українознавчих студій у школах діаспори Канади 1918–1939 рр.

У статті висвітлюється історія становлення та розвитку української шкільної освіти в діаспорі Канади у період між двома світовими війнами. Доведено важливість запровадження українознавчих студій до освітнього процесу для національно-патріотичного виховання молодого покоління. Показано рівень громадської активності та ініціативності українців у будівництві власних шкіл в еміграції, шляхи організації діяльності навчально-виховних установ, здобутки цих закладів у сфері освіти. Також описано роботу українських вчителів у канадських державних школах. Означено завдання, які ставили перед собою вчителі, що переважно мали на меті збереження української мови, історії, культури та традицій у діаспорі.

В статье освещается история становления и развития украинского школьного образования в диаспоре Канады в период между двумя мировыми войнами. Доказана важность введения украиноведческих дисциплин в образовательный процесс для национально-патриотического воспитания подрастающего поколения. Показан уровень общественной активности и инициативности украинцев в строительстве собственных школ в эмиграции, пути организации деятельности учебно-воспитательных учреждений, достижения этих заведений в сфере образования. Также описана работа украинских учителей в канадских государственных школах. Отмечены задачи, которые ставили перед собой учителя, что преимущественно имели цель сохранения украинского языка, истории, культуры и традиций в диаспоре.

The article enlightens the history of formation and development of the Ukrainian school education in the Diaspora of Canada in the period between the two world wars. The importance of introduction of the Ukrainian studies studies in the educational process for national-patriotic education of the rising generation is proved. It is shown the level of social activity and initiative of the Ukrainians in building their own schools in emigration, the ways of organizing activity of teaching and educational institutions, the achievements of these institutions in the sphere of education. The work of the Ukrainian teachers in the Canadian state schools is also described. The tasks set by the

teachers are noted, that mainly aimed at preserving the Ukrainian language, history, culture and traditions in the Diaspora.

Лях Галина Миколаївна,

провідний бібліотекар Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка

Представлення і просування фонду екстеріорики у бібліографічних проєктах відділу «Україніка» ім. Т. Г. Шевченка ХДНБ ім. В. Г. Короленка

Презентуємо створені фахівцями відділу «Україніка» бібліографічні проєкти, що розкривають колекцію зарубіжної україніки ХДНБ ім. В. Г. Короленка. Спеціалізовані бібліотечні колекції потребують особливих та інноваційних форм і засобів їх просування. Найбільш потужним шляхом і наочним результатом вивчення якісного складу фондів є бібліографічна продукція різних видів і жанрів. Спираючись на досвід наукової бібліотеки, розкриваємо основні важелі впливу на формування, проблеми розвитку та напрями популяризації фонду екстеріорики.

Представляем подготовленные специалистами отдела «Україніка» библиографические проекты, которые раскрывают пользователям коллекцию зарубежной украинистики ХГНБ им. В. Г. Короленко. Специализированные библиотечные коллекции предполагают особые инновационные формы и средства их продвижения. Наиболее действенным способом и наглядным результатом изучения качественного состава фонда является библиографическая продукция разных видов и жанров. Опираясь на опыт научной библиотеки, раскрываем основные рычаги влияния, пути формирования, проблемы развития и популяризации фонда экстеріорики.

We present the innovative bibliographic projects which introduce the collection of exteriorization of Kharkiv Korolenko State Scientific Library. The particular projects contain the bibliographic reference catalogues, virtual literature exhibitions and many others.

Нагачевська Зіновія Іванівна,

професор кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», доктор педагогічних наук

Жіночі постаті української дитячої літератури зарубіжжя другої половини ХХ ст.

Аналізується внесок у розвиток дитячої літератури представниць української діаспори в державах європейського, американського й австралійського

континентів другої половини ХХ ст. Акцентовано на проблематиці літературної спадщини жінок-емігранток, вихідців із Галичини (Софія Парфанович, Ірина Пеленська, Іванна Савицька, Олена Цегельська) та змісті й виховній спрямованості творів, адресованих дітям дошкільного і молодшого шкільного віку.

Анализируется вклад в развитие детской литературы представительниц украинской диаспоры в государствах американского и австралийского континентов второй половины ХХ в. Акцентировано на проблематике литературного наследия женщин-эмигранток, выходцев из Галичины (София Парфанович, Ирина Пеленская, Иванна Савицкая, Елена Цегельская), содержания и воспитательной направленности произведений, адресованных детям дошкольного и младшего школьного возраста.

The contribution to the development of Ukrainian children's literature made by the representatives of Ukrainian diaspora in the countries of European, American and Australian continents in the latter half of the 20th centuries has been under study. The focus is kept on the range of problems in the heritage of women-emigrants from Halychyna (Sofia Parfanovych, Iryna Pelenska, Ivanna Savytska, Olena Tshelska) and on the essence as well as educational orientation of the works addressed to pre-school and primary school-aged children.

Петриченко Катерина Вікторівна,

молодший науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Польська література у фонді відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

У статті розкривається інформація про польськомовну літературу, що знаходиться у фонді відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства. За типологією її можна поділити на такі види: збірники документів, монографії, спогади, переклади польською мовою, матеріали конференцій тощо. За галузями знань – політологічна, історична, літературознавча, мовознавча, етнографічна, краєзнавча, художня література. У фонді представлені праці відомих польських науковців, літераторів, мовознавців. Висувається пропозиція підготовки каталогу польськомовної літератури фонду відділу зарубіжної україніки.

В статье раскрывается информация о польскоязычной литературе, которая находится в фонде отдела зарубежной украиники Института книговедения. По типологии ее можно разделить на следующие виды: сборники документов,

монографії, воспоминання, переклади на польський мову, матеріали конференцій і т. д. По галузям знань – політологічна, історична, літературознавча, мовознавча, етнографічна, краєзнавча, художня література. В фонді представлені роботи відомих польських учених, літературознавців, мовознавців. Висувається пропозиція підготовки каталогу польськомовної літератури фонду відділу зарубіжної україніки.

The article reveals information about the Polish-language literature, which is located in the department of Foreign Ukrainianica of Bibliology Institute. By its typology, it can be divided into the following types: collections of documents, monographs, memoirs, translations into Polish, conferences materials etc. By branches of knowledge – political science literature, historical, literary, linguistic, ethnographic, regional literature, fiction. The works of famous Polish scholars, writers, linguists are presented in fund. A proposal for the preparation of a catalog of Polish-language literature of the Foreign Ukrainianica Department is proposed.

Піскун Валентина Миколаївна,

завідувач відділу джерелознавства новітньої історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, доктор історичних наук

Часопис «Нові дні» (Канада) про українську мову, її особливості та розвиток

Перший номер універсального ілюстрованого місячника «Нові дні» побачив світ у 1950 р. Виходив часопис в одноіменному видавництві, а беззмінним редактором і автором статей та інформаційних повідомлень був Петро Волиняк. Він народився на Волині у с. Гульськ, Новоград-Волинського району, Житомирської області, його справжнє ім'я Петро Кузьмович Четет, а оскільки в 1945 р. йому довелося емігрувати із СРСР, то з того часу публікувався у пресі під псевдонімом Петро Волиняк. У 1948 р. він переїхав до Канади і там відновив своє видавництво «Нові дні». Часопис «Нові дні» офіційно зареєстрований у Торонто; мав свої представництва у Англії (Лондон, А. Бондаренко), Австралії (Аделаїда, С. Криволап), Аргентині (Peremoga). Вартість річної передплати, наприклад, на 1960 р. становила 3.50 дол., а ціна одного номера 40 центів. Загалом цей часопис належить до універсальних комплексних видань, на сторінках якого публікувалися літературні твори українських письменників, як радянських, так і тих, хто творив у вільному світі, спогади, рецензії, публіцистичні твори. Часом передруковувалися матеріали з радянських видань. Так, наприклад, у ч.31 за серпень 1952 р. під заголовком «Полтавсько-київський діалект – основа української національної мови» поміщено передрук статті кандидата філологічних

наук Ф. Жилка з Київської газети «Радянська Україна» ч.153 (9360) від 29 червня 1952 р. з заувагою редакції про те, що стаття «буде цікава не тільки нашим ученим, а й усім читачам, бо дасть їм змогу уявити над чим працюють наші мовознавці в Україні. Сама теза, що полтавсько-київський діалект є основа сучасної нашої літературної мови не нова, але цікаво, що тепер вона поширюється на поняття національної мови. ... Ми викинули з неї лише ту обов'язкову тарабарщину про «геніальні праці тов. Сталіна з ділянки мовознавства та обов'язкові компліменти «старшому братові» (с. 21). І в цьому ж номері поміщено статтю д-ра Ярослава Рудницького «Важлива праця про українську літературну мову (З приводу появи «Нарису сучасної української літературної мови» Ю. Шереха)». Автор зазначає: «Що насамперед достатньо вражає користувача цією книгою, це зовсім новий матеріал, призбираний самостійно автором для ілюстрації теоретичних міркувань» (с. 25). Окрім міркувань про загальний зміст книги автор також констатує важливий її компонент про те, що основна заслуга Шереха полягає в тому, що «вона дає образ системи сучасної української мови, опертий на мовознавчих критеріях і методах досліджу» (с. 26) і що автор належить до мовознавців, яким «не чужі методи західно-європейського мовознавства». На сторінках часопису також подибуємо статті про русифікацію і поняття цього терміна П. Одарченко «Русифікація, росіянізація чи російщення» (Нові дні, № 418, грудень 1984, с. 28–29). Також дискусії про вживання тих чи інших слів в українській мові. Розглядалися й інші питання функціонування української мови в побуті як в УРСР, так і за кордоном.

Первый номер универсального иллюстрированного ежемесячника «Новые дни» увидел свет в 1950 г. Выходил журнал в одноименном издательстве, а бессменным редактором и автором статей и информационных сообщений был Петр Воляняк. Он родился на Волини в с. Гульск, Новоград-Волинского района Житомирской области, его настоящее имя Петр Кузьмич Четет, а так как в 1945 г. ему пришлось эмигрировать из СССР, то с тех пор публиковался в печати под псевдонимом Петр Воляняк. В 1948 г. он переехал в Канаду и там восстановил свое издательство «Новые дни». Журнал «Новые дни» официально зарегистрирован в Торонто; имел свои представительства в Англии (Лондон, А. Бондаренко), Австралии (Аделаида, С. Криволап), Аргентине (Peremoga). Стоимость годовой подписки, например, на 1960 г. составляла 3.50 долл., а цена одного номера 40 центов. В целом этот журнал принадлежит к универсальным комплексным изданиям, на страницах которого публиковались литературные произведения украинских писателей, как советских, так и тех, кто творил в свободном мире, воспоминания, рецензии, публицистические произведения. Иногда перепечатывались материалы с советских изданий. Так, например, в ч.31 за август 1952 г. под заголовком «Полтавско-киевский диалект – основа украинского национального

языка» помещена перепечатка статьи кандидата филологических наук Ф. Жилка из Киевской газеты «Советская Украина» ч.153 (9360) от 29 июня 1952 г. с замечаниями редакции о том, что статья «будет интересна не только нашим ученым, но и всем читателям, потому что даст им возможность представить над чем работают наши языковеды в Украине. Сам тезис, что полтавско-киевский диалект основа современной нашего литературного языка не нова, но интересно, что теперь она распространяется на понятие национального языка. . Мы выбросили из нее только ту обязательную тарабарщину о «гениальные труды тов. Сталина с участка языкознания и обязательные комплименты «старшему брату» (с. 21). И в этом же номере помещена статья д-ра Ярослава Рудницкого «Важная работа о украинском литературном языке (По поводу появления «Очерка современного украинского литературного языка» Ю. Шереха)». Автор отмечает: «Что прежде всего достаточно поражает пользователя этой книгой, это совершенно новый материал, присобранная самостоятельно автором для иллюстрации теоретических соображений» (с. 25). Кроме соображений об общем содержании книги автор также отмечает важный ее компонент о том, что основная заслуга Шереха заключается в том, что «она дает образ системы современного украинского языка, опирающийся на языковедческих условиях и методах опыта» (с. 26) и автор относится к языковедам, которым «не чужды методы западно-европейского языкознания». На страницах журнала также находим статьи о русификации и понятии этого термина П. Одарченко «Русификация, росиянизация или русификации» (Новые дни, № 418, декабрь 1984, с. 28–29). Также дискуссии о применении тех или иных слов в украинском языке. Рассматривались и другие вопросы функционирования украинского языка в быту как в УССР, так и за рубежом.

The report provides an overview of publications in the Canadian magazine «New Days» on the linguistic issues in general and the development of the Ukrainian language in particular. The Ukrainian language as a factor in the formation of the nation. The Ukrainian language in the context of the East Slavic language field.

Солонська Наталія Гаврилівна,

старший науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

**Інституту слов'янознавства Української вільної
академії наук –70 років**

У 2018 р. наукове співтовариство відзначає 70-річчя Інституту слов'янознавства Української вільної академії наук (далі – УВАН). Був заснований з ініціативи видатного українського славіста, філолога, фольклориста Я. Рудницького

19 серпня 1948 р. в Авгсбург (Німеччина). Для емігрантів із країн соціалізму настає період облаштування та визначення постійного місця проживання. У 1949 р. Інститут слов'язнознавства був переведений у Канаду. Він органічно вливається в наукову інфраструктуру країни. Це стало новою сторінкою в історії канадської славистики, її новим паростком. У Канаді, завдяки діяльності українських вчених, які усвідомлюють національні традиції свого народу і багатство його культури, почав зростати справжній інтерес до слов'янства. Діяльність установи було спрямовано на розкриття його історії, її оприлюднення в умовах англо- і франкомовного середовища, на відстоювання принципів ідентичності, захист рідної мови, презентацію в багатокультурному суспільстві історії і культури України, позиціонування українства як слов'янської етнічної групи. Інститут намагався реагувати на концептуальні зміни у світі і в суспільстві, у свідомості українських іммігрантів. Тема організації Інституту слов'язнознавства УВАН невіддільна від проблем: третя хвиля української еміграції; славистика в неслов'янських країнах, українство і слов'янство; визнання його як слов'янської групи; збереження і захист рідної мови тощо.

В 2018 г. научное сообщество отмечает 70-летие Института славяноведения Украинской свободной академии наук (далее – УСАН). Был основан по инициативе выдающегося украинского слависта, филолога, фольклориста Я. Рудницкого 19 августа 1948 г. в Авгсбурге (Германия). Для эмигрантов из стран социализма наступает период обустройства и определения на постоянное место жительства. В 1949 г. Институт славяноведения был переведен в Канаду. Он органично вливается в научную инфраструктуру страны. Это стало новой страницей в истории канадской славистики, ее новым ростком. В Канаде, благодаря деятельности украинских ученых, осознающих национальные традиции своего народа и богатство его культуры, начал возрастать настоящий интерес к славянству. Деятельность учреждения была направлена на раскрытие его истории, её обнародование в условиях англо- и франкоязычной среды, отстаивание принципов идентичности, защиту родного языка, презентацию в многокультурном сообществе истории и культуры Украины, позиционирование украинства как славянской этнической группы. Институт пытался реагировать на концептуальные изменения в мире и в обществе, перемены в сознании украинских иммигрантов. Тема организации Института славяноведения УСАН неотделима от проблем: третья волна украинской эмиграции; славистика в неславянских странах, украинство и славянство; признание его как славянской группы; сохранение и защита родного языка и тому подобное.

In 2018, the scientific community marks the 70 th anniversary of the Institute of Slavic Studies of the Ukrainian Free Academy of Sciences (hereinafter referred

to as the UVAN). It was founded on the initiative of the prominent Ukrainian Slavist, philologist, folklorist Ya. Rudnitsky on August 19, 1948 in Avgsburg (Germany). For emigrants from the countries of socialism, there comes a period of arrangement and determination of a permanent place of residence. In 1949 the Institute of Slavic Studies was transferred to Canada. It integrates organically into the scientific infrastructure of the country. It has become a new page in the history of Canadian Slavic studies, its new germ. In Canada, thanks to the activities of Ukrainian scholars who are aware of the national traditions of their people and the richness of their culture, real interest in Slavery began to increase. The activities of the institution were aimed at revealing its history, its publication in the conditions of the English-speaking and French-speaking environment, defending the principles of identity, protecting the native language, presenting the Ukrainian culture as a Slavic ethnic group in the multicultural society of history and culture of Ukraine. The Institute tried to respond to conceptual changes in the world and in society, in the minds of Ukrainian immigrants. The theme of the organization of the Institute of Slavic Studies UVAN is inseparable from the problems: the third wave of Ukrainian emigration; Slavic studies in non-Slavic countries, Ukrainians and Slavs; recognition of him as a Slavic group; preservation and protection of the native language, etc.

Супронюк Оксана Костянтинівна,

старший науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат філологічних наук

Юрій Шевельов – українознавець і славіст

Юрій Шевельов – один з найвизначніших представників української інтелектуальної еліти в еміграційному середовищі ХХ ст., який надав нових вимірів українознавчим студіям. Він україно-американський славіст-мовознавець, історик української літератури, активний учасник наукового та культурного життя української еміграції. Професор Гарвардського і Колумбійського університетів, іноземний член української Академії наук. З його іменем пов'язаний фундаментальний і революційний злам у науці про нашу спадщину у галузі мовознавства: у студіях походження і розвитку української мови. Видана в 1979 р. у Нью-Йорку фундаментальна студія «A Historical Phonology of the Ukrainian Language» професора Колумбійського університету Юрія Шевельова ерудовано і високо-професійно заперечує оту «общеруську» схему історичного і мовного минулого. Подібно, як колись праці Грушевського в історіографії, книга Шевельова – це переломна точка у слов'янському мовознавстві. Адже вона доказує окремішність процесів формування української і російської мов у ранніх стадіях розвитку, заперечуючи гіпотезу про існування однієї спільної давньоруської мови. Сучасні

дослідження і мемуари висвітлюють життя Ю. Шевельова як відданого патріота України і одного з найвидатніших українців ХХ ст.

Юрій Шевелєв – один из самых выдающихся представителей украинской интеллектуальной элиты в эмиграционной среде ХХ века, деятельность которого вывела украиноведческие исследования в новые измерения. Он украинско-американский славист, языковед, историк украинской литературы, активный участник научной и культурной жизни украинской эмиграции. Профессор Гарвардского и Колумбийского университетов, иностранный член украинской Академии наук. С его именем связан фундаментальный и революционный перелом в науке о нашем наследии в области языкознания: в исследованиях о происхождении и развитии украинского языка. Изданная в 1979 г. в Нью-Йорке фундаментальная монография «A Historical Phonology of the Ukrainian Language» профессора Колумбийского университета Юрия Шевелєва эрудированно и високопрофессионально отрицает «общерусскую» схему исторического и языкового прошлого. Подобно, как когда-то труды Грушевского были переломным моментом в историографии, книга Шевелєва – это переломная точка в славянском языкознании. Ведь она доказывает отдельность процессов формирования украинского и русского языков на ранних стадиях развития, отрицая гипотезу о существовании одного общего древнерусского языка. Современные исследования и мемуары освещают жизнь Ю. Шевелєва как преданного патриота Украины и одного из самых выдающихся украинцев ХХ в.

George Yurii Shevelov is one of the most prominent representatives of the Ukrainian intellectual elite in the emigrant environment of the 20 th century, who has taken Ukrainian studies to a new dimension. He was a Ukrainian-American Slavic linguist, a historian of Ukrainian literature, an active participant of scientific and cultural life of Ukrainian emigration; also a professor of the Harvard and Columbia Universities, and a foreign member of the Ukrainian Academy of Sciences. His name is linked to a fundamental and revolutionary breakthrough in the science about our heritage in the field of linguistics, namely in the studies of origin and development of the Ukrainian language. A fundamental research «A Historical Phonology of the of Ukrainian Language» published in 1979 in New York by Yurii Shevelov, professor of the Columbia University, skillfully and professionally contradicts the well-known «all-Russian» pattern of shared historical and linguistic past. Similar to works of Hrush-evsky (at his time) in the field of historiography, the book of Shevelov is a critical point in Slavic linguistics. This is due to the fact that it proves the independence of formation processes of Ukrainian and Russian languages in early stages of development, thus rejecting the hypothesis about existence of a single common Old East Slavic language. Modern researches and memoirs highlight the life of Yurii Shevelov as a loyal patriot of Ukraine and one of the most prominent Ukrainians of the 20 th century.

Учасники конференції

Антонюк Тетяна Дмитрівна
Астапенко Ігор Анатолійович
Атаманенко Алла Євгенівна
Бевзюк Євгеній Володимирович
Березенко Богдан Олексійович
Бірюк Альона Валеріївна
Бондар Наталія Петрівна
Божук Людмила Володимирівна
Бочковська Валентина Григорівна
Вакуленко Максим Олегович
Вахніна Лариса Костянтинівна
Волковічер Тетяна Михайлівна
Волощенко Станіслав Анатолійович
Гальченко Олена Михайлівна
Ганжа Ангеліна Юріївна
Гдакович Мар'яна Степанівна
Гливінська Леся Костянтинівна
Гогуля Марина Петрівна
Годжал Світлана Сергіївна
Гончаренко Аліна Володимирівна
Гриценко Павло Юхимович
Губанова Ольга Александровна
Гуменюк Віктор Іванович
Гуменюк Олена Анатоліївна
Гуменюк Ольга Миколаївна
Гуржій Іванна Олександрівна
Даниленко Людмила Іванівна
Даниленко Олександр Вікторович
Данильченко Оксана Юріївна
Дем'яненко Людмила Григорівна
Джус Оксана Володимирівна
Дзира Іван Ярославович
Дзира Олеся Іванівна
Домилівська Людмила Валеріївна
Дубровіна Любов Андріївна
Дядищева-Росовецька Юлія Борисівна
Заболотна Наталія Валентинівна

Іваннікова Людмила Володимирівна
Іванчик Олександра Володимирівна
Індиченко Ганна Володимирівна
Каран Дмитро Борисович
Карацуба Мирослава Юріївна
Кіраль Сидір Степанович
Кіреєва Галина Володимирівна
Коваль-Фучило Ірина Мирославівна
Ковальчук Галина Іванівна
Козар Лідія Петрівна
Коник Олександр Олександрович
Костиря Борис Миколайович
Курганова Олена Юріївна
Куцир Тетяна Василівна
Левичев Ігор Валентинович
Лі Цзиньпин
Лось Ольга Миколаївна
Любовець Надія Іванівна
Лях Галина Миколаївна
Максимчук Ольга Василівна
Мех Наталія Олександрівна
Микитенко Оксана Олегівна
Мирончук Анатолій Святославович
Мищук Сергій Миколайович
Мушкетик Леся Георгіївна
Нагачевська Зіновія Іванівна
Ніка Оксана Іванівна
Німенко Наталія Анатоліївна
Новак Валентина Станіславівна
Онищенко Олексій Семенович
Осіння Наталія Володимирівна
Патик Вікторія Василівна
Петрикова Валентина Теодорівна
Петриченко Катерина Вікторівна
Піскун Валентина Миколаївна
Росовецький Станіслав Станіславович
Росул Тетяна Іванівна
Руда Тетяна Петрівна
Рудакова Юлія Костянтинівна
Сизонов Дмитро Юрійович

Скурко Поліна Дмитрівна
Смирна Євгенія Тарасівна
Снагощенко Валентина Володимирівна
Солонська Наталія Гаврилівна
Ставицька Ярина Віталіївна
Стамбол Ігор Іванович
Старовойт Світлана Володимирівна
Супронюк Оксана Костянтинівна
Титовець Олена Йосипівна
Требик Ольга Сергіївна
Фйольдварі Шандор
Халюк Леся Миколаївна
Ціборовська-Римарович Ірина Олегівна
Чебанюк Олена Юріївна
Шаповал Андрій Іванович
Шевернога Маргарита Володимирівна
Шевченко Лариса Іванівна
Шевчук Тетяна Миколаївна
Шип Надія Андріївна
Шорсткіна Олександра Федорівна
Шпаргало Альона Вікторівна
Шустова Юлія Едуардівна
Яковенко Яніна Василівна

Для нотаток

Сто років академічної славістики в Україні: здобутки і перспективи

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
до Дня слов'янської писемності і культури

24 ТРАВНЯ 2018 РОКУ

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, Київ, Голосіївський просп., 3

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 1390 від 11.06.2003 р.